

Advocatenblad

SINDS 1918

A actueel — commissie buigt zich over toevoegingen

N van de nova — tips voor betere weerbaarheid

V vak & mens — opleidingen storten zich op AI

J juridisch — kronieken vennootschaps- & i.e.-recht

Kijk voor het actuele nieuws op advocatenblad.nl

OTA wacht kille ontvangst

Hoe maak je het verschil?

**Blijf
scherp**

Als jurist wil je het verschil maken. Voor je cliënt, voor je bedrijf, voor de samenleving. Natuurlijk moet je kennis dan up-to-date zijn. Maar er is meer. Scherpe juristen zijn in staat om verder te denken en vanuit verschillende perspectieven naar dezelfde zaak te kijken. Daarom nodigen onze docenten uit om kritisch door te vragen tot de kern en de essentie achter de actualiteit te doorgronden. Zo krijg je grip op de zaak en loop je steeds voorop als expert in je vakgebied. Dat maakt een wereld van verschil.

Ga naar cpo.nl/maakhetverschil en lees hoe CPO-docent Egbert Loesberg het verschil maakt.

De universitaire opleider voor scherpe juristen

- ✓ Onderdeel van de Radboud Universiteit
- ✓ De nieuwste wetenschappelijke inzichten
- ✓ Praktijkgericht en actueel
- ✓ Topdocenten met een frisse blik
- ✓ Interactieve onderwijsmethode
- ✓ Voor een succesvolle rechtspraktijk

CPO

COLOFON

Publicatiedatum 5 september 2023

103e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Het volgende nummer verschijnt op 10 oktober.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Francisca Huijting-Mebius, Carmen Geukers

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Elpiniki Kolokatsi, Jack Linssen, Christiane Verfuurden, Rogier Wolf

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2023-07, p.

Aan dit nummer werkten mee

Jan Wouter Alt, Erik Jan Bolsius, Sandra Braakmann, Daphne van Dijk, Silke Fest, Lisette van der Gun, Charlotte Helmer, Daniëlle de Jonge, Jeannette Pols, Nathalie Rodriguez Arigon, Robert Sanders, Tatiana Scheltema, Trudeke Sillevius Smitt, Floris Tilanus, Marco de Vries, Rogier Wolf, Bendert Zevenbergen.

Redactionele bijdragen

De redactie is te bereiken via redactie@advocatenblad.nl of tel 06-1349 9513. Opiniëbijdragen kunt u naar dat e-mailadres sturen. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 259 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie.

Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen?

Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Bezorging

Het *Advocatenblad* niet ontvangen?

Stuur een bericht naar klantenservice@boomdenhaag.nl.

Adreswijzigingen

Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Andere abonnees: klantenservice@boomdenhaag.nl of bellen met 070-33 070 33.

Website

Alle voorgaande nummers, kronieken en veel losse artikelen zijn ook te vinden op advocatenblad.nl. Advocaten met een account hebben onbeperkt toegang tot de website. Een account kan worden gecreëerd m.b.v. het wachtwoord *Advocatenblad*.

Advertentiedeelname en media-advies

Capital Media Services B.V., tel 024-3607710,

mail@capitalmediaservices.nl;

direct advertenties boeken via www.aplanner.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeleevoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden.

Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veeleevoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto: Martijn Gijsbertsen

 ten geleide

De sociale advocatuur verdient meer

Een paar jaar geleden stond de sociale advocatuur in toga op het Binnenhof. Sommigen van ons zetten de demonstratie kracht bij door met een spandoek in een vijver te staan. Hiermee illustreerden zij dat het water hen letterlijk aan de lippen stond. Toen al maakten we ons zorgen over de toekomst van de sociale advocatuur. De toegang tot het recht voor minder draagkrachtige burgers stond op de tocht en toenmalig minister voor Rechtsbescherming, Sander Dekker, weigerde de vergoedingen te verhogen. En dat terwijl in bepaalde zaken er stevast tweemaal zoveel tijd aan een zaak werd besteed dan werd vergoed. Dat was in 2019. Is het nu beter? Nee, eigenlijk niet.

De adviezen van de commissie-Van der Meer zijn in 2022 – onder grote politieke druk – alsnog doorgevoerd. Eindelijk kreeg de sociale advocatuur er iets bij. Wellicht dat dit het tij kon keren in de sterk vergrijzende sector. Inmiddels is gebleken dat het nog steeds niet vanzelfsprekend is dat sociaal advocaten een redelijk inkomen kunnen verdienen. Zo heeft de forse inflatie de investering doen verdampen, terwijl de kosten, zoals huur en personeel wél met tien procent zijn gestegen. De vergoeding is dit jaar met maar 0,67 procent geïndexeerd. De sociale advocatuur gaat er dus bijna tien procent op achteruit.

Daar komt bij dat uit het arbeidsmarktonderzoek van Panteia blijkt dat er veel meer nodig is om op langere termijn nieuwe sociaal advocaten aan te trekken. Er zijn jarenlang nauwelijks jonge sociaal advocaten ingestroomd. En dat heeft gevolgen voor het aanbod van rechtsbijstand aan minder draagkrachtigen. Een tekort dreigt en is in bepaalde gebieden al realiteit.

Demissionair minister voor Rechtsbescherming Franc Weerwind heeft voor de zomer aangekondigd dat hij in 2025 opnieuw een grootschalige herijking wil. Daar kunnen we niet op wachten. Er is sprake van een acute zorgelijke situatie. Een directe noodinvestering is nodig. Daarnaast moet de indexeringsformule op korte termijn worden aangepast.

De NOvA heeft de vaste Kamercommissie, ter voorbereiding van het commissiedebat sociale advocatuur van 14 september, daarover geïnformeerd. Want de sociale advocatuur verdient meer.

— door **Sanne van Oers**

Lid algemene raad

Deze editie

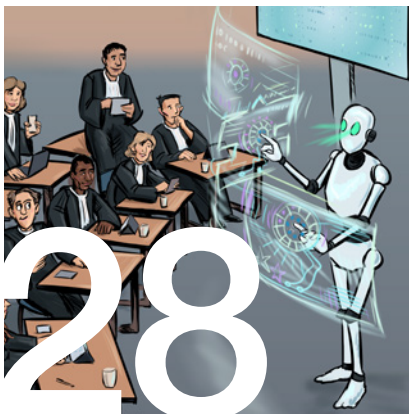
A actueel

- 3 Ten geleide, Colofon
- 8 Gespot op social media
- 9 Cijfers, Citaat, Column
Vivien Rorsch
- 11 In Beeld
- 12 Weerwind stelt commissie in voor herijking vergoedingstelsel
- 14 Landelijk toezichthouder wacht koude ontvangst

23 Zij aan zij met rechters in Polen

95

V vak & mens

28 Juridische opleiders storten zich op AI

- 33 Bijspijkeren in legal tech: 'Ook advocaten moeten mee'
- 37 Advocaat en algoritme
- 38 Reflecteren op de beroepsethiek
- 42 Gezien
- 43 Tuchtrechtcolumn
- 45 De dealmaker
- 47 Meesterlijke podcasts
- 50 Het verschil
- 52 Eeneiige carrière-stap
- 56 Praktijk

N van de nova

58 De weerbaarheidstips van...

- 61 DilemmApp
- 62 NOvA vraagt aandacht van politieke partijen
- 65 Vacature
- 66 Wetgevingsadvies
- 68 Advocaten gezocht voor kosteloze rechtsbijstand gedupeerden mijnbouwschade
- 69 Voor de balie
- 70 Veelgestelde vragen
- 73 Transfers
- 76 Van de tuchtrechter

J juridisch

- 80 Juridische analyse: Geheimhouding bij mediation en collaborative divorce
- 85 Kroniek Intellectueel eigendomsrecht

95 Kroniek Venootschapsrecht

Kijk voor het actuele nieuws op advocatenblad.nl

Uw nieuwe
favoriete plek
in de tuin.

Beeldt u zich in: een prachtige ruimte om te dineren, werken, sporten of ontspannen. Bronkhorst creëert exclusieve buitenverblijven, tuinen en wellness op maat. Ontworpen en gerealiseerd door vakmensen, waarbij u volledig wordt ontzorgd. Scan de QR en vraag onze brochure aan of plan een afspraak op [bronkhorstbuitenleven.nl](https://www.bronkhorstbuitenleven.nl).

BRONKHORST

Word officier van justitie

Breed, afwisselend en verantwoordelijk werk

Criminelen een stap voor blijven, beslissingen nemen over opsporing en vervolging en samenwerken in een team met diverse collega's: **het werk als officier van justitie is breed en afwisselend, vaak spannend en altijd verantwoordelijk.**

Wil je meer weten over deze bijzondere functie en de interessante omgeving? Twee officieren zitten klaar om erover te vertellen tijdens **twee webinars op 19 en 28 september**. Scan de QR-code hiernaast voor meer informatie en om je aan te melden.

Nog goed om te weten: je kunt tot en met 8 oktober solliciteren voor de opleiding tot officier van justitie.

23

‘Als advocaten betogen dat een verzoek om uitlevering moet worden afgewezen vanwege tekortkomingen in het Poolse rechtssysteem, heeft dat impact.’

actueel

Nieuws

- Er komt een commissie voor herijking van het stelsel voor toevoegingen

Nieuws

- Het merendeel van de balie vindt het niet nodig het huidige toezicht te herzien

 gespot op social media

 linkedin

René Rensing

Schikken is voor bloemisten vinden veel advocaten. Toch heb ik zojuist een zaak geschikt. Ik voel mij er best goed over.

 x

Margreet de Boer

Morgen is het anderhalf jaar geleden dat een cliënte aangifte deed van verkrachting. Het onderzoek is nog niet gestart.

 linkedin

Reinier Feiner

Op vakantie in regio's als Baskenland weer opgeladen voor de sociale strijd binnen de [#rechtsstaat](#). Het belang van goede [#rechtsbijstand](#) van een sterke sociale [#advocatuur](#) in samenhang met een stabiel [#rechtsbestel](#) ingebed in een sterke [#democratie](#) met goede [#rechtsbescherming](#) als tegenhanger van geweld en terrorisme wordt zichtbaar in die geschiedenis.

Ook las ik nog eens:

1. Segou , Maryse Conde
2. De Verweesde Samenleving, Pim Fortuyn
3. Het beloofde land, Barack Obama

 x

Max den Blanken

Uitstekend, creatief verweer gevoerd door topadvocaat @ChrisFloks. Spijtig dat het werd verworpen Chris, blijven voeren lijkt me, het is een kwestie van tijd tot de Hoge Raad omgaat!
<https://uitspraken.rechtspraak.nl/#!/details?id=ECLI:NL:GHARL:2023:6265>

 linkedin

Thom Schot

Ik ben ontzettend trots te mogen mededelen dat ik afgelopen vrijdag 11 augustus 2023 beëdigd ben als advocaat bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda. Maes Law B.V. bedankt voor het vertrouwen. Al met al was het een prachtige dag!

 instagram

Hamer Advocaten

Voor wie dacht dat het rustiger is in de zomer... Ik ben net klaar met mijn laatste piketmelding voor de dag bij @politie_arrestantentaken_am en weet nu al dat ik morgen weer naar @arrestantentakenmdn mag.
[#lawyerlife](#) [#advocaat](#) [#strafrecht](#) [#rechtspraak](#) [#politie](#)

cijfers

871

Het geautomatiseerd analyseren van de financiële kengetallen van advocatenkantoren heeft in 2022 in bijna negenhonderd gevallen tot nader onderzoek geleid, blijkt uit het jaarverslag van het dekenberaad. Vorig jaar verstrekten 5.481 kantoren hun financiële cijfers. Bij 84 procent van de kantoren riepen de cijfers geen vragen op.

’ citaat

‘We moeten de toegang tot het recht versterken en de strafrechtketen verbeteren, het toezicht op de advocatuur goed regelen en het stelsel van rechtsbijstand vernieuwen. Het nieuwe Wetboek van Strafvordering moet zo snel mogelijk in werking treden.’

Met het oog op de verkiezingen maakte het ministerie van Justitie en Veiligheid in augustus de thema's bekend die het departement belangrijk vindt. Bovenaan het lijstje staat versterking van de rechtsstaat.

column

Zomerergernis

Af en toe moet je als cassatieadvocaat jezelf loswrikken uit de stapel dossiers om te peilen wat er onder je vakgenoten leeft. Dus vroeg ik eens rond op LinkedIn. De zomer leek mij daarvoor het geknipte moment. Iedereen uitgerust en opgewekt. Ik ontving geen enkel vakantiekietje. Wel vulde mijn inbox zich met ergernissen van de thuisblijvers. Er tekende zich een top 5 af.

- 1. De te lage prijsafspraken:** Die e-mail met dat rode uitroep-teken. Of je zo snel mogelijk de memorie van grieven wilt opstellen. Pas nadat je hebt toegezegd, ontdek je de onrealistische prijsafpraak in het dossier. En blijkt de verantwoordelijke partner al in het vliegtuig naar Bali te zitten.
- 2. Het genoeg van de gunst:** Je blijkt uitverkoren om alle zaken van het sectiehoofd waar te nemen, juist op het moment dat een paar van je eigen dossiers escaleren. Maar verwacht geen noga uit Montélimar. Jij mag dankbaar zijn dat je überhaupt de kans krijgt om het werk te doen.
- 3. De schijnbare eenvoud:** ‘O, dit is zo’n makkelijke klus, dat kun je wel even snel tussendoor doen’. Bijvoorbeeld een reactie op een sommatiebrief. Dan blijkt de cliënt op vakantie en dreigt er ook nog eens een spoed kort geding.
- 4. Slordige instructies:** Je ontvangt onleesbare werkinstructies. Je hebt werkelijk geen idee wat er van je verwacht wordt.
- 5. Capslock e-mails:** Terwijl jij je al bezwaard voelt om je collega tijdens haar vakantie te storen, beantwoordt ze al je e-mails in HOOFDLETTERS. Alsof haar antwoord dat de processtukken in het verkeerde dossier zijn opgeslagen, daardoor op eens heel logisch klinkt.

Alle klachten lezend, vroeg ik me aanvankelijk af waarom mensen überhaupt met zulke collega's willen werken. Totdat mij een ongemakkelijk gevoel bekwam. Heb ik dergelijk gedrag zelf ook niet te vaak getolereerd? Sterker nog, heb ik me er zelf schuldig aan gemaakt?

Brr. Dit moet stoppen. Wanneer je met vakantie gaat, zorg je ervoor de boel netjes achter te laten en zeg je dankjewel zodra je terugkomt.

Zullen we het zo afspreken? Dan duik ik met een gerust hart weer in mijn cassatiedossiers, wetende dat ik omringd ben door vakgenoten die elkaars inzet en welzijn waarderen.

door Vivien Rorsch

Recht op vakantie?!

Wilt u de vrijheid voelen van een zorgeloze vakantie? Die ene reis door Nieuw-Zeeland die u al heel lang van plan bent te maken, maar gewoonweg te veel tijd kost om te organiseren? Bij TravelEssence pleiten we u graag vrij van alle lastige beslissingen rondom uw volgende reis.

Eigenlijk is het heel simpel: laat al uw vakantiewensen achter bij een van onze experts en uw reis wordt tot in detail voor u geregeld. Dus droomt u ervan de Tongariro Alpine Crossing te lopen, wilt u de Franz Josef Glacier zien, kennismaken met het bruisende Auckland of walvissen spotten voor de kust? Dan is het tijd om ons eens te bellen.

Tijdens uw reis maakt u ook kennis met onze lokale partners, de eigenaren van de accommodaties waarmee wij samenwerken. Cottages, B&B's, lodges, allemaal klein van opzet en weg van de massa. Onze specialisten hebben ze allemaal zelf bezocht en voor u geselecteerd.

Een goed uitgedachte route zorgt er voor dat u op een relaxed tempo van de ene verrassing naar de andere rijdt. Het enige wat u hoeft te doen is uw koffer inpakken en simpelweg te genieten. Dus maak er een zaak van die droomreis te boeken, u heeft er recht op!

www.travelessence.nl | 030 272 5335

TravelEssence
NIEUW-ZEELAND • AUSTRALIË

 in beeld

Rentmeester

— beeld **Carlo ter Ellen**

Het is een niet-alledaagse carrièreswitch: die van advocaat naar rentmeester. Carl Moll (30) werkte tot 1 juli als litigation advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek in Amsterdam. Inmiddels mag hij zich rentmeester noemen van landgoed Weldam in het Twentse Markelo. Het eeuwenoude landgoed is van Molls echtgenote, Charlotte Gräfin zu Solms-Sonnenwalde (30). Zij en Moll ontmoetten elkaar in Utrecht, waar ze beiden rechten studeerden. In 2019 trouwden ze. Nu bewoont het koppel met hun draadharige foxterriër Tyr het kasteel op Weldam. Zu Solms-Sonnenwalde was advocaat bij KienhuisHoving in Enschede en later promovenda aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. In 2022 overleed haar vader en werd zij verantwoordelijk voor Weldam. Vanaf dat moment stopte ze

met haar promotie om zich volledig te ontfemen over het landgoed. Toen de huidige rentmeester zijn pensioen aankondigde, besloot het duo na lang beraad het beheer zelf in handen te nemen. 'Eigenlijk was ik nog niet klaar om de advocatuur te verlaten,' blikt Moll terug, 'maar dit voelde als een roeping waar ik geen nee tegen kon zeggen'. Hij zegde zijn baan op en is sindsdien in de leer bij de rentmeester, die eind dit jaar afzwaait. Het vertrek van de Zuidas heeft Moll naar eigen zeggen niet minder werk bezorgd. 'Ik word ermee wakker en ga ermee naar bed. Mijn leefomgeving is nu mijn werk.' Hard werken vindt hij geen probleem, maar uren schrijven zal hij niet missen. 'Ik ervaar nu meer vrijheid om me te concentreren op zaken die niet direct urgent, maar op de lange termijn wel belangrijk zijn.'

Weerwind stelt commissie in voor • • • herijking — door **Carmen Geukers & Francisca Huijting-Mebius** vergoedingenstelsel

Demissionair minister Franc Weerwind (Rechtsbescherming) stelt een onafhankelijke commissie in die met een voorstel voor herijking van de vergoedingen voor rechtsbijstandsverleners moet komen.

Per 1 januari 2022 zijn de vergoedingen voor rechtsbijstandsverleners verbeterd conform scenario 1 van de commissie-Van der Meer, schrijft de demissionair minister in de begeleidende brief bij de negende voortgangsrapportage stelselvernieuwing rechtsbijstand, die hij deze zomer naar de Tweede Kamer stuurde. Dit scenario was gebaseerd op tijdbestedingsgegevens uit de periode 2014-2016. Sindsdien is alweer geruime tijd verstreken, waardoor het mogelijk is dat er veranderingen in de tijdsbesteding zijn opgetreden en de vergoedingen op onderdelen niet meer bij de tijd zijn, stelt hij.

De nieuw in te stellen commissie moet ‘in de tweede helft van dit jaar’ operatief zijn en krijgt de opdracht om op basis van de tijdsbesteding in zaken in 2022 en 2023 te komen met een voorstel voor herijking van de vergoedingen. Inzet is om de hieruit voortvloeiende wijzigingen per 1 juli 2025 te realiseren. ‘Als uit het voorstel voor herijking blijkt dat er aanvullende middelen nodig zijn om bepaalde vergoedingen te verho-

gen, dan zal daarvoor in de reguliere begrotingscyclus dekking moeten worden gezocht. Daadwerkelijke aanpassing van de vergoedingen is afhankelijk van de beschikbaarheid van voldoende middelen.’

Weerwind schrijft dat daarnaast een wetstraject met voorhangprocedure doorlopen moet worden. Het verloop van deze procedure kan invloed hebben op het moment van inwerkingtreding, zegt hij. Parallel aan het voorbereiden van deze herijking blijft Weerwind werken aan de ontwikkeling van een systematiek voor periodieke herijking van de vergoedingen in het vernieuwde stelsel.

Weerwind heeft ook besloten om het Juridisch Loket apart van de Raad voor Rechtsbijstand te positioneren in het vernieuwde stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. Hierdoor ontstaat ‘een formele directe opdrachtgevers- en financieringsrelatie tussen het departement en het Juridisch Loket’. Weerwind volgt hiermee het advies van AEF op om voor het Juridisch Loket in het vernieuwde stelsel de vorm te kiezen van

een aparte stichting met wettelijke taken, met een directe subsidierelatie met het ministerie.

De voortgangsrapportage geeft verder een overzicht van de maatregelen die het afgelopen halfjaar zijn genomen om het rechtsbijstandsstelsel te verbeteren. Zo wordt de reiskostenvergoeding per 1 juli verbeterd en wordt er een uniform tarief geïntroduceerd. Ook zijn de vergoedingen voor advocaten die rechtsbijstand verlenen bij vervolgvverhoren per 1 juli verruimd. De minister investeert structureel ruim 3,5 miljoen euro in de rechtsbescherming van aangehouden verdachten tijdens politieverhoren. Verder wordt de pilot rondom kosteloze rechtsbijstand aan slachtoffers van ernstige gewelds- en zedenmisdriven uitgebreid. Daarmee wil Weerwind meer ervaring opdoen met actieve doorverwijzing naar slachtofferadvocaten.

De demissionair minister kondigt aan onderzoek te zullen doen naar de groep rechtzoekenden met middeninkomens die geen recht hebben op gratis advies of een toevoeging. Wanneer helder is hoe groot de groep is die tussen wal en schip valt, wordt besloten of maatwerk of een wetswijziging vereist is om deze groep te helpen.

VERSTERKING SOCIALE ADVOCATUUR

Een van de hoofddoelen van de stelselvernieuwing is volgens Weerwind het voorkomen van onnodige (escalatie van) geschillen en procedures tussen burger en overheid in het bestuursrecht. Hij stelt daarvoor een actieplan op. Zo moet er een toekomstvisie komen met bijbehorende doelen en resultaten ten aanzien van het voorkomen van onnodige procedures (een doelenboom). Ook wordt er een handelingskader 'behoorlijk procederen voor bestuursorganen' ontwikkeld.

Weerwind merkt op dat het versterken van de sociale advocatuur cruciaal onderdeel is van zijn missie om de toegang tot het recht te versterken. 'Een lastige maar uiterst belangrijke opgave.' Korte lijnen met het sociaal domein zijn daarbij volgens hem van groot belang. Zo zag de minister dat sommige juristen later in hun carrière nog de overstap maken naar de sociale advocatuur, iets wat hij van harte aanmoedigt. Ook gaat hij onderzoeken hoe de uitwisseling tussen juridische beroepen gestimuleerd kan worden en heeft hij onlangs opdracht gegeven voor een onderzoek naar de doorstroom vanuit de rechtenstudie naar de sociale advocatuur. Hij verwacht de resultaten hiervan in het najaar. Weerwind prijst in zijn brief de jonge generatie en de manier waarop jonge advocaten een steentje bij-

dragen aan de vormgeving van het vernieuwde stelsel. 'Een mooie ontwikkeling die bijdraagt aan een toekomstbestendig stelsel,' aldus de demissionair minister.

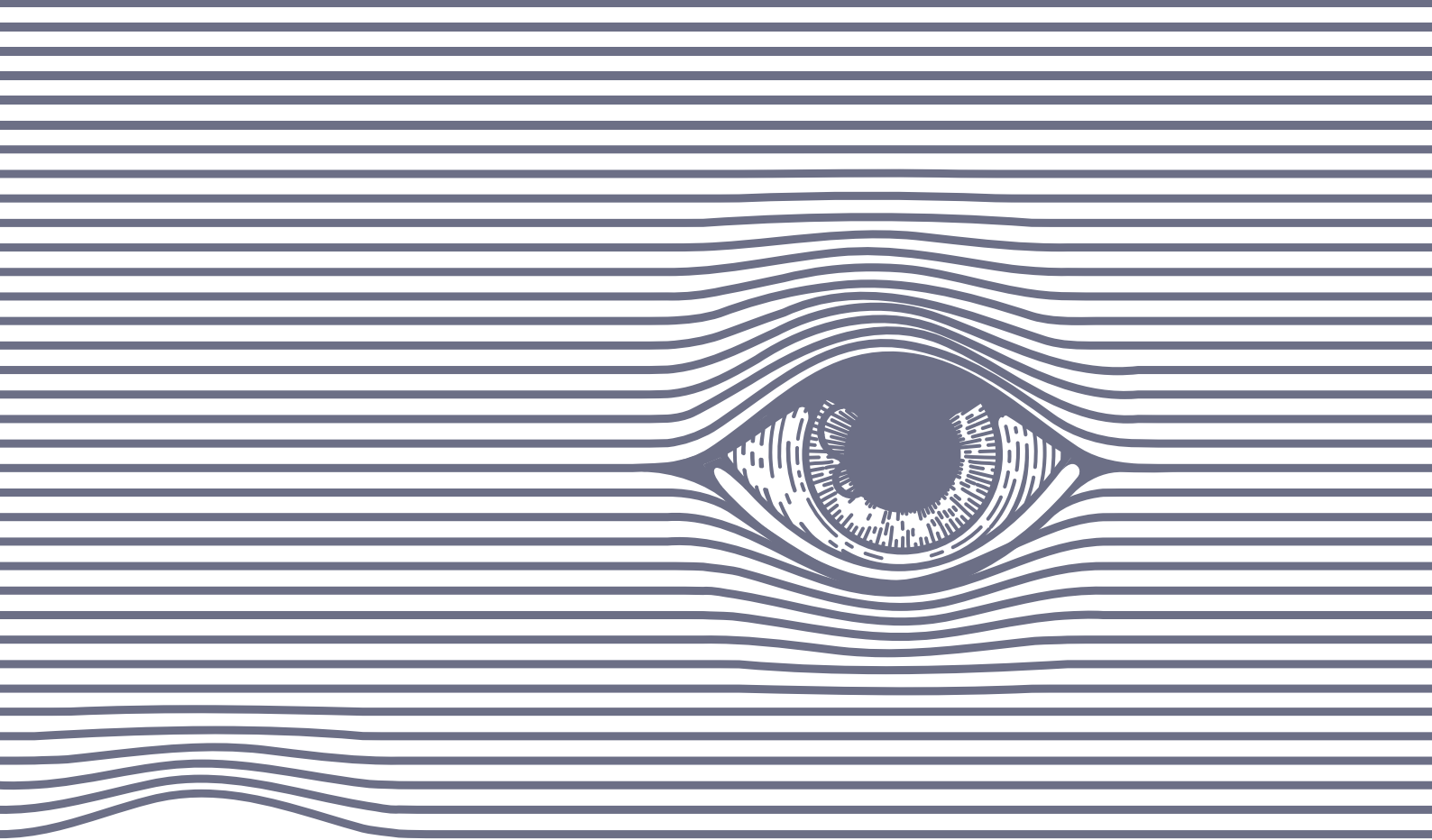
Weerwind stipt als laatst nog het onderzoeksrapport Rechtsbijstandsverlening in kinderopvangtoeslagzaken van het WODC aan. De onderzoekers concludeerden dat het systeem van de gesubsidieerde rechtsbijstand in de toeslagenaffaire onvoldoende heeft gefunctioneerd waardoor sociaal advocaten in die zaken minder of geen gesubsidieerde juridische hulp hebben verleend. Het WODC pleit voor versterking van de eerstelijns rechtshulp en een ruimhartiger toevoegingsbeleid.

Hij zegt hierover in gesprek te gaan met de Tweede Kamer en benadrukt dat de huidige praktijk inmiddels anders is. 'Alle gedupeerden van de kinderopvangtoeslagaffaire krijgen vanaf eind 2020 in principe ook een advocaat bij bezwaar en vanaf begin 2021 kunnen zij een gratis advocaat krijgen voor het halen van hun herstel bij de Belastingdienst. Daarnaast is het voor mensen die in het huidige stelsel ook in andere situaties tussen wal en schip vallen, mogelijk een advocaat te krijgen op grond van de Regeling adviestoevoeging zelfredzaamheid.'

NOODINVESTERING

De NOvA laat in een brief aan de Tweede Kamer weten herijking in 2025 niet genoeg te vinden. De orde vindt dat sociaal advocaten hiermee nog niet voldoende zijn geholpen. 'Wegens de acute zorgelijke situatie en in het belang van goede rechtsbijstand is een directe noodinvestering nodig. Daarnaast moet de indexeringsformule op korte termijn worden aangepast.'

Ook is het volgens de NOvA van belang dat Weerwind vooraf financiering garandeert als uit de herijking naar voren komt dat vergoedingen uit de pas blijken te lopen. 'Deze specifieke toezegging is essentieel voor het perspectief van de sociale advocatuur.' De NOvA wijst erop dat naast spoedige herijking ook de huidige inflatiecorrectie moet worden aangepast. 'Deze voldoet namelijk volstrekt niet: er wordt gebruikgemaakt van cijfers die twee jaar achterlopen, in een formule die de inflatiecorrectie ook nog eens dempt.' De NOvA schrijft dat het de verantwoordelijkheid van de minister is te zorgen voor een duurzaam en toekomstbestendig stelsel van gefinancierde rechtsbijstand en stelt zich grote zorgen te maken over de manier waarop de minister deze verantwoordelijkheid neemt.

Landelijk toezichthouder wacht — door Kees Pijnappels koude ontvangst

Het merendeel van de advocaten vindt het niet nodig het toezicht op andere leest te schoeien. Het huidige model functioneert naar wens, is de algemene opvatting. De vrees bestaat daarnaast dat een landelijk toezichthouder de balie onnodig op kosten jaagt.

De inmiddels demissionair minister Weerwind (Rechtsbescherming) ging bepaald niet over één nacht ijs, toen hij deze zomer besloot tot een ingrijpende verbouwing van het toezicht. Hij hakte de knoop pas door na een halfjaar extra bedenktijd, waarin hij gesprekken voerde met alle mogelijke geledingen binnen de advocatuur. (Zie kader 'Besluit Weerwind'.)

Desondanks kan de beoogd toezichthouder niet op de steun van de beroepsgroep rekenen, blijkt uit een peiling door het *Advocatenblad*. Een duidelijke meerderheid van zestig procent vindt dat het huidige systeem (toezicht door de lokale dekens) goed functioneert. De grondige herziening die Weerwind voor ogen heeft, acht deze groep niet nodig.

Niettemin zijn er binnen de balie ook voorstanders van hervorming te vinden. Drie op de tien advocaten menen dat het toezicht nieuwe stijl het maatschappelijk vertrouwen in de advocatuur vergroot. Elf procent heeft geen uitgesproken mening.

1. Het huidige toezicht bestaat sinds 2015. Vindt u het nodig het stelsel grondig te herzien?

Ja, dat vergroot het maatschappelijk vertrouwen in de advocatuur.

Nee, het huidige systeem functioneert naar wens.

Geen mening.

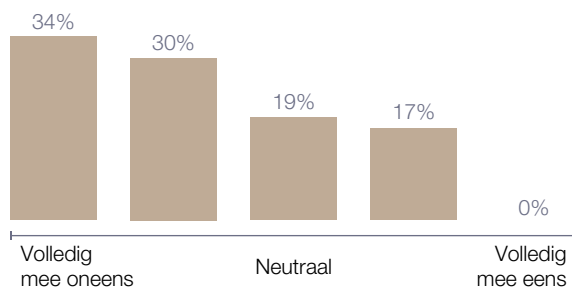

Afgezet tegen aantal jaren werkervaring of kantoor-grootte bestaat er weinig verschil in opvatting. Wel zijn er geografische verschillen, met de grote rivieren als scheidslijn. In Zeeland, Brabant en Limburg vindt driekwart van de advocaten de komst van de landelijk toezichthouder niet nodig. Elders lopen de percentages uiteen van 54 (Amsterdam) tot 62 (Overijssel).

ONAFHANKELIJK TOEZICHTHOUDER ADVOCATUUR

Weerwind kiest ervoor het toezicht over te hevelen van de lokale dekens naar een landelijk instituut, de nog op te richten Onafhankelijk Toezichthouder Advocatuur (OTA). De balie steunt dat besluit niet: bijna twee derde is het (volledig) oneens met die keuze. De rest is het er wel mee eens (17 procent) of staat er neutraal tegenover (19 procent).

2. De (inmiddels demissionair) minister wil het toezicht overhevelen van de lokale dekens naar een landelijk instituut, de nog op te richten Onafhankelijk Toezichthouder Advocatuur (OTA). In hoeverre bent u het daarmee eens?

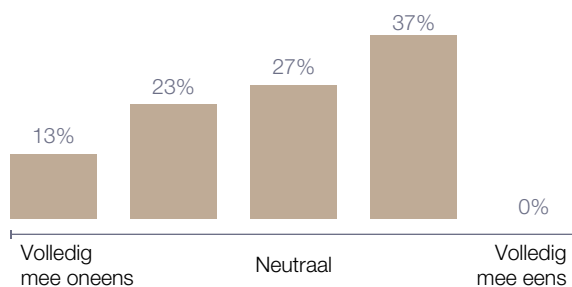

Naar mate ze langer in het vak zitten, leggen advocaten wel meer begrip aan de dag voor het besluit van Weerwind. Het meest kritisch zijn advocaten die op kleine of middelgrote kantoren werken. Onder eenpitters en advocaten van grote kantoren zijn de meeste voorstanders te vinden, hoewel het ook daar om een minderheid gaat.

ORGAAN VAN DE NOVA

Zowel de NOvA, de lokale dekens als het college van afgevaardigden vinden het belangrijk dat het toezicht gepositioneerd blijft binnen de beroepsgroep. Minister Weerwind komt aan die wens tegemoet, door de OTA formeel tot orgaan van de NOvA te maken. Van de respondenten zegt 37 procent het daarmee eens te zijn. Een nagenoeg even groot percentage (36 procent) is het er niet mee eens, terwijl ruim een kwart zich neutraal opstelt.

3. De OTA wordt formeel een orgaan van de NOvA. Daarmee blijft het toezicht binnen de beroepsgroep. In hoeverre bent u het daarmee eens?

Verantwoording

Het *Advocatenblad* vroeg in augustus de abonnees van de wekelijkse nieuwsbrief en van het maandelijks e-magazine naar hun mening over het toezicht. In totaal gaven zeshonderd advocaten gehoor aan dat verzoek. Een kwart van hen gaf aan een eenmanszaak te hebben. Eveneens een kwart maakt onderdeel uit van een kantoor van twee tot vijf advocaten. Ook een kwart werkt op een kantoor dat zes tot twintig advocaten telt. Ruim twintig procent van de respondenten werkt op een nog groter kantoor. Een enkeling is advocaat in dienstbetrekking.

Een kwart van de respondenten is advocaat in Amsterdam, dat ook het grootste arrondissement is. Den Haag, Rotterdam en Midden-Nederland zijn vertegenwoordigd met twaalf tot dertien procent. Bijna veertig procent van de respondenten werkt in een arrondissement buiten de Randstad.

Van de advocaten die de vragen beantwoordden, zit het merendeel (57 procent) al meer dan twintig jaar in het vak. De groep met tien tot twintig jaar werkervaring beslaat 22 procent, iets meer dan de groep die minder dan tien jaar op het tableau staat ingeschreven.

KOSTEN

Het huidige toezicht wordt in zijn geheel betaald door de advocatuur en via de hoofdelijke omslag doorbelast aan individuele advocaten. Dat blijft zo, zegt minister Weerwind. Een meerderheid van de balie deelt die opvatting niet. Toezicht is in het belang van de samenleving en dus ligt hier ook een taak voor de overheid, meent ruim 57 procent van de respondenten.

4. De kosten van het nieuwe toezicht dienen ook in de toekomst volledig te worden gedragen door de advocatuur. Bent u het daarmee eens?

Ja, de verantwoordelijkheid voor toezicht en kwaliteitsbewaking hoort immers bij de advocatuur thuis.

20,1%

Nee, toezicht is in het belang van de samenleving en dus ligt hier ook een rol voor de overheid.

57,6%

Ik sta daar neutraal tegenover.

15,6%

Anders, nl.

6,7%

In hun toelichting zeggen veel advocaten dat de rekening zowel bij de balie als bij de overheid dient te landen. Gesproken wordt van een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Diverse advocaten wijzen er echter op dat degene die betaalt, ook mag bepalen. 'Als het toezicht ons uit handen genomen wordt, dienen de kosten ook niet meer door ons te worden gedragen,' verwoordt iemand dat standpunt. 'Als de advocatuur zelf haar toezicht regelt, zijn de kosten voor de advocatuur. Als de overheid het toezicht wil regelen, moet zij ook maar zelf de kosten dragen,' aldus een ander. Een derde stelt: 'Het kan niet zo zijn dat de overheid iets nieuws in het leven roept en wij deze kosten als beroepsgroep zelf maar moeten ophoesten.'

'Als de overheid het toezicht wil regelen, moet zij ook maar zelf de kosten dragen'

Diverse advocaten stellen dat in ieder geval de sociale advocatuur gevrijwaard dient te blijven van extra kosten. 'De kosten mogen afgewenteld worden op de grootste advocatenkantoren van ons land,' schrijft iemand.

Voor anderen is het vooral een principekwestie. 'Onafhankelijk toezicht is een rol van de overheid en derhalve de kosten daarvan ook,' stelt een advocaat die de komst van de OTA wel toejuicht.

Algemeen is de verwachting dat met de komst van de OTA het toezicht flink duurder zal worden. Weliswaar kunnen de elf lokale orden in de toekomst met minder mensen toe, maar het is niet waarschijnlijk dat die fte's genoeg zijn om het nieuwe instituut te bemensen. Daarnaast vergt de OTA zelfstandige huisvesting en ICT.

Al met al zijn de verwachte hogere kosten voor menig advocaat reden tot zorg. Ruim de helft van de respondenten vindt een verdere lastenstijging financieel problematisch.

5. Oprichting van de OTA leidt waarschijnlijk tot stijging van de kosten en daarmee mogelijk tot een hogere hoofdelijke omslag. Is dat voor u reden tot zorg?

Ja, een verdere lastenstijging is financieel problematisch.

51,2%

Nee, goed toezicht heeft nou eenmaal een prijs.

13,9%

Ik sta daar neutraal tegenover.

24,4%

Anders, nl.

10,5%

‘Het toezicht functioneert nu naar behoren. De meeste advocaten hebben hun praktijk gewoon goed op orde en hebben er dan ook geen enkel voordeel van, dat zit ook een beetje in de vezels. Ik ben bang voor overregulering. Verder vind ik ook dat we nu al kosten maken voor de plaatselijke orde, en ik vind dit dan dubbelop,’ aldus een respondent.

‘Het doet denken aan de familie die de rekening krijgt voor de kogel waarmee iemand is geëxecuteerd,’ meent een advocaat.

Diverse respondenten huldigen het principe ‘de vervuiler betaalt’. ‘Er moeten meer/hogere financiële sancties kunnen worden opgelegd aan advocaten die (meermaals) over de schreef gaan’, schrijft iemand.

Een enkeling zegt niet te begrijpen waarom de OTA tot hogere kosten leidt. ‘De kosten kunnen/moeten juist naar beneden als er één landelijk orgaan komt. We hebben al dubbele verplichtingen (plaatselijk en landelijk),’ schrijft deze advocaat.

INKOMENSAFHANKELIJKE BIJDRAGE

De algemene raad van de NOvA broedt op het plan om de jaarlijkse bijdrage van advocaten inkomensafhankelijk te maken. Daarmee zouden de (extra) kosten van het toezicht deels kunnen worden afgewenteld op financieel draagkrachtige beroepsgenoten. De balie toont zich verdeeld over dat plan.

6. Vindt u het een goed idee om de bijdrage in de kosten van het toezicht inkomensafhankelijk te maken?

Ja, de sterkste schouders dienen de zwaarste lasten te dragen.

Nee, een beroepsorganisatie dient zich verre te houden van inkomenspolitiek.

Ik sta daar neutraal tegenover.

Anders, nl.

Ruim veertig procent zegt voorstander te zijn, onder het motto ‘de sterkste schouders dienen de zwaarste lasten te dragen’. Een even groot percentage huldigt het principe dat een beroepsorganisatie zich verre van inkomenspolitiek moet houden.

Kantooromvang is op dit punt van invloed. Onder eenpitters is 51 procent voor een inkomensafhankelijke bijdrage en 37 procent tegen. Onder advocaten van grote kantoren liggen die percentages precies omgekeerd. Een ‘niet-sociaal advocaat’ schrijft: ‘Ik vind sowieso dat je het niet kunt maken om de lasten

Besluit Weerwind

Eind juni stuurde Weerwind zijn visie op het toezicht naar de Tweede Kamer. Na de nodige discussie met diverse partijen binnen en buiten de advocatuur besloot de D66-bewindsman dat er een landelijk toezichthouder moet komen, de OTA. Aan de basis van dat besluit ligt een wetenschappelijk rapport van Pro Facto uit 2020, waarin geadviseerd werd het toezicht verder te verbeteren. Die verbeteringen betroffen vooral de werkwijze van de lokale dekenen en de formele positie van het dekenberaad en college van toezicht (CVT). In het Pro Facto-rapport wordt nergens geadviseerd een nieuw landelijk instituut op te richten. Dat plan ontstond pas binnen het ministerie van Justitie en Veiligheid na twee incidenten, waardoor er twijfel ontstond over het toezicht door lokale dekenen. Het eerste geval betrof de fraude binnen Pels Rijcken, het tweede het schandaal rond advocaat Youssef Taghi en zijn gedetineerde oom.

In de visie van Weerwind neemt de OTA straks de toezichthoudende rol over van de lokale dekenen die hun wettige bevoegdheid verliezen. De OTA dient volledig te worden gefinancierd door de advocatuur, in dit geval de NOvA. De NOvA krijgt echter nauwelijks iets te zeggen over de OTA, dat operationele onafhankelijkheid krijgt. Benoemingen, begroting en beleid worden een zaak van de OTA zelf. Het vijfokoppig bestuur bestaat in meerderheid uit niet-advocaten en wordt geselecteerd door een aparte commissie.

Met de val van het kabinet loopt de herziening van het toezicht op zijn minst fikse vertraging op. Tot dusver is formeel alleen sprake van ‘uitgangspunten’, die nog moeten worden vertaald naar een wetsvoorstel. Het ligt voor de hand dat Weerwind dat overlaat aan zijn opvolger. Mogelijk dat de Tweede Kamer na de verkiezingen nog wel met hem van gedachten wisselt over het toezicht.

voor de sociale advocatuur nog verder te verhogen. De lasten zijn nu al hoog als je denkt aan verplichte verzekeringen, opleidingen, jaarrekening en verantwoording, ordebijdrage enzovoort.’

Een eenpitter: ‘De kosten van de OTA dienen grotendeels door de grote kantoren gedragen te worden. De problemen die er zijn en de enorme ingewikkeldheid van de financiële administratie van dergelijke kantoren maken wellicht dit verscherpte toezicht noodzakelijk. De kleine kantoren en zelfstandig advocaten hebben geen ingewikkelde boekhouding, die is gelijk aan die van een zzp’er, die behartigen geen belangen in conflicten die risico met zich meebrengen. De meeste van die advocaten hebben 80/90 procent toevoegingen, oftewel de overheid betaalt de declaratie en de hoogte van de eigen bijdrage is al door de overheid vastgesteld en beperkt. De zaken van deze advocaten behoren niet tot de zaken met risico’s.’

Verschillende advocaten menen dat het lastig wordt om op inkomen te gaan toetsen. Geopperd wordt de jaarlijkse bijdrage niet te koppelen aan inkomen,

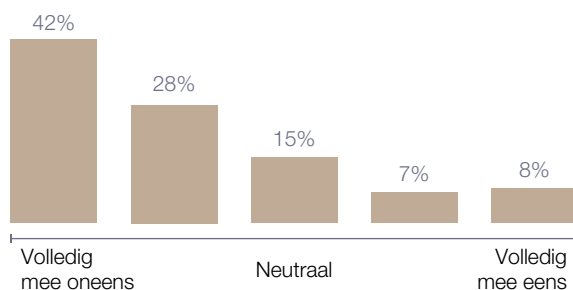
‘Met een landelijk meldpunt kan iedere ontevreden cliënt de klachtprocedure als uitlaatklep voor eigen onvrede inzetten’

maar aan kantoortype. ‘Mijn voorstel zou zijn een splitsing te maken tussen advocaten die wel gefinancierde rechtsbijstand verlenen – dus ingeschreven zijn bij de RvR en toevoegingszaken behandelen – en advocaten die alleen betalend – commercieel – werken.’

BESTUUR

Heet hangijzer is het bestuur van de OTA. Op dit moment kiest een advocaat *de facto* zijn eigen toezichthouder, namelijk de lokale deken. Straks is dat niet meer het geval. Om de onafhankelijkheid van de toezichthouder te garanderen, wordt het vijfköppig bestuur benoemd door een speciale commissie, samengesteld door de minister. Bovendien mogen slechts twee van de vijf bestuurders (oud-)advocaat zijn. De andere drie komen van buiten de beroepsgroep. Die zetelverdeling vindt geen genade in de ogen van advocaten. Ruim twee derde (69 procent) is het daar (volledig) mee oneens.

7. Om de onafhankelijkheid van de toezichthouder te waarborgen, bestaat het vijfköppig bestuur van de OTA straks in meerderheid uit niet-advocaten. Slechts twee bestuurders mogen advocaat zijn. In hoeverre bent u het daarmee eens?

Om te zorgen dat de nieuwe toezichthouder signalen krijgt over het functioneren van advocaten komt er één landelijk meldpunt. Burgers, bedrijven en organisaties kunnen daar terecht met klachten en meldingen over advocaten. In het huidige systeem fungeren de lokale deken als klachtenloket. Jaarlijks handelen

de deken enkele duizenden klachten af. Daarnaast ontvangen ze een paar honderd signalen van ketenpartners, zoals OM en rechterlijke macht.

In de plannen van Weerwind komt die taak bij de OTA te liggen. Die bepaalt straks een klacht zelf af te handelen, dan wel door te sturen naar een deken.

Een kwart van de advocaten bestempelt een landelijk meldpunt als effectiever dan het meldpunt bij de lokale orde. Dit smaldeel ziet de voordelen van een uniforme werkwijze en verwacht dat een landelijk meldpunt per saldo minder personeel vergt. Een veel groter aantal, zestig procent, ziet geen meerwaarde.

8. Om te zorgen dat de nieuwe toezichthouder signalen krijgt over het functioneren van advocaten, komt er één landelijk meldpunt. Burgers, bedrijven en organisaties kunnen daar terecht met klachten en meldingen over advocaten. Denkt u dat een landelijk meldpunt effectiever is dan het meldpunt bij de lokale orde?

Ja, het vergt per saldo minder personeel en leidt tot een uniforme werkwijze.

Nee, een lokale orde is laagdrempeliger en vangt meer signalen op.

Geen mening.

Anders, nl.

Tal van advocaten zeggen te vrezen voor een toename van het aantal klachten. Gesproken wordt zelfs van ‘een nationale klaagmuur’. ‘Een landelijk meldpunt geeft juist gebrek aan schifting, waardoor iedere ontevreden cliënt de klachtprocedure als uitlaatklep voor eigen onvrede dreigt in te zetten,’ verwacht iemand. Ook een ander waarschuwt voor ‘een hoge instroom van beroepsquerulanten’. ‘Uitfilteren van kennelijk ongegronde klachten kan beter regionaal gebeuren,’ meent een derde.

Voorstanders zijn er ook, al was het maar vanwege de uniformiteit. ‘Er wordt nu nog veel met de broedermantel der liefde bedekt. Ons kent ons, daar moeten we echt vanaf.’ Een andere advocaat schrijft: ‘Als het goed/efficiënt wordt ingericht, zou het effectiever kunnen zijn dan een meldpunt bij de lokale orde. De vraag rijst overigens ook in dit verband of de lokale orden nog bestaansrecht hebben.’

‘In mijn optiek kunnen beide varianten naast elkaar bestaan,’ meent iemand. ‘Bijvoorbeeld door de lokale orde als een filter (mediationgesprek) te laten dienen (zo kunnen de lokale signalen ook beter worden opgevangen) en vervolgens de zaak naar het landelijk meldpunt te sturen om te worden afgedaan.’

‘Een landelijk meldpunt is een positieve aanvulling op een lokaal meldpunt. Die laatste zou behouden moeten blijven en het heeft zeker meerwaarde om de eerste toe te voegen,’ concludeert een advocaat.

LOKALE DEKEN

In het bestuursrechtelijk toezicht is straks geen rol meer weggelegd voor de lokale deken. De deken blijft wel (tucht)klachten van derden behandelen, doorgevoerd vanuit het centraal meldpunt. Het zogeheten dekenbezwaar wordt bijgezet in het advocatuurlijk museum. Die bevoegdheid verhuist van de deken naar de OTA. De lokale deken blijft voorzitter van de raad van de orde in het eigen arrondissement, bemiddelt bij geschillen tussen advocaten en fungeert als vertrouwenspersoon.

Nagenoeg de helft van de advocaten noemt dat in de peiling een slechte zaak.

9. De lokale deken krijgt straks vooral een ‘herderlijke rol’. Hij wordt vertrouwenspersoon en dient zich onder meer toe te leggen op klachtbehandeling. Als deken kan hij niet langer een tuchtzaak beginnen tegen een advocaat. Wat vindt u daarvan?

Goede zaak, de huidige dubbelrol van de deken is problematisch.

Prima, de deken kan als vertrouwenspersoon een nuttiger rol vervullen.

Het is mij om het even.

Jammer, maar er blijft voor de deken nog genoeg te doen.

Slechte zaak, de OTA gaat het niet beter doen dan de lokale deken.

Anders, nl.

Reactie van het ministerie...

In een reactie benadrukt het ministerie van Justitie en Veiligheid dat het nodig is het toezicht te versterken ‘met het oog op de toekomst en de huidige hoge druk op de advocatuur’. Advocaten bieden mensen de kans hun recht te halen, aldus het ministerie. ‘De samenleving moet erop kunnen vertrouwen dat advocaten deze bijzondere en essentiële rol in onze rechtsstaat waarmaken, inclusief alle bijbehorende rechten en verplichtingen zoals het gedeeltelijk domeinmonopolie, geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht.’

Volgens het ministerie is om die reden gekozen voor een landelijke centrale toezichthouder. ‘In het voorstel voor de OTA is de balans gevonden tussen de onafhankelijkheid van zowel Staat als advocatuur, terwijl de toezichthouder inhoudelijk kennis heeft van de beroepsgroep. Met interesse heeft het ministerie kennisgenomen van de resultaten van de peiling onder advocaten over het nieuwe voorstel voor de OTA, zoals deze uitgevoerd is door het *Advocatenblad*. De resultaten worden betrokken bij de gesprekken die het ministerie met betrokken partijen in de advocatuur voert over de nadere vormgeving van de toezichthouder.’

... en van de NOvA

De algemene raad heeft het afgelopen jaar met verschillende groepen binnen de advocatuur gesprekken gevoerd over het toekomstig toezicht. De algemene raad zegt in de uitkomsten van de enquête reacties te herkennen zoals die in deze gesprekken naar voren kwamen. ‘Zij laten de betrokkenheid van de balie zien bij de vormgeving van goed, effectief, transparant en professioneel toezicht.

De respons op deze enquête onderstreept daarbij hetgeen de AR de minister ook heeft geadviseerd: te kiezen met de komst van een OTA voor een toezichthouder die zich zal richten op toezicht op de naleving door advocaten van de voor hen geldende wet- en regelgeving, en daarnaast de dekens hun historische, lokale rol in de klachtbehandeling te laten behouden. In de komende periode zal de algemene raad de plannen van de minister zowel met het college van afgevaardigden als met de dekens bespreken. De uitkomsten van de enquête van het *Advocatenblad* worden daarbij betrokken. Daarna zal de algemene raad inhoudelijk verder kunnen reageren op de plannen van de minister.’

De OTA gaat het niet beter doen dan de lokale deken, verwachten ze. Dertig procent is wel positief gestemd. Deze advocaten vinden de huidige dubbelrol van de deken problematisch of menen dat hij als vertrouwenspersoon een nuttiger rol kan vervullen. ‘Een deken zal eerder signalen opvangen dat een advocaat niet goed functioneert. De OTA wordt een

‘Een herderlijke rol omvat ook bescherming tegen wolven en aasgieren’

ivoren toren die geen *feeling* heeft met de balies en de daarin (niet-)functionerende advocaten. De afstand naar de werkvloer wordt te groot,’ oordeelt een advocaat.

Menig advocaat geeft aan dat de deken in ieder geval wel een tuchtzaak moet kunnen beginnen. ‘De deken ontvangt door informeel overleg meer informatie dan naar verwachting de OTA. Als de deken geen tuchtzaak meer aanhangig kan maken, kan hij de signaalfunctie niet in actie opzetten. Soms zijn er simpelweg geen klagers die een tuchtzaak willen starten of zijn de individuele zaken te gering van ernst. Dan is het nuttig dat de deken zelf kan ingrijpen,’ stelt iemand.

‘Een deken is geen herder. Er zijn veel te veel dekens met ieder een eigen bureau en organisatie. Dat kan wat mij betreft anders worden georganiseerd. Er is mijns inziens meer ruimte voor een plaatselijke ombudsman (per arrondissement) en enkel een landelijk deken (althans een instituut),’ schrijft een derde.

Eén advocaat meent dat de nieuwe rolverdeling de deken de ruimte biedt om advocaten juist te beschermen tegen klagers. ‘In de huidige tijd is het zeer laagdrempelig voor mensen om een klacht in te dienen en iedere klager krijgt oneindige gelegenheid om de klacht toe te lichten of om te besluiten de klacht (zelfs) na een gesprek voort te zetten. Dit geeft veel onzekerheid bij advocaten over de voortgang en afronding van het proces. (...) De huidige tijd, waarbij een burger mondig is en kan beschikken over kennis die vaak onjuist wordt geïnterpreteerd, louter om een eigen belang en/of ter beschadiging van de advocaat, vergt een gedegen achterban en steun van advocaten. Niet alleen in het strafrecht. Een herderlijke rol omvat ook bescherming tegen wolven en aasgieren.’

Een advocaat waarschuwt dat de pluspunten van het huidige toezichtmodel verloren dreigen te gaan met de komst van de OTA. ‘Het is vooral in het “stille” toezicht, ook wel “microtoezicht” genoemd, waar de meerwaarde van het huidige model aanwezig is, zij het inherent minder zichtbaar. Anderzijds, in de hoogprofielzaken is het dekentoezicht te kwetsbaar. Een OTA lijkt echter minder geschikt voor het “microtoezicht”

in de haarvaten van de balie, waaronder intensief financieel toezicht, en zo dreigt een kwalitatieve meerwaarde van het huidige stelsel weg te vallen. Dit is los van de vraag of alle dekens dit microtoezicht de af-

gelopen acht jaar even serieus hebben opgepakt.’

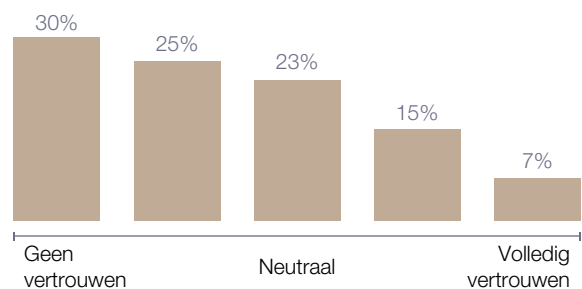
Een aantal respondenten wijst erop dat de klachtbehandeling ook maar beter naar de OTA kan verhuizen. In de plannen van Weerwind blijft die taak bij de lokale dekens. ‘Het onderzoeken van klachten is het belangrijkste middel om goed toezicht te kunnen houden en signalen te ontvangen over advocaten die zich niet aan de regels houden.’

GEHEIMHOUDING

De laatste vraag in de peiling betreft de geheimhoudingsplicht van advocaten. De toezichthouder van de OTA is straks niet per se advocaat. Voor hem of haar gaat de afgeleide geheimhoudingsplicht gelden. Daarmee blijft de vertrouwelijkheid tussen advocaat en cliënt gewaarborgd, meent minister Weerwind.

Die garantie biedt de balie niet bijster veel vertrouwen, blijkt uit de antwoorden. Ruim de helft (56 procent) heeft geen vertrouwen in die bepaling.

10. In de advocatenwet wordt geregeld dat advocaten zicht ten opzichte van de OTA niet kunnen beroepen op hun wettelijke geheimhoudingsplicht. De OTA en zijn toezichthouders krijgen een van de advocaat afgeleide geheimhoudingsplicht. Daarmee blijft de vertrouwelijkheid tussen advocaat en cliënt gewaarborgd. In hoeverre hebt u vertrouwen in deze bepaling?

CARELS

BUSINESS INSURANCE LAW

Sinds 1992 ben ik actief als LSA advocaat.
Voor mijn bloeiende praktijk ben ik op zoek naar een LSA advocaat.
Partnership bespreekbaar.

Voor meer informatie check de website:
www.carels-law.nl
+31(0)10 - 461 49 00

Ambachtelijk vervaardigd | Deskundige afwerking
Korte levertijd | Scherpe prijzen | Travelling Tailor

HOOGSTE KWALITEIT MATERIALEN

Advocatentoga	€ 310,-
Standaardmaat, wol/5% lycra, S-M-L-XL	€ 525,-
Maattoga, 100% Cool Wool, scheerwol	€ 890,-
Maattoga, 100% Natuurzijde	€ 16,-
Strikbef, Knoopbef, Klittenbandbef	

HET TOGAHUIS • Kastanjelaan 400 • 5616 LZ Eindhoven
www.togahuis.nl • info@togahuis.nl • 06 22 79 11 05

Aantjes Zevenberg

ADVOCATEN

CASSATIE

IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@aanjeszevenberg.nl

Mr. J.C. Zevenberg
zevenberg@aanjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

Beroepsopleiding Legal Mediator

Start 12 oktober 2023 in Amsterdam

Start 26 oktober 2023 in Eindhoven

Interesse om mediator te worden of uw conflict- en onderhandelvaardigheden te verbreden en te verdiepen? Dan is onze beroepsopleiding de juiste keus. Sinds 1996 leiden wij hoogopgeleide professionals op in mediation en onderhandelen. Veel van de zakelijk hoog gekwalificeerde mediators startten hun loopbaan bij ons instituut.

Onze opleiding is bij een recente audit door het MfN (kwaliteitsregister Mediatorsfederatie Nederland) als excellent beoordeeld.

Kennismaken?

Neem contact met ons op voor een persoonlijk gesprek, bezoek een van onze informatieavonden (live of online), of volg een workshop mediationvaardigheden (kosteloos).
www.adrinstituut.nl/agenda

NIEUW E-learning Wwft

De beste keuze voor advocaten

Leren wanneer
het jou uitkomt

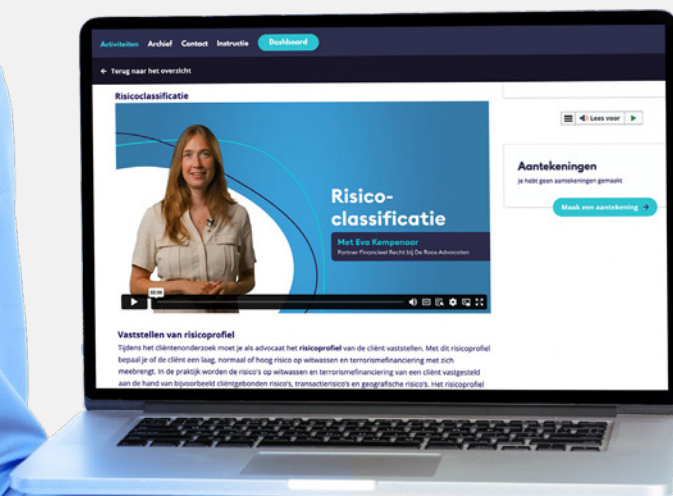

Boordevol video's
en casuïstiek

Behaal 2 NOVA
PO-punten

In samenwerking
met **De Roos
Advocaten**

Lindenhaeghe
Legal

Zij aan.

— door **Jeannette Pols**

Advocaten in Polen
verzetten zich tegen de
afbraak van de rechtsstaat.

De Bossche raadsheer
Jeannette Pols sprak met
deken Mikołaj Pietrzak.
'Ik twijfel er niet aan dat
de balie nog verder zal
worden aangevallen.'

ZIJ met rechters in Polen

Verreweg de meeste Poolse advocaten steunen de strijd tegen de afbraak van de rechtsstaat, zegt advocaat Mikołaj Pietrzak, deken van de orde van advocaten in Warschau. Morele steun vanuit het buitenland is van groot belang, benadrukt de deken. Bijvoorbeeld door resoluties van buitenlandse advocatenbalies of open brieven. 'De morele ondersteuning herinnert ons eraan dat we niet alleen staan en dat het de moeite waard is om door te gaan. Steun gaat ook uit van aangespannen procedures en rechterlijke beslissingen in het buitenland. Als advocaten bijvoorbeeld betogen dat een verzoek om uitlevering naar Polen moet worden afgewezen vanwege tekortkomin-

gen in het Poolse rechtssysteem door de zogenaamde hervormingen, heeft dat impact.'

De 'soft support' verandert niets aan de juridische werkelijkheid, maar vestigt wel de aandacht op het probleem, stelt hij vast. 'Het is voor een populistische regering veel moeilijker om te doen alsof alles prima gaat, wanneer ze nauwgezet wordt gevolgd vanuit het buitenland.'

In tijden van crisis leer je je vrienden kennen. Zo is het ook in Polen, constateert Pietrzak.

Mikołaj Pietrzak

Pietrzak liep in januari 2020 voorop in de protestmars in Warschau, vergezeld van zijn twee dochtertjes.

‘Een lichtpunt in deze tijd is dat we weten wie wie is, we weten wie er deugt. Binnen elk van de microgemeenschappen van rechters, advocaten en officieren weten we wie er bereid is een persoonlijke prijs te betalen om voor de kernwaarden van onze professie en van de rechtsstaat te vechten. We weten ook wie bereid is de andere kant op te kijken of in deze kritieke situatie zelfs die kernwaarden overboord te zetten voor persoonlijk gewin. Dit is een bepalend moment binnen de juridische gemeenschap. Een zilveren rand aan de donkere wolk is dat de beroepsgroepen elkaar nu meer vertrouwen dan voorheen.’

NEO-RECHTERS

De rechterlijke gemeenschap in Polen valt uiteen in ‘oude rechters’ en de zogenaamde neo-rechters, die door de gepolitiseerde Raad voor de rechtspraak zijn benoemd. Hoewel de regering geen invloed heeft op de benoeming van advocaten, ziet de deken ook binnen de Poolse balie onderscheid ontstaan. ‘We hebben gelukkig nog steeds een onafhankelijke balie. De overgrote meerderheid van duizenden advocaten steunt het verzet tegen de illegale en ongrondwettelijke veranderingen. Een groep van vijftig, zestig of misschien honderd advocaten heeft een actieve rol in dit verzet. Zij verdedigen rechters en officieren in procedures. Helaas is er ook een kleine groep die van de situatie profiteert door juist nú voor de functie van

rechter te solliciteren. Opvallend is dat dit typisch advocaten zijn die niet zo goed in hun vak waren en eerder in de marge functioneerden of als onbetrouwbaar te boek stonden. Het zijn er niet veel, maar ze zijn een bron van schaamte.’

Kritische advocaten ondervinden tegenwerking door de overheid, weet Pietrzak. Hij spreekt ook uit eigen ervaring. ‘Wij krijgen eenvoudigweg geen cliënten meer die op welke manier dan ook aan de overheid verbonden zijn. In Oost-Europa zijn veel bedrijven onder staatsbeheer of -invloed. Als je als advocaat bijvoorbeeld in energierecht of infrastructuur gespecialiseerd bent, krijg je geen werk als je het lef hebt kritiek op de overheid te uiten of een rechter of officier te verdedigen. Op deze manier kan de regering veel druk uitoefenen. Ook wordt er op grote schaal geprobeerd de vertrouwelijkheid in de communicatie tussen advocaten en hun cliënten te schenden. Advocaten worden ondervraagd, hun computers of dossiers worden in beslag genomen, hun kantoren doorzocht en ze worden afgeluisterd.’

Volgens de deken zijn er ook pogingen gedaan om disciplinaire procedures te starten tegen kritische advocaten. Vooralsnog zijn die aanvallen afgeslagen. ‘We worden beschermd doordat het tuchtrecht nog grotendeels in handen van de onafhankelijke balie is. In die zin zijn we beter beschermd dan de rechters en officieren. De regering heeft al stappen gezet om te

Raadsheer Pols

Jeannette Pols is raadsheer bij het gerechtshof 's-Hertogenbosch. In januari 2020 liep ze in Warschau met duizenden rechters, advocaten, officieren van justitie en burgers mee in een mars voor de rechtsstaat. De demonstranten keerden zich tegen de zogenaamde hervormingen van de rechterlijke macht, die de onafhankelijkheid van rechters aantastten en de weg vrijmaakten voor politieke benoemingen. Pols was een van de tien Nederlandse rechters die deelnamen aan de demonstratie. Deze zomer sprak ze met Mikołaj Pietrzak, deken van de orde van advocaten in Warschau.

Jeannette Pols

proberen via het Constitutioneel Tribunaal de onafhankelijke balie te ondermijnen. Dat tribunaal is gepolitiseerd, het is gevuld met marionetten. Ik denk dat de regering de aanstaande verkiezingen afwacht en ik twijfel er niet aan dat de balie nog verder zal worden aangevallen.'

PRO BONO

Rechters die in Polen onder vuur liggen, kunnen niet zonder advocatuurlijke bijstand. Als advocaat heeft de deken tot dusver achttien keer een rechter bijgestaan in een disciplinaire procedure. Er worden naast tuchtzaken ook anticorruptiezaken en civiele procedures

soluut noodzakelijk om een advocaat aan je zijde te hebben. Deze zaken doen de advocaten natuurlijk pro bono. Geen van ons zou het in zijn hoofd halen daar een cent voor aan te nemen. Veel van mijn collega's zijn helden in die zin dat ze hun tijd, energie en kennis investeren zonder dat zij daarvoor een beloning aannemen.'

Pietrzak liep in januari 2020 met Żurek en andere rechters voorop in de protestmars in Warschau, vergezeld van zijn twee dochttertjes. De demonstratie ging de geschiedenis in als de mars van de duizend toga's. 'We hebben deelgenomen aan iets wat monumentaal en historisch was. Bij mijn weten gingen er niet eerder zo-

'Binnen elk van de microgemeenschappen van rechters, advocaten en officieren weten we wie er bereid is een persoonlijke prijs te betalen om voor de kernwaarden van onze professie en van de rechtsstaat te vechten'

tegen rechters gevoerd. Tegen Waldemar Żurek, boegbeeld in de strijd voor de rechtsstaat, lopen een stuk of honderd zaken. 'Dat is een onmenselijke belasting. Met zoveel zaken tegen je komt je leven helemaal in het teken van de verdediging te staan. Het is dan ab-

veel juristen samen in toga de straat op om de rechtsstaat te verdedigen. De wereld zag dat dit kan. De echo daarvan zien we nu in Israël terug. Ik ben niet vaak trots op mijn landgenoten, maar ik ben trots op het verzet in Polen tegen de afbraak van de rechtsstaat.'

Strabrechtse vennen

**5,5%
GEMIDDELD
RENDEMENT**

Van tiny houses tot luxe villa's van 4 tot 20 personen

Beleef de pracht en praal van Brabant op het nieuwe premium resort Strabrechtse Vennen. Duurzaam gebouwde vakantiewoningen op ruime kavels eigen grond. De ideale combinatie waar investeren en genieten samenkomen.

ELKE VRIJDAG INLOOPDAG

U bent elke vrijdag van 11 tot 16 uur van harte welkom op de projectlocatie. Onze adviseurs staan voor u klaar om uw vragen te beantwoorden en u de projectlocatie te tonen.

Blijf op de hoogte en bezoek onze website.

- ◆ Ruime kavels eigen grond
- ◆ Gevarieerd aanbod vakantiewoningen
- ◆ Traditioneel en duurzaam gebouwd
- ◆ Veelzijdig familiepark
- ◆ Overdekt zwembad
- ◆ Grote recreatieplas met strand
- ◆ Alles perfect geregeld van verhuur tot beheer
- ◆ Investeren voor eigen gebruik en/of mooi rendement uit verhuuropbrengsten
- ◆ Vrij op naam
- ◆ Verhuurpartner: Roompot

Projectlocatie: Provincialeweg 9 - Someren

strabrechtsevennen.nl

Let op! U belegt buiten AFM-toezicht. Geen vergunningplicht voor deze activiteit.

28

‘Digitalisering en privacy raken alle rechtsgebieden. Daarom worden ze ook in traditionele specialisatieopleidingen een steeds belangrijker onderdeel.’

vak & mens

A stylized illustration of a classroom. In the foreground, several students in dark suits are seated at desks, looking towards the front. In the background, a teacher in a dark suit stands near a whiteboard displaying binary code. To the right, a white robot with a human-like form is visible, appearing to be part of the scene. The entire illustration is rendered in a light green color against a dark green background.

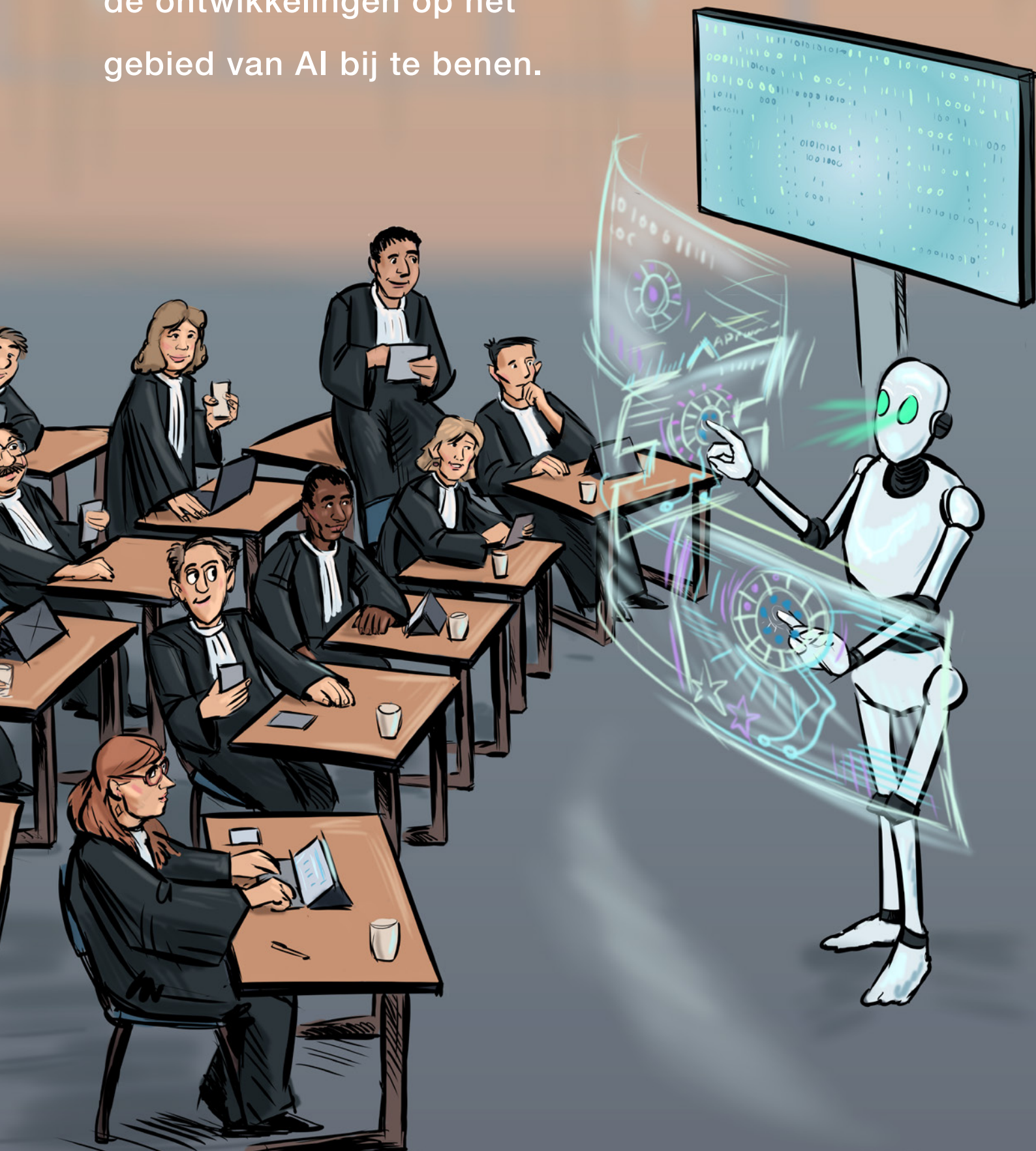
Achtergrond

— Universitaire essays over beroepsethiek

Achtergrond

— Juridische podcasts op een rijtje

Artificial intelligence is here to stay. Juridische opleiders proberen met man en macht de ontwikkelingen op het gebied van AI bij te benen.

Juridische opleiders — storten zich op AI

door **Francisca Huijting-Mebius** — beeld **Reinoud Bakkema**

De geest is uit de fles. Artificial intelligence is overal en verandert het juridische landschap in razend tempo. Menig advocaat ziet inmiddels de voordelen van AI in en er wordt volop geëxperimenteerd met bijvoorbeeld ChatGPT en andere chatbots. Dat blijkt onder meer uit het recente onderzoek *Generative AI in the Law: Where Could This All Be Headed?* van Wolters Kluwer in samenwerking met het Amerikaanse Above the Law. Daarin komt naar voren dat ruim zestig procent van de juridische professionals in de VS gelooft dat effectief gebruik van generatieve AI – een vorm van AI die verantwoordelijk is voor het creëren van nieuwe, originele inhoud – het verschil kan maken tussen een succesvol en een niet-succesvol advocatenkantoor. Ruim tachtig procent van de bijna driehonderd ondervraagden denkt dat generatieve AI onderzoek en routinetaken drastisch zal veranderen en vooral veel efficiënter zal laten verlopen. Ruim twee derde vermoedt

zelfs dat advocaten en andere juridische professionals die betrokken zijn bij kennisbeheer en onderzoek het risico lopen overbodig te worden door AI.

Reden genoeg om de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten te houden en bij de tijd te blijven met behulp van trainingen en cursussen. Een rondje langs de velden leert dat er voldoende aanbod is. Zo biedt de Grotius Academie inmiddels twee leergangen van

‘Het is absoluut geen optie om af te wachten wat er op ons afkomt, we willen vooraan in de ontwikkeling zitten’

negen maanden aan die handelen over digitale transformatie (met elke maand een cursusdag, thuiswerkopdrachten en als afsluiting een mondeling examen). De nieuwe leergang IT, data & recht (voorheen Informaticarecht) neemt advocaten mee in big data, AI, robotisering en IT-implementatie in de praktijk. De leergang Privacyrecht bestaat nu drie jaar en gaat

bijvoorbeeld over dataopslag, datagebruik en de bescherming van persoonsgegevens.

Er is meer en meer vraag naar, ziet Emile Jansen, opleidingsmanager bij de Grotius Academie, gevestigd in Nijmegen. 'Digitalisering en privacy raken alle rechtsgebieden. Daarom worden zaken als AI, privacy en big data en hun onderlinge samenhang ook in de meer traditionele specialisatieopleidingen een steeds belangrijker onderdeel. Inmiddels wordt in nagenoeg alle leergangen aandacht besteed aan de digitale transformatie. In de leergang Financieel recht bijvoorbeeld wordt tegenwoordig aandacht besteed aan het gebruik van en het toezicht op AI in de financiële sector. In de leergang Gezondheidsrecht is er in het kader van privacy en (patiënten)gegevensbescherming eveneens aandacht voor de opkomst van AI. De opleiding Contracteren kent het nieuwe onderdeel Technologie en contracteren.'

Emile Jansen

Dat de vraag toeneemt, merkt ook de Academie voor de Rechtspraktijk (AvdR), gevestigd in Waardenburg. Het opleidingsinstituut biedt sinds kort de cursus Artificial Intelligence Fundamentals voor Advocaten aan. 'Advocaten die AI en de potentiële toepassingen ervan begrijpen, zullen een aanzienlijk voordeel hebben ten opzichte van degenen die dat niet doen,' zegt Etienne van Bladel, directeur van de AvdR en oud-advocaat. 'Tijdens de cursus van een dag leren de deelnemers de basisprincipes en geschiedenis van AI, de toepassingen ervan in verschillende industrieën en de ethische en aspecten van AI-technologie. Daarnaast krijgen ze inzicht in hoe AI werkt en wordt er aandacht besteed aan de toekomst van werk in een AI-gedreven wereld. Verder leren ze over de verschillende juridische toepassingen van AI, over de (komende) AI-regulering vanuit Europa en over de verhouding van AI tot intellectueel eigendom, privacy en veiligheid, desinformatie en nepnieuws en verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid voor AI-beslissingen.'

ADVOCAAT-STAGIAIRS

De opkomst van AI vraagt van de ervaren advocaat om zijn werkwijze onder de loep te nemen. Dat in tegen-

stelling tot beginnend advocaten die met AI opgroeien. Alle onderwijsaanbieders van de Beroepsopleiding Advocaten (BA) hebben een onderdeel digitale vaardigheden in de opleiding waarin AI in combinatie met privacy en ethiek een belangrijke rol speelt. De Uitvoeringsorganisatie BA (CPO en Dialogue) zegt in het lespakket ruim aandacht te besteden aan de ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en wat dit betekent voor de praktijkuitoefening van de advocaat. 'Er wordt ingegaan op de mogelijkheden, de risico's en de ethische implicaties,' zegt Elodie Carmiggelt, manager onderwijs binnen de beroepsopleiding. 'De advocaat-stagiairs krijgen via een digitaal platform informatie aangeboden, waaronder podcasts, syllabi en dergelijke, over de nieuwste digitale technieken die relevant zijn voor de advocatuur. Daarnaast maken de

'Er zijn grote verschillen tussen advocaten en kantoren over de wijze van toepassen van digitale mogelijkheden'

advocaat-stagiairs verschillende opdrachten waarin ze bijvoorbeeld moeten onderzoeken hoe de digitalisering op hun kantoor geregeld is. Ook maken ze diagnostische toetsen die aanzetten tot het verantwoord toepassen van digitale mogelijkheden met inachtneming van de geldende wet- en regelgeving.'

Daarnaast hebben CPO en Dialogue de Tech Meets Law Academy opgericht voor juristen in de digitale wereld (zie p. 33) met opleidingen als online dispute resolution, cybersecurity meets law, cryptoactiva, AI meets law en design thinking.

Carmiggelt: 'Het onderwijs dat aangeboden wordt zowel in de Beroepsopleiding Advocaten als bijvoorbeeld bij de Tech Meets Law Academy helpt advocaten met de digitale transformatie en draagt bij aan de vaardigheden die nodig zijn om ethiek, inhoudelijke deskundigheid en nieuwe tools en technieken en regelgeving goed te kunnen toepassen in de juridische wereld. Daarnaast maken we op maat programma's voor advocatenkantoren waarin de juridische en ethische aspecten en de digitale vaardigheden samenkomen.'

De Law Firm School (LFS), een samenwerking tussen

achttien internationale advocatenkantoren voor het verzorgen van de decentrale vakken van de beroepsopleiding voor hun advocaat-stagiairs, ontwikkelt momenteel een vak waarin advocaat-stagiairs kennismaken met *large language models* als ChatGPT. ‘We weten dat vrijwel iedere jonge advocaat op de een of andere wijze gebruikmaakt van ChatGPT en we willen daar op inspelen,’ aldus Nora Streep, executive manager van LFS.

CREËREN VAN AWARENESS

Aanbod genoeg dus op AI-gebied, maar hoe blijven de opleiders zelf op de hoogte nu de ontwikkelingen zo hard gaan? Volgens Jansen worden de leergangen van de Grotius Academie continu aangepast en geactualiseerd. ‘Wij blijven bij de tijd door de kennis die vanuit de academie via de zeven participerende universiteiten wordt gedeeld. Ook halen we veel expertise op uit de praktijk, bijvoorbeeld dankzij de samenwerking die we bij verschillende opleidingen hebben met specifieke specialisatieverenigingen binnen de advocatuur en het notariaat. Verder doe ik elk jaar een rondje langs advocatenkantoren om te zien waar behoefte aan is. Bovendien evalueren wij onze opleidingen grondig na afloop, met behulp van de input van onze deelnemers en docenten. Daarin komen steeds vaker vragen en opmerkingen over AI, privacy, digitalisering en cybersecurity voor. Dat betekent dat het leeft en dat alle advocaten ermee te maken hebben.’

Streep van LFS gaat binnenkort zelf een intensieve cursus volgen over big data, AI en het recht (Big Data, AI & Law aan Tilburg University). ‘Daarin komen zaken als de GDPR, ethische aspecten en governance aan de orde. De opgedane kennis verwerk ik verder in het curriculum. Zo kan ik me voorstellen dat onze interne ethieklijn wordt uitgebreid met vraagstukken die te maken hebben met de inzet van AI. Ook voer ik gesprekken met aanbieders van AI-tools om te kijken in hoeverre deze voor de LFS bruikbaar zijn en wat er in de juridische wereld speelt. Verder volg ik *trendwatchers*, zoals Daniel Burrus en Richard Susskind, en sta ik in contact met degenen die bijvoorbeeld bij de Angelsaksische LFS-kantoren bezig zijn met de implementatie van AI. Een aantal LFS-kantoren maakt al volop gebruik van AI-gestuurde tools en het is interessant om te zien wat er allemaal kan. Het is in ieder ge-

val absoluut geen optie om af te wachten wat er op ons afkomt. We willen hoe dan ook vooraan in de ontwikkeling zitten.’

Mieke van der Eerden, senior learning & development advisor bij Kennedy Van der Laan, herkent dat. De advocaten op het Amsterdamse kantoor blijven onder meer goed op de hoogte van wat er speelt door de kennis van hun in IT gespecialiseerde cliënten. ‘Onze advocaten werken, onder andere door onze specifieke IT-expertise, veel met cliënten die voorlopers in IT en zitten dan ook dicht op de nieuwste ontwikkelingen op AI-gebied. Ze zien daarom direct de juridische consequenties daarvan. Deze kennis wordt intern waar mogelijk gedeeld. Daarnaast zijn onze mensen ook extern betrokken bij het geven van opleidingen en cursussen op dit onderwerp.’

Het feit dat advocaat-stagiairs al maar meer weten van chatbots als ChatGPT, Bard en LLaMa heeft volgens Streep van LFS ook een keerzijde. ‘Het is bijvoorbeeld moeilijk na te gaan of antwoorden op toetsvragen van AI afkomstig zijn of door de cursist zelf zijn bedacht. Of dat een dagvaarding helemaal door de cursist is opgesteld of met behulp van AI. Dat heeft grote invloed op de opleiding en betekent dat we met de hoofddocenten van de vakken moeten kijken hoe we hiermee moeten omgaan. Gaan we bijvoorbeeld nog zaken schriftelijk toetsen? Of werken we met het gegeven dat AI blijft en gaan we vanuit dat punt verder? Iets waar we volop mee bezig zijn en waar we met elkaar ook open over moeten durven praten.’

Het onderwerp maakt veel los, ziet ook Carmiggelt van de beroepsopleiding. ‘Je merkt grote verschillen tussen advocaten en kantoren over de wijze van toepassen van digitale mogelijkheden. Er wordt tijdens de cursussen onderling kennis gedeeld en er worden ervaringen uitgewisseld. Over het algemeen merk je dat de jongere generatie makkelijk de mogelijkheden omarmt en toepast en na afloop zich meer bewust is van de ethische implicaties. Het opleidingsaanbod draagt bij aan het creëren van awareness, want uiteindelijk krijgt iedereen in meer of mindere mate te maken met de digitale transformatie.’

Elodie Carmiggelt

*Wij regelen
het voor je!*

Summit travel

De specialist op het gebied van bedrijfsuitjes!

De wintersportspecialist met:

- ❄️ **Persoonlijke service**
- ❄️ **Een groot aanbod voor 1-100 personen**
- ❄️ **Je eigen contactpersoon**

Bijspijkeren
in legal tech:

‘Ook advocaten moeten

— door **Carmen Geukers**

mee’

Met het oog op legal tech en AI richtten CPO en Dialogue de Tech Meets Law Academy op. ‘Als je als advocaat bij wilt blijven, moet je je ook in deze onderwerpen verdiepen.’

‘**W**elke juridische risico’s brengt AI mee voor uw cliënt? Wat zijn de belangrijkste juridische aspecten van ransomware? Het zijn zomaar wat vragen waarmee advocaten tegenwoordig te maken krijgen,’ vertelt Ahlam Janati, opleidingsmanager bij CPO en betrokken bij het opzetten van de Tech Meets Law (TML) Academy.

De TML Academy ging in januari live. Het doel? ‘Om in een wereld die steeds digitaler wordt juristen met passend onderwijs te helpen aan praktijkgerichte en toekomstbestendige vaardigheden,’ aldus Janati. ‘De technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. We kunnen niet meer volstaan met een geme-

ne cursus met een technisch uitstapje, om het zo maar te zeggen.’

NIEUWE RECHTSVRAGEN

Volgens Janati neemt de interesse voor legal tech onder juristen toe, iets dat zichtbaar wordt als het onderwerp in de actualiteit is. Ze noemt ChatGPT als voorbeeld. ‘Zodra daar nieuws over is, zien we dat onze inschrijvingen toenemen.’ Dat steeds meer juristen het belang inzien van legal tech, komt volgens haar deels door het gevoel van urgentie dat de snelle ontwikkelingen oproepen. ‘Juristen hebben het gevoel: we moeten mee.’

Daarnaast leidt de digitalisering tot nieuwe rechtsvragen en rechtsgebieden die onbekend terrein zijn, ziet Janati. ‘Er heerst nog onvoldoende kennis over technische onderwerpen bij juristen, waardoor het bijvoorbeeld lastig wordt om te anticiperen op vraagstukken van cliënten. Als je je niet verdiept in deze onderwerpen, kun je je cliënten niet langer goed bijstaan.’

De TML Academy richt zich vooralsnog niet op kan-

Daarnaast biedt TML Academy losse modules aan die zich specifiek richten op een onderwerp of vaardigheid, met een uiteenlopende tijdsduur. Zo duurt de module ‘Regulation tokens, NFT’s & crypto’ drie uur, terwijl de Bootcamp Coding & Development veertig uur van cursisten vraagt. Door deze losse lesmodules aan te bieden, hoopt TML Academy juristen die nog wat huiverig tegenover technologische ontwikke-

‘Een advocaat die zich niet verdiept in deze onderwerpen, kan zijn cliënten niet langer goed bijstaan’

toorautomatisering, benadrukt Janati. ‘Wij focussen ons op de vraag: hoe kunt u uw cliënt adviseren? En niet op: welke technieken kunt u gebruiken om uw werk makkelijker te maken? Daar bestaan natuurlijk verschillende applicaties voor. Wellicht voegen we dat op een later moment nog toe aan ons onderwijs.’ Maar dat is voor het CPO niet vanzelfsprekend, legt ze uit. ‘We zijn een wetenschappelijk opleidingsinstituut en we hechten veel waarde aan onze integriteit. Als je onderwijs gaat geven over legal tech voor kantoren, dan gebeurt het al snel dat je bepaalde software gaat promoten. Daar zijn we voorzichtig mee.’

PROGRAMMA'S EN MODULES

TML Academy biedt twee onderwijsvormen aan, de een specifiek, de ander breder georiënteerd. Janati geeft het uitgebreide AI Meets Law-programma als voorbeeld. ‘Daarin staan we eerst kort stil bij wat AI eigenlijk precies inhoudt, en hoe de techniek erachter werkt.’ Juristen leren het onderscheid tussen een aantal AI-systemen zoals *deep learning*, *reinforcement learning* en evolutionaire algoritmes. ‘We merken soms dat cursisten dit een beetje eng vinden, maar het is niet té diepgaand. Het gaat over vragen als: wat is AI? Hoe komt AI voor in onze samenleving op dit moment?’

Verder komen in het programma onderwerpen als contracteren en AI, AI en privacy en AI en aansprakelijkheid aan bod.

lingen staan over de streep te trekken. ‘Sommige juristen willen eerst kennismaken met een onderwerp,’ weet Janati. Om die reden komt TML Academy bijvoorbeeld met een webinarreeks over cybersecurity, als aanvulling op

het al bestaande programma over dit onderwerp. ‘Met onze modules zit je niet meteen vast aan een heel programma. Ik kan me voorstellen dat dat soms nog een stap te ver is.’

‘Uiteraard staan we ook stil bij het actuele recht en nieuwe wetgeving die eraan komt,’ vertelt Janati. Zo noemt ze de AI-verordening die de Europese Commissie in 2021 aankondigde om kunstmatige intelligentie te reguleren, gebaseerd op diverse risicocategorieën. ‘Maar ook de Data Governance Act en allerlei wet- en regelgeving op het terrein van cybersecurity komen aan bod.’

OPEN DISCUSSIE

De docenten aan de TML Academy komen uit diverse werkvelden en hebben bijvoorbeeld een achtergrond als hoogleraar, advocaat, technicus of financial. ‘Door hun specifieke vakkennis kunnen zij altijd de laatste actualiteiten meenemen in hun lessen,’ aldus Janati. Zo weet Anna Berlee, hoogleraar Gegevensbescherming en Privacyrecht aan de Open Universiteit, alles van privacy. TML-docent Caspers Jaspers is advocaat en houdt zich bezig met de impact van technologie op het recht. Het werkveld van André Janssen, hoogleraar (Europees) privaatrecht aan de Radboud Universiteit, beslaat alle aspecten van legal tech en AI.

Janati benadrukt dat wetenschappelijke integriteit ook een kritische blik vereist. ‘Dat betekent dat we bijvoorbeeld ook de ethische bezwaren van legal tech benoemen. Iedereen vormt een eigen oordeel, waarna alle argumenten voor en tegen besproken worden. Op die manier kunnen we een open discussie voeren.’

Ahlam Janati

RECHTSHULP IN DUITSLAND

onder andere:

Arbeidsrecht

Huurrecht

Alimentatie

Innen van vorderingen

Erfrecht

Letselschade

Familierecht

Verkeersrecht

Boven de Wolfskuil 3 D18 6049 LX Roermond T 085-0668944
nederland@duitsland.lawyer www.duitsland.lawyer

SMAAL + SWISS IMMO

Zwitserland is een bijzonder land met veel eigen regels. Smaal Swiss Immo kan u in het Nederlands professioneel adviseren bij de aankoop, verkoop of taxatie van uw chalet of appartement in Zwitserland, ook iv.m. nalatenschappen.

www.smaalswissimmo.com
T: 06 53 66 96 09

uw Nederlandse makelaar in Zwitserland

Op zoek naar software waar u weer jaren mee toekunt?

Kies voor een onafhankelijk
blijvende partij met korte lijnen.

Bel 072 512 22 05
of kijk op www.urios.nl

Plan een
demo op maat

Met eigen ogen zien of Urios
bij uw kantoor past?
Plan dan nu een vrijblijvende
demonstratie!

URIOS
eenvoud bespaart tijd, al meer dan 20 jaar!
DOSSIERBEHEER | TIJDSCHRIJVEN | DECLAREREN

Is uw oude verzekeringskantoor u ontgroeid?

Groeide uw verzekeringskantoor zo groot, dat goede service voor u verleden tijd is? Of wilt u uw polissen toetsen aan de eisen van de moderne tijd? Ron Borgdorff is meer dan 25 jaar het vertrouwde adres voor advocaten, notarissen en vrijgevestigde juristen. **Ouderwetse service, altijd bereikbaar en mét persoonlijke aandacht.**

RON BORGdorFF

VAN BOETZELAERLAAN 24H • 3828 NS HOOGLAND • TEL. 033-20 35 000 • INFO@RONBORGdorFF.NL • WWW.RONBORGdorFF.NL

VERZEKERINGEN ZOWEL ZAKELIJK ALS PARTICULIER OA: • BEROEPS- EN BEDRIJFSAANSPRAKELIJKHEID
• CYBERRISKS- EN DATALEKKEN • ARBEIDSONGESCHIKTHEID • VERZUIM • INVENTARIS

Uw ICT, geregeld.

ict concept.

Beheerd en beveiligd door de marktleider in ICT voor de juridische praktijk.

Meer dan 600 advocaten-, notaris-, en deurwaarderskantoren vertrouwen op ICT Concept voor het veilig en beschikbaar houden van hun IT. Dankzij onze jarenlange ervaring in de juridische sector, en nauwe contacten met alle juridische softwareleveranciers, bouwen wij met onze 6 Packs voor ieder kantoor het best passende IT landschap.

Heeft u meer zorgen dan plezier van uw IT? Dan bent u toe aan ICT Concept.

Voor elke IT-uitdaging een passende oplossing:

- Cloud Pack
- Cloud 365 Pack
- Communication Pack
- Connectivity Pack
- Printer Pack
- Workplace Pack

alles voor elkaar

Ga voor meer informatie over onze Packs naar www.ict-concept.nl

sales@ict-concept.nl | 088 - 002 84 80

 OUTVIE
Connecting Knowledge & Networking

Overtreffen binnen uw vakgebied

Opleidingen & conferenties van de *hoogste kwaliteit*

▶ Verdieping van de IT-contractspraktijk

In samenwerking met Pinsent Masons
Start 31 oktober 2023 | 24 PO-punten

▶ Cybersecurity voor Juristen

Start 8 november 2023 | 12/18 PO-punten

▶ AI & Recht

Start 4 december 2023 | 18 PO-punten

Nieuwe training

▶ Actualiteitencongres Dataprotectie & Privacy

28 & 29 september 2023 | 12 PE-uren

▶ Bedrijfskunde voor privacy professionals

In samenwerking met NYENRODE
BUSINESS UNIVERSITEIT
Start 26 september 2023 | 18 PE-uren

▶ Privacy Officer 2.0

Start 13 november 2023 | 24 PE-uren

Bekijk ons volledige
opleidingsaanbod op

outvie.nl/legal

 advocaat en algoritme

Discriminatie als verdienmodel

De Digital Services Act gaat de platforms binnen de EU verder reguleren.

— door **Marco de Vries**

Een parlementaire enquêtecommissie buigt zich momenteel over discriminerende risico-profielen bij de overheid. Over profilering voor marketingdoeleinden hoor je minder. Toch verzamelen techplatforms veel meer privédata dan de Belastingdienst of het UWV. Discriminatie is hun verdienmodel: iedere gebruiker krijgt gepersonaliseerde content en reclame op maat te zien. Met massaclaims proberen privacystichtingen de winsten van de techreuzen af te romen. Maar mogen Google, Facebook en al die andere ongestraft blijven discrimineren?

Nee, zegt Paddy Leerssen, postdoctoraal onderzoeker aan de rechtenfaculteit van de UvA. De Digital Services Act (DSA) gaat het profileren binnen de EU aan banden leggen. 'Een totaalverbod op gepersonaliseerde content heeft de eindversie niet gehaald, maar er gaat wel veel veranderen.' Zo mogen platforms vanaf volgend jaar niet meer profileren op basis van bijvoorbeeld ras, medische en biometrische gegevens en politieke of seksuele voorkeur. Kinderen mogen helemaal niet meer benaderd worden met gepersonaliseerde content en elke gebruiker moet op eenvoudige wijze kunnen kiezen voor niet-gepersonaliseerde content. Hij kan het algoritme straks dus makkelijk aan- en uitzetten.

Naast tal van andere regels werkt de nieuwe wet de vage normen van de AVG over profilering verder uit. 'In de Verenigde Staten is uit onderzoek gebleken dat mensen van kleur via sociale media slechtere huizen en banen krijgen aangeboden dan witte mensen. In Europa zal dat niet anders zijn en het geldt natuurlijk ook voor andere content: nepnieuws, ongezonde producten, gokreclames.' De gebruiker zal nu nog denken dat het aanbevelingssysteem iedereen hetzelfde voorschotelt en zich niet snel gediscrimineerd voelen. En hij weet niet welke kansen hem door het algoritme onthouden worden. De DSA probeert dit transparanter te maken.

'Facebook schijnt op basis van klikgedrag op foto's van vrienden te kunnen voorspellen hoelang je relatie standhoudt,' zegt Victor den Hollander van het Amsterdamse advocatenkantoor De Vos & Partners. 'Als je meer naar andere mannen of vrouwen gaat kijken, dan is verandering van je relatiestatus een kwestie van tijd.'

We zijn ons bijna nooit bewust van de wolk aan data die continu onzichtbaar boven ons hoofd hangt. Totdat een vrouw in de supermarkt opeens haar naam las op een kassabon. Ze had betaald met een creditcard, en ook het kaartnummer was door het pinautomaat uitgeprint. 'Dan gaan alle privacystekels recht overeind staan,' zegt Den Hollander. Namens zijn cliënte diende hij een klacht in en de supermarkt paste de software aan. 'Je weet niet welke informatie onder de motorkap zit en wat daarmee gebeurt. Met de DSA wordt dat voor de platforms meer transparant.'

'Ik verwacht niet veel claims van consumenten,' zegt Tim de Klerck van het Bossche advocatenkantoor Van Iersel Luchtman. 'De meeste mensen interesseert het niet zoveel, ook al neemt het bewustzijn wel toe. Privacyschending levert vaak ook geen grote materiële schade op. Ik zie het het meest voorbijkomen als extra argument bij een ander conflict. Wat dat betreft, zal deze wet ons niet veel werk gaan bezorgen. We adviseren momenteel wel veel techbedrijven die hun website aan de nieuwe regels moeten aanpassen.' Hij signaleert dat de EU soms wat achterblijft met techninnovatie, maar met de strenge regelgeving wel vooroploopt en een standaard zet voor andere landen.

Leerssen waarschuwt voor een wildgroei aan nieuwe regels. 'We hebben al de AVG, nu komt de DSA erbij, straks ook de AI wet, de Political Advertising Regulation, de Data Act, de Data Governance Act, de European Media Freedom Act enzovoort. Hoe houden we het overzicht?'

Reflecteren op de beroeps ethiek

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam verzorgt al enkele jaren het mastervak Advocatuur en Beroepsethiek. Docenten Iris van Domselaar en Tamara Butter selecteerden de drie beste essays van dit jaar, de studenten lichten ze toe.

Debbie Kampinga (24) over de activistische advocaat

Wat is het onderwerp van je essay en waarom heb je voor dit onderwerp gekozen?

'In mijn essay staat de vraag centraal of de moreel activistische advocaat een gevaar vormt voor moreel pluralisme binnen een liberale samenleving. De rol van advocaat kan beschouwd worden vanuit verschillende ideaaltypen (rolbenaderingen). Kenmerkend voor het ideaaltypen van de moreel activistische

advocaat, is dat hij zich bij de uitoefening van zijn werkzaamheden mede laat leiden door de eigen persoonlijke ethiek in plaats van louter door de grenzen van de wet. Dit type advocaat kan ook een gedeeld hoger doel hebben met de cliënt en laat zich niet beperken door het idee dat het rechtssysteem inherent rechtvaardig is. Als advocaten zich in hun werk laten beïnvloeden door eigen persoonlijke ethische overwegingen, kan dat een spanning opleveren met moreel pluralisme. Moreel pluralisme is het idee dat er tegenstrijdige opvattingen kunnen zijn die elk respect verdienen. De reden waarom ik voor dit onderwerp heb gekozen, is gelegen in de sleutelrol die de advocaat vervult in de effectivering van de rechten van rechtzoe-

kenden. Het laten meewegen van de eigen persoonlijke moraal binnen die rol kan grote gevolgen hebben.'

Wat zijn de belangrijkste bevindingen?

'Enerzijds kan het activisme van de advocaat ertoe leiden dat (onbewust) minder ruimte wordt geboden voor de morele overwegingen van de cliënt. Verder bestaat het risico dat door de verbondenheid tussen cliënt en advocaat de cliënt onbewust sneller geneigd zal zijn om zijn advocaat keuzes voor hem te laten maken. Anderzijds zal de moreel activistische advocaat, door het mogelijk gedeelde hogere doel, veelal voldoende kennis hebben om het standpunt van de cliënt te begrijpen. Om erkenning te geven aan de morele overtuigingen van de cliënt (moreel pluralisme), moet de advocaat die wel begrijpen.

Een voorbeeld. Uit onderzoek blijkt dat de meeste witte Amerikanen het strafrechtstelsel als "kleurenblind" beschouwen, terwijl Afro-Amerikanen buitengewoon sceptisch waren over de eerlijkheid van het strafrechtstelsel. Als een advocaat een cliënt bijstaat die claimt op racistische gronden benadeeld te zijn door het rechtssysteem, hoe effectief kan de witte advocaat die deze bezwaren niet ziet dan recht doen aan de morele bezwaren van de cliënt?

De persoonlijke betrokkenheid van de moreel activistische advocaat vormt enerzijds een beperking voor moreel pluralisme. Aan de andere kant kan door die betrokkenheid ook meer erkenning worden gegeven aan de (morele) visie van de cliënt. De moreel activistische advocaat belemmert moreel pluralisme zodra de eigen morele overtuigingen worden opgelegd.'

In hoeverre denk je dat jouw bevindingen relevant zijn voor de praktijk?

'Misschien kunnen ze ertoe leiden dat activistische advocaten zich extra bewust worden van de risico's én de meerwaarde van de wijze waarop zij hun rol vervullen.'

Wat heeft het vak betekend voor jouw denken over de advocatuur en beroepsethiek?

'Door het vak ben ik mij bewuster van de complexiteit van morele dilemma's binnen de advocatuur. Zowel bij praktijkvoorbeelden van gastsprekers als bij verscheidene theoretische casussen merkte ik dat er altijd gevallen kunnen zijn waarin de naleving van regels gevoelsmatig tot een onbevredigend resultaat leidt. Een geldige reden formuleren om af te wijken van de geldende beroepsethiek, bleek in veel gevallen lastig omdat het een onhoudbaar precedent zou scheppen.'

Debbie Kampinga hoopt strafrechtadvocaat te worden.

Jessica Udeh (29) over de verantwoordelijke advocaat

Wat is het onderwerp van je essay en waarom heb je voor dit onderwerp gekozen?

'Mijn essay gaat over de vraag of advocaten die zich identificeren met de rolbenadering van de "verantwoordelijke advocaat", zoals beschreven door Christine Parker, kunnen optreden in maatschappelijk onsympathieke zaken. Ik kwam op dit onderwerp omdat ik tijdens een college zag dat een aantal studenten dat zich identificeerde met de verantwoordelijke advocaat tot het uiterste zou gaan voor hun cliënt in zaken waar het voor je gevoel ethisch kan wringen. Ik keek ervan op als die studenten zeiden dat ze dat zouden doen omdat als zij het niet deden, iemand anders het wel zou doen. Ik wilde daarom bekijken of/op welke manier de "verantwoordelijke advocaat" zulke zaken kon doen.'

Jessica Udeh

Wat zijn de belangrijkste bevindingen?

'In mijn essay kwalificeer ik maatschappelijk onsympathieke zaken als zaken waarbij de integriteit van het rechtssysteem in het geding kan komen, zoals bij de zaak Eiser v. de Koninklijke Marechaussee (KMar). Ik heb deze zaak geselecteerd omdat artikel 1 Grondwet expliciet voorschrijft dat er niet gediscrimineerd mag worden op grond van ras, maar de KMar in de praktijk op etnische gronden mensen controleert op hun verblijfsstatus. Ik vond de bedoeling van de wetgeving, dat mensen in gelijke gevallen gelijk behandeld worden, moeilijk te rijmen met het beleid van de KMar.

De verantwoordelijke advocaat beschouwt zich als de hoeder van het rechtssysteem. Hij gebruikt niet elke leemte in de wet om zijn cliënt te helpen en wat hij persoonlijk een rechtvaardige uitkomst vindt, speelt geen rol in zijn behandeling van de zaak. In plaats daarvan kijkt deze advocaat naar wat de wetgever heeft bedoeld met de regelgeving en beweegt hij zijn cliënt om zich daaraan te houden. De verantwoordelijke advocaat hoeft niet een maatschappelijk onsympathieke zaak op voorhand te weigeren, maar hij moet wel de gerechtvaardigde belangen van derden in ogen

Debbie Kampinga

schouw nemen en de cliënt soms nee verkopen. Wanneer er volgens die advocaat strijd is tussen de geest van de wet en de wil van de cliënt is het raadzaam om de wijze waarop de advocaat de zaak behandelt in lijn te brengen met diens principes. In het geval van *Eiser v. KMar* betekent het dat de advocaat niet in de rechtszaal beargumenteert dat een beetje etnisch profileren geoorloofd is, maar dat hij de KMar beweegt naar een beleid dat vrij is van discriminatie.'

In hoeverre denk je dat jouw bevindingen relevant zijn voor de praktijk?

'Ik denk dat mijn stuk vooral bedoeld is als spiegel. Als je je identificeert met de verantwoordelijke advocaat moet dat ook blijken uit de wijze waarop je een zaak behandelt, zeker wanneer dat zaken zijn die raken aan de integriteit van het rechtssysteem.'

Wat heeft het vak betekend voor jouw denken over de advocatuur en beroepsethiek?

'Ik was voorafgaand aan het vak al met ethiek bezig, ik stel bijvoorbeeld in elk sollicitatiegesprek daar een vraag over. Maar het vak heeft me de handvatten gegeven om beter onder woorden te brengen waar mijn gedachtegang over ethische vraagstukken in de advocatuur vandaan komt.'

Jessica Udeh wil civilist worden en twijfelt nog tussen procespraktijk en transactiepraktijk.

Thea Vogelzang (23) over de geheimhoudingsplicht

Wat is het onderwerp van je essay en waarom heb je voor dit onderwerp gekozen?

'In hoeverre dient een strafrechtadvocaat een bijdrage te leveren aan de waarheidsvinding en is daar ruimte voor gelet op zijn geheimhoudingsplicht? Deze vraag staat centraal in het essay dat ik heb geschreven. In 2022 ontstond er ophef nadat oud-strafrechtadvocaat Anthony Wijnberg zijn geheimhoudingsplicht had geschonden. Hij besloot de familie van

een vermoord meisje te informeren over de bekentenis van zijn inmiddels overleden cliënt. Deze zaak getuigt van de belangentegenstelling waar een straf-

rechtadvocaat mee te maken kan krijgen. Ik vroeg mij af hoeveel speelruimte een strafrechtadvocaat heeft om bepaalde informatie te openbaren.'

Wat zijn de belangrijkste bevindingen?

'De Nederlandse strafrechtadvocaat kan niet worden gezien als *officer of the court*. Dit komt doordat het Nederlandse strafmodel een gematigd inquisitoir karakter heeft. De verdachte mag zich als ongelijkwaardige procespartij tegendraads opstellen; hij hoeft niet mee te werken aan zijn eigen veroordeling. De advocaat helpt hem in de uitoefening van zijn rechten, dus voor hem geldt hetzelfde. Dit betekent echter niet dat hij geen rekening hoeft te houden met andere gerechtvaardigde belangen, zoals het belang van waarheidsvinding. Als schakel tussen de rechtzoekende en de rechter moet een advocaat eraan bijdragen dat de rechter tot een juist oordeel kan komen. Van advocaten wordt verwacht dat zij de waarheid spreken. Een advocaat moet voorkomen dat hij een fictieve versie van het daadwerkelijke verhaal van zijn cliënt vertelt. Het uitdenken van constructies om door de mazen van de wet te glippen, het beïnvloeden van getuigen en het laten verdwijnen van bewijsmateriaal zijn voorbeelden van zaken waarmee een advocaat zich niet moet inlaten. Waar de advocaat het verschil moet maken, is in het voeren van een kritisch gesprek met de cliënt. De adviezen die advocaten geven, worden veelal door cliënten opgevolgd. Een advocaat kan zijn cliënt aanmoedigen de waarheid in rechte aan het licht te brengen.

De geheimhoudingsplicht beperkt de advocaat in de wijze waarop hij bijdraagt aan de waarheidsvinding. De plicht tot geheimhouding blijft ook voortbestaan na beëindiging van de beroepsuitoefening en na overlijden van de cliënt. Slechts in zeldzame gevallen wordt uitzondering op de geheimhoudingsplicht gehonoreerd, zoals in geval van levensbedreigende omstandigheden. Met schending van de geheimhoudingsplicht is de grens van zijn bijdrage aan de waarheidsvinding bereikt.'

In hoeverre denk je dat jouw bevindingen ook relevant zijn voor de praktijk?

'Mijn essay is relevant voor de praktijk omdat het duidelijk uiteenzet hoe een strafrechtadvocaat zijn bijdrage kan en zou moeten leveren aan de waarheidsvinding. Hierin is het (hiervoor genoemde) kritische gesprek dat een advocaat met zijn verdachte kan voeren voornamelijk van belang. Daarnaast bespreek ik in mijn essay de voor- en nadelen van de geheimhoudingsplicht. Door de kritiekpunten duidelijk voor ogen te hebben, kan men zich afvragen in hoeverre de

Thea Vogelzang

geheimhoudingsplicht nodig is voor de beroepsuitoefening van een advocaat. Een advocaat kan ook op een andere manier geheimhouding beloven. De geheimhoudingsplicht maakt advocaten misschien juist wel kwetsbaar, zoals we bijvoorbeeld zagen in de situatie van Weski.'

Wat heeft het vak betekend voor jouw denken over de advocatuur en beroepsethiek?

'Het heeft mij doen beseffen dat advocaten soms voor lastige (ethische) dilemma's staan. Er spelen verschillende belangen in de praktijk waaronder commerciële, maatschappelijke en cliëntbelangen. Des te belangrijker is het om als advocaat altijd na te denken over de manier waarop je te werk gaat. Een advocaat moet zich kunnen verantwoorden over zijn handelwijze, tegenover de maatschappij, maar ook tegenover zichzelf.'

Thea Vogelzang wil vooralsnog advocaat in het vastgoedrecht worden.

De docenten over hun keuzevak

Dit jaar is het vak in een geheel nieuw jasje gestoken, met meer aandacht voor de rechtsfilosofie en rechtssociologie. Het praktijkperspectief komt aan de orde via de vele gastsprekers uit de praktijk. Het keuzevak wordt verzorgd door Iris van Domselaar (Hoogleraar Rechtsfilosofie en Beroepsethiek voor Juristen) en Tamara Butter (Universitair docent Rechtssociologie).

Wat is het belang van het vak Advocatuur en Beroepsethiek aan de universiteit, ook ten opzichte van de beroepsopleiding?

'De afgelopen jaren hebben laten zien dat urgente vraagstukken binnen de advocatuur geen gemakkelijke antwoorden kennen. Denk aan de debatten over onafhankelijkheid, maatschappelijke verantwoordelijkheid, vertrouwelijkheid, integriteit en toezicht. Algemene verwijzingen naar begrippen als "rechtsstaat", "toegang tot recht" en "rechtsbescherming" volstaan hiervoor niet.

Met het vak Advocatuur en Beroepsethiek laten we studenten kennismaken met de relevante debatten en inzichten binnen de rechtspraktijk, maar nadrukkelijk ook met de *state of the art* binnen de rechtsfilosofie en rechtssociologie. Ook laten we zien dat context er soms toe doet. Denk aan de discussie in Nederland over de grenzen van de geheimhouding en, hiermee samenhangend, het verschoningsrecht. In die discussie wordt veelal uitgegaan van een *one size fits all*

benadering voor de hele balie, terwijl dat vanuit theoretisch gezichtspunt geenszins vanzelf spreekt.

Met onze academische insteek beogen we een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de oordeelsvorming van de toekomstige advocaat. Omdat binnen de muren van de universiteit het professionele, financiële, en sociale krachtenveld van de praktijk zich minder laat (of in ieder geval zou moeten laten) gelden, leent academisch onderwijs zich goed voor de vrije gedachtevorming over de advocatuur.'

Wat is jullie bij de studenten opgevallen?

'We bestuderen in dit mastervak de advocatuur bovenal vanuit een extern perspectief. Dat is natuurlijk spannend; studenten hebben zeker aan het eind van de studie al een behoorlijk vastomlijnd beeld van de advocatuur en het externe perspectief botst soms met de dominante opvattingen en inzichten zoals die in de praktijk en binnen het meer positiefrechtelijk perspectief bestaan.

Wat opviel, is dat studenten het externe perspectief als verrijkend en verfrissend ervaren. Ook ondanks de vele pittige literatuur die we voorschreven. Daar waren we natuurlijk blij mee. Ook viel op dat veel studenten echt bezig zijn met existentiële vragen als: wat voor advocaat wil ik precies zijn, hoe wil ik mijn professionele leven invullen? Het was bijzonder te zien hoe openhartig zij daarover soms waren. De optredens van de praktijkgast sprekers zoals Paul Boontje, Martijn Scheltema, Bénédicte Ficq en Muriël Rosing werkten om die reden ook mooi. Zij lieten op bevlogen wijze zien dat er heel verschillende invullingen te geven zijn aan de advocatuur en dat er dus ook echt wat te kiezen valt.'

Wat zijn de lessen die jullie meenemen voor volgend jaar?

'Dat zijn er best een aantal, zeker ook van meer prozaïsche aard. Een nieuw vak staat veelal pas echt na drie jaar. Volgend jaar willen we in ieder geval ook ruimte inbouwen voor het thema digitalisering. Verder werden we dit jaar met onze vele schrijfp opdrachten wat overvallen door de komst van ChatGPT. We moeten nadenken over hoe we deze ontwikkeling beter kunnen integreren in ons vak. Maar, de belangrijkste les is dat we er echt op mogen vertrouwen dat het thema advocatuurlijke ethiek veel studenten aan het hart gaat.'

Iris van Domselaar

Tamara Butter

gezien

Steggelen over pensioen

Pensioenruzies hebben de toekomst, orakelt advocaat Mark Heemskerk in een bloemlezing van 26 pensioenverhalen.

De auteur weet waarover hij het heeft. Heemskerk (1976) is partner bij nichekantoor held law in Amsterdam, hoogleraar pensioenrecht in Nijmegen en raadsheer-plaatsvervanger bij het gerechtshof 's-Hertogenbosch. In het handzame boekje *Pensioenruzies* (VMN Media, 2023) bespreekt hij aan de hand van waargebeurde pensioenruzies de valkuilen die schuilen in het weidse woud aan pensioenwetten, -reglementen en -berekeningen.

Eén valkuil betreft de vraag wat anno 2023 eigenlijk de pensioenleeftijd is, het moment waarop werkgevers afscheid kunnen nemen van hun oudere werknemers. Een Haags advocatenkantoor (gespecialiseerd in arbeidsrecht!) meende een leeftijd van 65 jaar te mogen hanteren en ontsloeg een secretaresse zodra ze die mijlpaal bereikte. Dat is leeftijdsdiscriminatie, sputterde de vrouw, want de AOW-leeftijd is inmiddels 66 jaar en ze wendde zich tot de kantonrechter. Die veroordeelde het kantoor tot doorbetaling van het salaris tot de AOW-leeftijd en een transitievergoeding.

Heemskerk haalt tal van pensioenconflicten aan, soms verdrietig, soms vermakelijk, vaak tenenkrommend. Goede communicatie kan veel gedoe voorkomen, stelt hij. De meeste rechtszaken over pensioen gaan over uitleg. 'Verduidelijking is de kortste weg naar minder conflicten.'

Niettemin liggen er nog talloze nieuwe ruzies in het verschiet, verwacht hij, gesouffleerd door de Raad voor de rechtspraak. Deze zomer is de Wet toekomst pensioenen in werking getreden. Binnen een paar jaar moeten alle pensioenregelingen worden gewijzigd en alle opgebouwde pensioenen worden omgezet. Een vloedgolf aan rechtszaken over pensioenen ligt in het verschiet. Heemskerk sluit een *lawyer's paradise* niet uit.

Alles stroomt

Panta Rhei, alles stroomt. Lezers van de bundel *Panta Rhei, recht en duurzaamheid* (Boom juridisch, 2023) kunnen zich laten meevoeren in de stroom van onderzoeken van de Leidse rechtenfaculteit.

De rode draad in het boek vormen de zeventien ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDG's) van de Verenigde Naties die vijf gebieden beslaan: mensen, milieu, winst, vrede en samenwerking. De doelen staan soms op gespannen voet met elkaar, zeggen de auteurs en universitair docenten Yvonne Erkens (sociaal recht), Cees de Groot en Chris van Oostrum (ondernemingsrecht). 'Duurzame ontwikkeling is enkel te bereiken door evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen,' schrijven zij in de inleiding.

Het boek beslaat eveneens vijf gebieden: 'Fatsoenlijk werk', 'Mensenrechten', 'Duurzaam ondernemen en beleggen', 'Wat kan de overheid doen?' en 'Plastic is overal'. In het derde deel analyseert Jelle Nijland de verhouding tussen Schiphol en SDG 13: 'Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden.' Volgens Nijland heeft Schiphol een 'wellicht ongemakkelijke, maar een niet onbelangrijke taak om duurzamer te worden terwijl ook andere publieke belangen moeten worden behartigd'. Hij onderzoekt hoe de klimaatdoelstelling meer gewicht kan krijgen in het beleid van de luchthaven, zonder andere publieke belangen (zoals de veelbesproken *hubfunctie*) uit het oog te verliezen. Zijn voorstel? Het 'dynamisch profileren' van de verschillende belangen en een routekaart met verschillende scenario's.

Duurzaamheidsvraagstukken zijn volgens de auteurs *wicked problems* die vragen om interdisciplinair onderzoek. 'Het is daarom niet alleen een kwestie van meer onderzoek doen, maar er vooral voor zorgen dat duurzaamheidsonderzoek en de betreffende onderzoekers elkaar vinden.'

Mr. X gebruikt mails van wederpartij

Interessant, zo'n *mailtrail* die onbedoeld wordt meegezonden. Maar dan wel goed de procedure volgen...

Mr. X was curator van een failliete vennootschap. Een aantal partijen eisten de opbrengst van goederen waarop ze pandrecht hadden, maar volgens mr. X ging het om paulianeuze transacties.

In de procedure kwam het tot een schikking. Maar de advocaat van de wederpartijen stuurde mr. X per abuis met de vaststellingsovereenkomst een sliert berichten mee waarin hij onbekommerd met cliënten van gedachten had gewisseld.

Mr. X las de mails en vond ze 'schokkend'. Hij vertelde het aan de rechter-commissaris. Tegen de wederpartijen sprak hij van bedrog en dwaling – de deal was van tafel. En hij achtte zich vrij de informatie te gebruiken in de procedure.

De (inmiddels voormalig) advocaat van de wederpartij klaagde over mr. X bij de Raad van Discipline Arnhem-Leeuwarden. Die overweegt als volgt.

Gezien de inhoud en de advocatenkantoren-*disclaimers* in de mailwisseling moet mr. X vrijwel direct hebben begrepen dat de informatie vertrouwelijk was. Dan mag je er als advocaat in beginsel geen kennis van nemen of gebruik van maken. Dat is anders als je uitdrukkelijk toestemming hebt gekregen of als er sprake is van door jou te bewijzen bijzondere omstandigheden. Zo'n omstandigheid kan zijn dat de waarheidsvinding gebruikmaking van de vertrouwelijke informatie dringend nodig maakt. Dat geldt ook voor advocaten die als curator handelen.

Mr. X had moeten stoppen met lezen, de correspondentie terugsturen en deze dienen te verwijderen. Voor zover hij twijfelde of het ging om geheimhoudersinformatie had hij zonder zelf te lezen de deken moeten vragen dit te beoordelen. Die kan dan advies uitbrengen en eventueel bemiddelen.

Wat betreft het gebruik van de informatie: mr. X had aangevoerd dat de waarheidsvinding daarmee was gediend. Maar de vraag of er 'bijzondere omstandigheden' zijn, kan pas aan de orde komen als je de wederpartij om toestemming en zo nodig de deken om advies hebt gevraagd. Dat had mr. X nagelaten, hij krijgt een berisping.

Maar klopt dat wel helemaal? Als je bij zekerheid over het vertrouwelijke karakter meteen moet verwijderen, kom je toch niet toe aan beoordeling door de deken, toestemming vragen of een beroep op 'bijzondere omstandigheden'? Misschien komt dat aan de orde in het hoger beroep dat is ingesteld (ECLI:TADRARL:2023:191).

door Trudeke Sillevis Smitt

Voor het leven

'Het verhaal van Merel Pontier', kondigt de flaptekst aan. Maar *Onrecht* (Alfabet, 2023) is evengoed het verhaal van de ten onrechte ter dood veroordeelde Clinton Young. Samen trekken ze ten strijde. Clinton vechtend voor zijn leven, Merel tegen de doodstraf in Texas.

In de zomer van 2003 plaatst de Amerikaanse Young online een oproep vanuit zijn dodencel. 'Penvriend gezocht.' Maar hij zoekt meer. 'Ik hoop dat er advocaten, studenten of andere mensen zijn die mijn zaak kunnen bestuderen. Die mij kunnen helpen. Voordat het te laat is en ik word geëxecuteerd voor misdaden die anderen hebben gepleegd.'

Elf jaar later hoort de bevrogen Nederlandse strafrechtstudente Pontier het verhaal van Young. Ze leest zijn oproep en besluit hem te schrijven. Het is het startpunt van een bijzonder verhaal, opgetekend door auteur Dolf de Groot, die eerder onder andere het boek *Bloedbroeders* schreef.

In het boek komen ook passages uit getuigenverhoren en pleidooien voorbij. Een medeverdachte verklaart belastend over Young in ruil voor strafvermindering. DNA-sporen die zouden wijzen op de onschuld van Young worden niet onderzocht. Uit alles blijkt de onzuiverheid van de rechtsgang in het diepe zuiden van de VS.

Pontier studeerde door aan de University of Texas School of Law en staat inmiddels als strafrechtadvocaat ingeschreven bij de Texaanse balie. Haar uitzonderlijke inzet voor Young blijft niet zonder resultaat: in 2021 wordt Young op borgtocht vrijgelaten. Tegenwoordig maakt Pontier zich als legal director van de Clinton Young Foundation ook hard voor andere gevangenen met lange gevangenisstraffen en doodstraffen in de VS.

Cultivating excellence through coaching & training

Branch Out verzorgt workshops op het gebied van vaardigheden in het Engels voor juridische professionals. Branch Out werkt met het uitgangspunt dat "taal" niet op zichzelf staat. Branch Out-trainingen combineren (juridische) vaardigheden met (talen)kennis én houden rekening met interculturele nuances.

- ✓ Legal English Writing Skills
- ✓ Dutch Law in English
- ✓ English in Commercial Mediation
- ✓ Drafting better Contracts in English

Voor meer
informatie
gaat u naar
branch-out.eu

Tips en weetjes
op het gebied van
Legal English?

Lees onze blog op
branch-out.eu/blog

 de dealmaker

Dubbel instappen

— door **Bendert Zevenbergen**

Sinds juni kunnen buitenstaanders participeren in schoenenfabrikant Van Lier, een van de weinige beursgangen dit jaar. ‘Met de beursgang kan Van Lier wennen aan een zelfstandig bestaan op termijn,’ zegt Henk Arnold Sijnja van DLA Piper.

Dat Van Lier een van de weinige beursgangen dit jaar in Nederland is, wil volgens Sijnja wel wat zeggen. ‘Het klimaat voor beursgangen is slecht, ook internationaal,’ aldus de partner van DLA Piper, die eerder dit jaar wel twee andere kapitaalmarkttransacties in Noorwegen begeleidde. De tot aan de beursgang enig aandeelhouder van Van Lier, Geert van Spaendonck, hoopt met de beursgang bijna 5 miljoen euro bij beleggers op te halen.

Het grootste deel van de opbrengst gaat naar Van Spaendonck, CFO van Van Lier en sinds 1991 eigenaar van het ruim tweehonderd jaar oude schoenenmerk, een kwart naar de schoenenfabrikant. Van Spaendonck geeft in het ‘pitch deck’ voor beleggers aan dat hij geleidelijk afscheid wil nemen van zijn bezit. ‘Met de beursgang kan Van Lier wennen aan een zelfstandig bestaan op termijn,’ zegt Sijnja.

Het aandeel is genoteerd aan de niet-gereguleerde markt van Nxchange, wat betekent dat er lagere eisen aan een toelating tot de notering zijn dan bij een gereguleerde beurs als Euronext Amsterdam. ‘Zo is geen betrokkenheid verplicht van een bank die de beursgang begeleidt. Ook kan bij emissies onder de 5 miljoen euro per jaar een door de AFM goedgekeurd prospectus achterwege blijven,’ legt Sijnja uit. ‘Wel is een door de AFM voorgeschreven informatiememorandum gepubliceerd waarin onder meer op de risico’s wordt gewezen.’

Sijnja en zijn collega, notaris Pabe Suurd, hebben geadviseerd bij het schrijven van het pitch deck en het

informatiememorandum. ‘Daarnaast zijn de kapitaalstructuur en de statuten van Van Lier aangepast en hebben we geadviseerd over de governance, waaronder de instelling van een “one tier board” en de doorlopende verplichtingen als beursvennootschap.’

De laagdrempeligheid van onlinebeurs Nxchange noemt Sijnja een belangrijk voordeel. ‘Iedere particulier kan na het openen van een rekening bij Nxchange aandelen kopen en verhandelen.’ De gedachte is dat klanten nog meer betrokken raken bij het merk wanneer ze tevens aandeelhouder zijn. Iemand die online schoenen wil kopen, wordt nadrukkelijk gewezen op de mogelijkheid om te participeren. Een belegger die voor meer dan 1.250 euro aan aandelen koopt, wacht een gratis paar Van Liers.

Of de kersverse aandeelhouders lang deel kunnen uitmaken van de ‘Van Lier-community’ moet blijken. Van Spaendonck heeft het recht om alle genoteerde aandelen terug te kopen, en wanneer hij zijn resterende bezit aan derden verkoopt, moeten de particuliere beleggers volgen; bepalingen die bij ‘normale’ beursgangen zeldzaam zijn. Het lijkt beleggers niet af te schrikken. Hoewel de aandelen nog niet zijn uitverkocht, loopt de verkoop gestaag. ‘We hebben vierhonderd private aandeelhouders verwelkomd die elk tot 10.000 euro hebben geïnvesteerd,’ laat Van Spaendonck half augustus weten.

Henk Arnold Sijnja

EXCLUSIEVE PRIVÉ- EN FAMILIEREIZEN DOOR AFRIKA MET **MATOKE TOURS**

TANZANIA

KENIA

OEGANDA

RWANDA

NAMIBIË

MADAGASCAR

ZAMBIA

BOTSWANA

MALAWI

ZANZIBAR

MAURITIUS

COMOREN

Matoke Tours raakt reizigers in het hart met de mooiste maatwerkreizen door het oosten en zuiden van Afrika. Wij zien maatwerk als een ambacht, waarmee wij u in staat stellen om de mooiste plekken op een intieme, exclusieve en comfortabele manier te beleven. Exclusiviteit zit bij ons niet alleen in de prachtige en kleinschalige lodges waar u verblijft, maar juist ook in de ervaringen die u beleeft.

Vraag via de QR-code ons uitgebreide inspiratiemagazine aan of kijk op matoketours.nl

 meesterlijke podcasts

Op zoek naar de perfecte wandelpodcast in de categorie ‘juridisch light’? Of toch liever wat zwaardere kost tijdens een autorit? Vier gratis juridische podcasts op een rij.

STRAFRECHT

Crime de la Crime

In de podcast *Crime de la Crime* (*Algemeen Dagblad*) gaan strafpleiters Peter Schouten en Onno de Jong (voormalig advocaten van kroongetuige Nabil B.) met elkaar in gesprek over juridische thema's. Gericht op leken, herkenbaar voor (straf)advocaten.

In de eerste aflevering ontbreekt de juridische diepgang nog. Interviewer en journalist Charlene Heezen stelt voornamelijk vragen die een lekenpubliek aanspreken. Hoe is het om strafrechtadvocaat te zijn? Wat is een veelgehoorde vraag op verjaardagen? De aflevering is vernoemd naar het antwoord op die laatste vraag: 'Hoe kan je nou zo'n verkrachter bijstaan?'

De tweede aflevering gaat over strafpleiters die onder druk worden gezet door hun cliënt. De heren juichen de komst van de vertrouwensadvocaat toe. Een advocaat die vreest dat zijn cliënt ongeoorloofde zaken van hem verlangt, kan zo in een vroeg stadium aan de bel trekken. De vertrouwensadvocaat 'zou een zaak anoniem aan de deken kunnen voorleggen, en dat weer aan jou kunnen terugkoppelen', aldus De Jong.

De advocaten hebben een prettige dynamiek en vullen elkaar goed aan. Een beetje humor wordt ook niet geschuwd. Schouten concludeert dat hij door toedoen van de NOVA een 'tweekoppig monster' is geworden (hij houdt zich bezig met straf- en civiel recht). De Jong: 'Dat is een adequate omschrijving.' Al met al prima luistervoer om een halfuurtje mee te vullen. Ook afleveringen 3 en 4 staan inmiddels klaar.

TRUE CRIME

Gerede Twijfel

Gerede Twijfel is de naam van een project van de VU Amsterdam. Studenten aan de opleiding Criminologie onderzoeken of mensen onterecht zijn veroordeeld (zie ook *Advocatenblad 2*, 2023). *NRC* maakte er een gelijknamige podcast over, gepresenteerd door journalist Bas Haan.

In de podcast duiken elf studenten onder leiding van rechtspsycholoog Peter van Koppen in de zaak van Antonio. Die huurt in 2012 samen met zijn vriend Guido een loods in Maastricht voor hun bedrijf, een bandenhandel. Guido woont in de loods, Antonio slaapt er ook regelmatig. Dan wordt Guido vermist. Vijf dagen later vindt de politie zijn lichaam. Guido is gemarteld en doodgebloed, waarna zijn lichaam in brand is gestoken. Antonio wordt veroordeeld in de zaak, die te boek staat als de Maastrichtse martelmoord.

De studenten bestuderen het dossier (meer dan zesduizend pagina's). Van Koppen: 'Vaak beginnen studenten aan dit project met het idee: we gaan bewijzen dat iemand onschuldig is. Dan zeg ik: nee, we gaan een goede analyse maken.' De gerede twijfel in deze zaak zit 'm onder andere in de tegenstrijdige verklaringen van Antonio. Tijdens de verhoren lijkt hij angstig en geeft hij meermaals aan 'niet meer in die wereld' terecht te willen komen. Onduidelijk is welke wereld Antonio bedoelt. Op de waarom-vraag, het motief voor de moord, is geen antwoord gevonden.

De ultieme vraag blijft: is Antonio onterecht veroordeeld? In zeven afleveringen ontdekt de luisteraar langzaam welke kant het verhaal op gaat.

WETENSCHAP

De Leidse Noot

De podcast van de Afdeling Burgerlijk recht van de Universiteit Leiden plaatst wekelijks een noot bij de jurisprudentie van de Hoge Raad op het gebied van burgerlijk (proces)recht. De teller staat al ruim boven de zeventig.

Het jazzy introductiemuziekje doet je even ontspannen achteroverleunen in je luie stoel. De Leidse Noot opent met een korte introductie van het onderwerp en de uitspraak. De namen van de gesprekspartners worden genoemd. Eventuele verdere informatie over de gasten (bijvoorbeeld hun relatie tot het onderwerp) blijft helaas achterwege. In algemene zin gaat het veelal om twee medewerkers van de universiteit die onderzoek met onderwijs combineren.

In de podcast komen diverse civielrechtelijke onderwerpen voorbij, zoals het 'alsof-beding' in huwelijkse voorwaarden of de auteursrechtelijke vergoeding voor muziek in een woonzorgcentrum. Een aflevering die ook voor de digitaal winkelende jurist interessant is, gaat over de vraag: is achteraf betalen bij online aankopen via bijvoorbeeld Klarna of AfterPay een vorm van consumentenkrediet? Dat vroeg de kantonrechter in Arnhem zich ook af, waarna hij maar liefst twintig prejudiciële vragen voorlegde aan de Hoge Raad.

Onderzoeker Tom Bouwman schetst het wettelijk kader. In zekere zin valt achteraf betalen onder de wettelijke omschrijving van consumentenkrediet, maar er is een uitzondering in de wet opgenomen. De vraag is of die van toepassing is. De Hoge Raad ziet aanknopingspunten voor een bevestigende beantwoording en een ontkennende beantwoording en stelt daarom op zijn beurt prejudiciële vragen aan het Europees Hof van Justitie. De luisteraar is ondertussen een boel informatie rijker, maar nog niet veel wijzer. Afwachten maar.

De Leidse Noot is een podcast voor de jurist *pur sang*, die zich graag in twintig tot dertig minuten laat bijpraten over recente jurisprudentie.

ARBEIDSRECHT

Juridisch Geneuzel

Tien jaar geleden studeerden ze samen rechten, nu bespreken Hidde Bruinsma en Niels van der Neut arbeidsrechtelijke kwesties onder de toepasselijke noemer *Juridisch Geneuzel*. Toegankelijk voor eenieder, ook interessant voor de juridisch onderlegden.

Bruinsma bleek niet zoveel talent voor het recht te bezitten en werd direct na zijn studie freelance ondernemer, of zoals Van der Neut het noemt: 'nieuwe zelfstandige'. Van der Neut promoveert aan de Universiteit van Amsterdam en is in de woorden van Bruinsma een 'loonslaaf'. Daarmee zetten de oud-huisgenoten gelijk de amicale toon.

Juridisch Geneuzel draait al even mee: de eerste aflevering van de podcast stamt uit december 2020. De afleveringen variëren in lengte van ongeveer twintig minuten tot een uur. De mannen trappen af met een 'raar verhaal', oftewel een rechterlijke uitspraak, aan de hand waarvan het onderwerp wordt geïntroduceerd. Er is een inbeller, soms meer dan een, die iets over het onderwerp komt vertellen. De podcast eindigt met een 'tip van de aflevering'. Incidenteel staat de luistershow helemaal in het teken van een interview met een expert. Een recente episode gaat over pesten op de werkvloer. Zesentwintig procent van werkend Nederland ervaart weleens pestgedrag op de werkvloer. Dertien procent van de gepeste mensen wordt gepest door een leidinggevende. Wat moet een werkgever doen om pesten te voorkomen? Tip van de sluijer: het codewoord is 'vertrouwenspersoon'.

Ook de andere delen in de reeks beloven sensatie en smeuigheid. Het stakingsrecht en Lady Gaga, het privacyrecht en James Bond, of drank en drugs op de werkvloer? Bruinsma en Van der Neut brengen het hun luisteraars met verve ten gehore.

Dit is de eerste – uitgebreide – aflevering van een nieuwe rubriek over juridische podcasts. Heeft u tips? Laat het weten via redactie@advocatenblad.nl.

Mr. S.K. Martens ACADEMIE

2023-2024

POST ACADEMISCHE SPECIALISATIEOPLEIDING

Intellectueel eigendoms- en procesrecht in de commerciële praktijk

De Mr. S.K. Martens Academie is de officiële specialisatieopleiding intellectueel eigendoms- en procesrecht. In 8 masterclasses en 4 online sessies ontdek je nieuwe processtrategieën en leer je snel tot concrete adviezen te komen. Elk jaar brengt de Mr. S.K. Martens Academie een mix aan fascinerende sprekers uit praktijk, wetenschap en rechterlijke macht bij elkaar die elk vanuit een andere invalshoek vertellen wat de inzichten, procesrechttechnieken en principes van het intellectuele eigendomsrecht zijn. De nadruk ligt op de commerciële implicaties van de verschillende IE-rechten. We werken in kleine groepen met veel ruimte voor eigen inbreng en interactie. Zo leer je ook van elkaar en breid je tevens jouw professionele netwerk uit.

Benieuwd naar het programma, naar de ervaringen van deelnemers of naar een offerte op maat? Mail naar info@delex.nl of kijk op www.delex.nl/opleidingen

START
2 november 2023
60 PO punten

DELEXMEDIA

Toepassing van IPR en buitenlands recht? Zeker weten met het IJI

Krijgt u te maken met een internationaal dossier en is het al even geleden dat u die complexe IPR regels heeft toegepast? Bespaar tijd en besteed het uit aan de specialist.

Het Internationaal Juridisch Instituut (IJI) is een stichting zonder winstoogmerk die snel en efficiënt tegen kostendekkende tarieven deskundige ondersteuning biedt aan de advocatuur bij internationale dossiers.

Zowel het IPR als het eventueel toepasselijke buitenlandse rechtsstelsel wordt in een wetenschappelijk rapport op maat in kaart gebracht, zodat u 100% zekerheid verkrijgt omtrent de toepasselijke regels.

Expertise in IPR en buitenlands recht t.a.v.

- Internationaal personen- en familierecht (huwelijk, echtscheiding, huwelijksvermogen, alimentatie, namen, afstamming etc.)
- Internationaal erfrecht (testament, nalatenschap etc.)
- Internationaal vermogensrecht (overeenkomsten, onrechtmatige daad, rechtspersonen, goederen etc.)

Via de website, of per mail naar info@iji.nl, kunt u een adviesaanvraag indienen. Binnen twee werkdagen ontvangt u een vrijblijvende kostenopgave. Na akkoord, leveren wij binnen twee weken uw rapport op maat.

Zie voor meer informatie: www.iji.nl/deskundig-advies

IJI DESKUNDIG ADVIES
VOOR JURISTEN
IPR en buitenlands recht

O het verschil

Hoofd in de wolken, benen op de grond

door Erik Jan Bolsius — beeld Sjoerd van der Hucht

‘Als ze je niet kennen, kennen ze je ook niet bellen’, dat is netwerken op zijn Rotterdams. LVH Advocaten doet dat het liefst op de golfbaan, al is eenieder vrij in het uitbouwen van zijn eigen praktijk.

Of LVH Advocaten in het hoogste kantoor van Nederland zetelt, weet advocaat Peter Verheijden (61) niet, maar zeker is dat ze elke dag blij zijn met het 360 graden uitzicht vanaf de 27e verdieping in het Rotterdamse World Port Center. Cliënten komen er graag, aldus collega Justin de Vries (33), die weet dat het een gewilde locatie is voor netwerkbijeenkomsten. ‘En soms houden cliënten hier hun aandeelhoudersvergadering.’

Netwerken doet oprichter van het kantoor Verheijden overigens vooral buiten. Het kantoor werkt voor ondernemers, en met zijn ondernemende klanten loopt hij wekelijks wel een ronde op de golfbaan. ‘Dat heeft mij veel gebracht. Tijdens het golfen ben je een aantal uren met iemand onderweg en laat je veel van jezelf zien. We zijn lid geworden van The Dutch, een club die is opgericht door golfprofessionals en waar ondernemers elkaar kunnen ontmoeten. Die golfpro’s hebben het ontstaansverhaal van de club verteld aan de collega’s. Het komt erop neer dat iets lukt, als je er echt in gelooft.’

Wat een klant verleidt om voor zijn kantoor te kiezen, weet Verheijden na al die jaren als ondernemende advocaat nog steeds niet precies. ‘Het is best ondefinieerbaar, maar ik denk toch dat het de persoonlijke klik is. Ik vind mezelf een goede vakman, maar daar zijn er meer van. Ik beloof dat ik het probleem oplos waar zij van wakker liggen.’ Hoe ondefinieerbaar ook, zijn manier van werken slaat aan, dat weet hij zeker. ‘Je krijgt de klanten die bij je passen. Gisteren sprak

ik een klant waar ik op mijn 24ste al voor werkte. Voor dat bedrijf werk ik nu 37 jaar, dat kan alleen als je een goede klik hebt.’

Tijdens een krokettenlunch komen negen collega’s bij elkaar voor een brainstorm met als thema ‘hoe bouw je je eigen praktijk op’. Wie zit in welk netwerk, en wat halen ze eruit? ‘Je leert iemand pas kennen als je elkaar vaker ziet,’ weet de een. ‘Niks voor mij, ik bel liever soms eens met mijn contactpersonen bij accountants, dat zijn goede aangevers van werk,’ stelt de ander. Alles helpt, beamen de collega’s. ‘Als ze je niet kennen, kennen ze je ook niet bellen,’ parafraseert iemand een bevriende ondernemer.

Peter Verheijden (handicap 16) heeft twee golfnetwerken en een wijnclub waar regelmatig werk uit rolt. ‘Die netwerken raken verweven door gezamenlijke activiteiten.’ Meer collega’s blijken gegrepen door de golfsport, maar andere gaan met klanten naar Sparta of Excelsior en het kantoor sponsort de duurzame vliegtuigbouwers van AeroDelft, wat veel ingangen geeft bij beloftevolle bedrijven.

Voor de LVH-collega’s is het niet vreemd als iemand doordeweeks de golfbaan opgaat. Een gezonde *‘work-life balance’* is belangrijk voor Verheijden, die op zijn 38ste een klein hartinfarct kreeg. ‘Twee jaar daarvoor was ik samen met Jos Huntjens dit kantoor begonnen, en deden wij nog het meeste werk zelf omdat die eerste jaren het inkomen flink minder was, ik was net vader, had privé een huis gekocht en ook net ons kantoorpand aangekocht.’ Nee, hem zie je ’s avonds en in het weekend niet meer werken, maar hij verwacht het ook niet van zijn collega’s. Het kantoor hanteert de filosofie ‘eerst mensen, dan werk’. ‘We nemen altijd mensen aan als ze nog niet nodig zijn, want delegeren kost tijd. Als je pas iemand aanneemt als je het te druk hebt, kun je ze niet begeleiden.’

LVH Advocaten

Wie: Vijftien advocaten ondernemingsrecht.
 Waar: Rotterdam.
 Hoe: Ondernemend voor ondernemers.

VRIENDELIJK

Verschillende jonge collega's zijn bij LVH begonnen als student-stagiair. Justin de Vries is inmiddels acht jaar advocaat. 'Het voelt als gisteren, dat ik hier begon. Het gevoel van collegialiteit beviel me als student zodanig dat ik wilde blijven. We willen elkaar helpen en gewoon vriendelijk zijn, ook tegen de wederpartij. Die hoef je echt niet als vijand te zien.' De Vries is curator en advocaat ondernemingsrecht. 'Ik vind het mooi om een bedrijf aan de gang te houden en een doorstart te geven als curator. Als dat lukt, kun je het personeel behouden, zo veel mogelijk projecten afmaken en een onderneming in moeilijkheden een zachte landing bezorgen.' Hoewel het misschien niet origineel is, vindt De Vries het toch onderscheidend dat het relatief kleine kantoor echte specialisten in huis heeft. 'We leveren topkwaliteit tegen een gemiddeld tarief, en alles in normale mensentaal. Iedereen heeft een Grotius-opleiding gedaan of is ermee bezig. Als je dit werk voor langere tijd wilt doen, moet je ook echt een specialisme kiezen en daar goed in worden, want niks is vervelender dan te adviseren zonder dat je alle deskundigheid in huis hebt.'

Die keuze voor een rechtsgebied heeft Jacolien Leuvenink (27) nog even voor zich uitgeschoven. Ook zij kwam binnen als student, al tijdens de afronding van haar bachelor. Even liep ze nog stage bij een familie-rechtskantoor, maar ze kwam snel terug. 'Ik weet daarvoor nog beter waarom ik dit leuk vind en waarom het

bij me past. Er zitten veel inhoudelijke uitdagingen in en je werkt vooral voor ondernemers die hun zaakjes al op orde hebben, en daar doe je dan het juridische werk voor. Ik ben behoorlijk breed bezig, werk zowel in faillissementen en kan ook procederen. Ik vind het leuk als er stront aan de knikker is. Er is een probleem en dat moet je oplossen.'

Ook haar meer ervaren collega Lisa Kloot (28) begon bij het kantoor als student-stagiair. Ze werkt er inmiddels bijna zes jaar en is gespecialiseerd in arbeidsrecht en in luchtvaartzaken. 'We behandelen passagiersclaims voor luchtvaartmaatschappijen. Vanaf drie uur vertraging heb je recht op compensatie. Zo'n claim wordt door een claimbureau ingediend. Heel leuk werk, vooral door de technische details uit de luchtvaartbranche waar je mee te maken hebt. In de conclusie van antwoord leg je het hele proces uit, want de reden van de vertraging kan per vlucht verschillen. We winnen die zaken met enige regelmaat, al procedeer je soms ook om meer duidelijkheid over de wetgeving te krijgen voor de luchtvaartmaatschappij.' Net als Leuvenink en De Vries prijst Kloot de informele sfeer op het kantoor. 'Ja, het is zeker Rotterdams, we gaan voor een praktische insteek, vragen ons af wat de cliënt graag wil bereiken en gaan niet gelijk de juridische diepte in.'

Dit is de laatste aflevering van de rubriek Het Verschil.

De drie
LVH-advocaten
Peter Verheijden,
Jacolien Leuvenink
en Lisa Kloot.

Eeneiige carrièreestap

door **Daphne van Dijk** — beeld **Martijn Gijsbertsen**

De eeneiige tweeling Simon en Andries Polkerman stapte onlangs over van De Brauw naar CMS. ‘We hebben aan één woord genoeg en vaak is dat niet eens nodig.’

Onlangs moesten Andries en Simon Polkerman (35) onder tijdsdruk een weekend doorwerken aan een spoedklus. Andries: ‘We besloten de zaak samen te behandelen. Maar toen ik op zaterdagavond aan het processtuk schreef, realiseerde ik me plotseling dat ik geen werkafspraken had gemaakt met mijn broer. Op zondag legden we onze stukken naast elkaar en zagen we dat waar de een was gestopt met schrijven de ander verder was gegaan. Het verhaal bleek complementair en de passages sloten naadloos op elkaar aan: de toon die erdoorheen klonk, was exact dezelfde. Dat vond ik bijzonder.’

De eeneiige tweeling Polkerman – Simon is een paar minuten ouder dan Andries – studeerde rechten in Groningen. Andries: ‘We hebben de middelbare school en onze studie afgerond met exact dezelfde cijfers.’ Simon: ‘We zijn genetisch kennelijk hetzelfde geprogrammeerd, maken soortgelijke keuzes en denken op dezelfde wijze.’ Andries: ‘Dertien jaar geleden vertelde ik Simon dat ik van plan was een sollicitatiebrief te sturen naar De Brauw. Niet heel verrassend antwoordde Simon dat hij dat een paar dagen daarvoor al had gedaan.’ De broers hebben bewust voor het pad van de procesadvocatuur gekozen. Andries: ‘Het is een

Andries (l.)
en Simon
Polkerman

juridisch spel waar we veel van onszelf in kwijt kunnen, zowel aan de strategische als aan de menselijke kant. Strijden voor een cliënt past bij ons karakter.'

SMEEROLIE

Sinds 1 maart van dit jaar zijn de broers Polkerman vijfhonderd meter verderop aan de Zuidas aan de slag gegaan bij advocatenkantoor CMS. Andries en Simon werken daar als advocaat-counsel in civiele zaken (*commercial litigation*), waaronder aansprakelijkheidskwesties, contractuele geschillen en riskmanagement. Andries: 'We zijn overgestapt naar CMS, een van de grootste advocatenkantoren met vestigingen wereldwijd, omdat we de behoefte hebben onze advocatenpraktijk verder uit te bouwen: *high-end* zaken in een internationale context. Simon: 'Om bepaalde vooroordelen weg te nemen, werkten we bij De Brauw bewust nooit met elkaar samen. Maar er is een duidelijk synergie tussen ons die we bij CMS nu ook omarmen. Het is iets unieks en zonde om niet in te zetten.' Simon verduidelijkt dit met een praktijkvoorbeeld

'Als blijkt dat we allebei hetzelfde pak aanhebben, overleggen we even: wie trekt het jasje uit of doet zijn das af?'

waarin de heren, afhankelijk van de situatie, eenvoudig van rol wisselen. Simon: 'Bij een schikking met partijen kan ik met de vuist op tafel slaan en kan Andries als smeerolie de zaak weer gladtrekken. Daar hoeven we niets over af te spreken. De voelsprietten die we in al die jaren hebben ontwikkeld, zijn heel goed op elkaar afgestemd.' Andries: 'Wij hebben iets wat anderen niet hebben: iemand die je blindelings vertrouwt en die dezelfde of vergelijkbare kwaliteiten heeft.' Simon: 'We hebben aan één woord genoeg en vaak is dat niet eens nodig.'

Andries en Simon benadrukken dat ze *allebei* zijn overgestapt naar CMS, niet *samen*. Andries: 'Dat is een belangrijk nuanceverschil.' Simon: 'Gezamenlijk bieden we wat extra's. Wellicht geldt voor ons, heel plat gezegd, dat één plus één drie is. Maar we zijn allergisch voor de uitspraak dat wij twee voor de prijs van één zijn.' Andries: 'We vormen ook geen familiebedrijf. We hebben altijd bewust zelfstandig geopereerd,

geprobeerd vooroordelen weg te nemen en onze eigen sporen te verdienen. Juist de samenwerking met anderen is voor ons essentieel. Ik denk dat het niet gezond is om alleen maar op elkaars lip te zitten. We zijn juist *team players*.' Voor de goede orde: er is ook geen verschil in hun uurtarief. Andries: 'We hebben eigen teams en draaien nog steeds individuele zaken.'

STAPELBED

Onderlinge (juridische) discussies tussen hen kunnen stevig verlopen, zeggen ze. Simon: 'Ik heb structureel een sparringpartner naast me die zonder blad voor de mond zijn mening geeft en mij een spiegel voorhoudt. We communiceren vrij direct.' Andries: 'We hoeven ook nooit sorry tegen elkaar te zeggen, wat voor buitenstaanders vrij intens kan lijken.' Simon: 'Iedereen heeft een stemmetje in zijn hoofd dat ongevraagd overal en altijd wat van vindt. Ik heb ook nog het stemmetje van mijn broer.'

Zakelijk vergt hun aanwezigheid soms onderlinge afstemming. Andries: 'Ik heb een keer een grote zaak van Simon overgenomen bij het Hof Amsterdam, met veel zittingen en tientallen partijen. In het weekend spraken we alles goed door, met de namen en de gezichten die erbij horen. Niemand zou immers in de gaten hebben gehad dat er een andere advocaat zou rondlopen, terwijl ik – zonder ingelicht te zijn door Simon – niemand zou herkennen.' Die afstemming doen ze ook op andere momenten. Simon: 'Als 's ochtends blijkt dat we allebei hetzelfde pak hebben aangetrokken, overleggen we even: wie van ons trekt het jasje uit of doet zijn das af? De meeste mensen die ons kennen, kunnen ons goed uit elkaar houden, maar we zorgen er wel altijd voor dat we in dezelfde ruimte niet naast elkaar gaan zitten.'

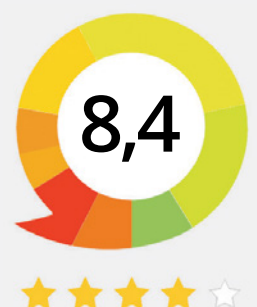
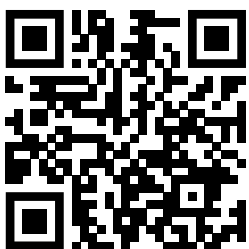
Voor de buitenwereld blijft een eeneiige tweeling bijzonder, dat realiseren ze zich ook wel. Simon: 'Om meteen wat flauwe grappen uit de wereld te helpen: we gaan niet op een tandem naar het werk, slapen niet in een stapelbed en wonen niet naast elkaar in een tweewonder-een-kapwoning.' Andries: 'Net als op kantoor doet privé ieder zijn eigen ding, al hebben we veel dezelfde vrienden en delen we een liefde voor sportwagens.' Simon: 'Ik woon in Hilversum en Andries in Amsterdam. We zijn naast tweeling natuurlijk wel twee verschillende persoonlijkheden: onze partners zegen altijd nooit op de ander te kunnen vallen.'

Verstevig je kennisbasis

Dit najaar kan je bij OSR verschillende cursussen volgen om jouw kennis uit te breiden of op te frissen. Zo komt de volgende stap in jouw carrière een stuk dichterbij.

Kijk voor het volledige opleidingsaanbod op osr.nl/cursusaanbod of scan de QR-code.

Doe niet wat de cliënt verwacht

— door **Daniëlle de Jonge** Succesvol acquireren en relaties beheren? Acquisitietrainer

Daniëlle de Jonge geeft praktische tips.

Om tevreden cliënten te krijgen, moet je allereerst ruimschoots aan de verwachting voldoen. Los van uiteraard een uitstekende inhoudelijke prestatie, dat spreekt voor zich. Alleen maakt dat je niet onderscheidend. Laat staan zake-lijk onweerstaanbaar aantrekkelijk. Daarvoor is meer nodig. Het Human2Human-klantgerichtheidsmodel kent vijf niveaus en laat zien waarmee je er wel uit-springt tussen andere kantoren.

1: KLANTONTEREND

Hoe het bestaat blijft een raadsel, maar soms worden cliënten slecht behandeld. Interesse en begrip blijken dan onbekende vaardigheden. De klant voelt zich een pratende portemonnee. Je snapt: dit soort klantgerichtheid geeft de garantie dat je iemand nooit meer terugziet.

2: MINIMAAL

Soms mag een cliënt blij zijn dat hij überhaupt geholpen wordt. Er wordt enkel gedaan wat echt noodzakelijk is, meer niet. Je vraagt A en je krijgt A, elk extraatje ontbreekt. Of als iemand informatie vraagt, dan komt er enkel een link naar de website retour als antwoord.

De cliënt raakt teleurgesteld en wisselt je in voor een ander kantoor.

3: VERWACHTING

Kantoren die op dit niveau opereren doen wat de klant vraagt, dat is prettig. En ze zetten ook nog een stapje extra, verwacht alleen geen bijzonderheden. Het is als het koekje bij de koffie: je verwacht het en dan blijkt het een speculaasje in cellofaan in plaats van een krakend vers biscuitje. Cliënten

kijken rond voor een betere optie, als ze die niet vinden komen ze bij je terug.

Is het een slecht niveau? Dat niet direct. In de waan van de dag en in drukke tijden komt het er soms even niet van om meer te doen. Zorg er alleen voor dat het geen constante manier van werken is en ga voor een van de volgende twee niveaus.

4: VERLANGEN

Hier wordt de cliënt blij! De manier van zakendoen past bij wat hij of zij belangrijk vindt. Je bent niet alleen bezig met het leveren van een uitstekende dienst, juist de waarde die je hecht aan de relatie maakt het grote verschil. Werk je op dit belevingsniveau, dan zijn cliënten snel geneigd om bij je te blijven. Ook heb je op dit niveau veel aan goed ingezet netvliesmanagement als onderdeel van relatiebeheer, je las er al over een in een eerder artikel. Datzelfde geldt voor het stellen van relatiegerichte vragen – naast inhoudelijke vragen – om een gesprek meer diepgang te geven.

5: HUMAN2HUMAN

Een fantastische ervaring! Categorie exceptioneel. Perfect passende aandacht, brede interesse in de cliënt als mens en onderscheidend in de manier waarop je zakendoet. Daar worden cliënten enthousiast van. Wat zeg ik: ze blijven je trouw en vertellen anderen vol overtuiging over jouw kantoor.

Hier gaat het om kleine dingen die iemand niet verwacht. Bijvoorbeeld een ‘filepakketje’ meegeven met een herbruikbaar flesjes water en fruit, als een cliënt de spits in moet na jullie afspraak. Of een relatiegeschenk dat aansluit bij iemands interesse, in plaats van de gebruikelijke fles wijn. Ook leuk: bezoek samen een congres of andere bijeenkomst. Beleving heeft nog meer waarde dan iets fysieks.

Daniëlle de Jonge

A portrait of Marieke de Jong, a woman with dark hair, smiling. The image is split diagonally from the top-left to the bottom-right. The upper-left portion is in grayscale, while the lower-right portion is in color with a red tint. The background is a solid red color.

58

De weerbaarheidstips
van Marieke de Jong

van de nova

Verkiezingen

- NOvA vraagt aandacht voor gefinancierde rechtsbijstand, vertrouwelijkheid en veiligheid

DilemmApp

- Laat u uw cliënt met uw geheimhoudernummer zijn moeder bellen?

De weerbaarheids- tips van...

Marieke de Jong, advocaat arbeidsrecht, Berkel en Rodenrijs

‘**A**dvocaten zijn van nature geneigd zich in een dossier vast te bijten en niet meer los te laten. Toch is het belangrijk je bewust te zijn van je

grenzen en hetgeen nog toelaatbaar is. Ook als dit betekent dat je de zaak moet loslaten. Het is overigens een misvatting dat intimidatie en dreigementen alleen maar voorkomen onder strafrechtadvocaten. Na ruim twintig jaar advocatuur is ook in mijn praktijk, met name de afgelopen jaren, de teller aardig opgelopen. Mijn tip aan iedere advocaat is om intimidatie en dreigementen nimmer te accepteren alsof het ‘erbij hoort’, maar deze serieus te nemen. De weerbaar-

heidstraining heeft mij geholpen bewust te worden van de risico’s van ons vak en grensoverschrijdend gedrag niet meer te dulden. Ons kantoor hanteert sindsdien striktere richtlijnen van welk gedrag voor ons nog acceptabel en toelaatbaar is. Wij zijn ons bewuster van het gedrag van mensen als ze op kantoor binnenkomen, met name als iemand alleen op kantoor is. Helaas houdt dit ook in dat de voordeur voortaan altijd op slot is. Verder ondernemen wij nu eerder actie in het geval er sprake is van intimidatie en/of een dreigement. Mijn ervaring is dat ook de politie meldingen van advocaten in de huidige tijd gelukkig veel serieuzer oppakt.’

Serge Weening, advocaat strafrecht, Maastricht

‘**A**ls strafrechtadvocaat heb ik te maken met een bepaald type cliënt. Die kan ik alleen bijstaan als ik weet hoe ik mijn grenzen moet stellen.

Neem de cliënt die mij vraagt of ik even wil doorgeven waar een kilo cocaïne te vinden is, dan maak ik snel duidelijk dat ik dat niet doe. De manier waarop je dat zegt, is bepalend voor de relatie. “Ben je helemaal gek geworden” komt anders over dan op een informele, vriendelijke manier aangeven dat je dit niet doet. Wat je ook van het verzoek vindt, een rustige benadering is altijd beter. Zelf werk ik al jaren als strafrechtadvocaat. Bij mij is het werken met dit soort cliënten

een vanzelfsprekendheid geworden, maar ik heb ook jonge advocaten op kantoor. Vandaar dat ik samen met alle kantoorgenoten een NOVA-weerbaarheids-training heb gevolgd. Daarin kwamen ook rollenspellen voor. Hierdoor leer je onder meer hoe je omgaat met intimiderende en agressieve cliënten. Het is beter om dit voor het eerst mee te maken tijdens zo’n training dan tijdens je werk. Bij ons wekelijks kantooroverleg hebben we het ook regelmatig over situaties die zich hebben voorgedaan en hoe anderen zo’n situatie zouden aanpakken. Op die manier leer je van elkaar. Ik beveel dit dan ook iedereen aan: praat erover met elkaar. En daarnaast: wees je bewust van je grenzen. Leer handelen voordat het gevaarlijk wordt.’

Bedreiging? Agressie? Intimidatie? Veel advocaten denken dat zoiets hen niet overkomt, dat ze zulke cliënten niet hebben of dat het hoort bij het beroep. Niet dus! De helft van de advocaten maakte het afgelopen jaar agressie en bedreiging mee. De NOvA heeft speciale weerbaarheidstrainingen voor advocaten, advocaat-stagiairs en advocaten met gedetineerde cliënten. De eerstvolgende is op 27 september. Advocaten die al naar zo'n training zijn geweest, geven u vast wat weerbaarheidstips.

Yvonne Nijhuis, advocaat arbeids- en gezondheidsrecht, Enschede

Het begint met een vervelende opmerking of onaangename e-mail. Bijvoorbeeld van de cliënt van de wederpartij. Iemand kan ook fysiek net even te dichtbij komen staan. Dit zijn signalen waar je iets mee moet. Ik maak het zelf gelukkig heel weinig mee, maar ik let er wel op. Bedreigen gaat namelijk stapsgewijs. Je eigen houding en reactie kunnen ervoor zorgen dat het niet verder escaleert. Maak meteen duidelijk dat je dit soort gedrag niet accepteert. De-escalatietechnieken kwamen ook naar voren in de weerbaarheidstraining. Laat de ander bijvoorbeeld boosheid uiten door te luisteren. Stel vragen en maak een samenvatting van wat wordt gezegd. En stel vervolgens grenzen. Ik breng die boodschap nu

ook over op advocaten die bellen met team LawCare, waar ik onderdeel van uitmaak. Soms hebben deze telefoontjes te maken met bedreiging en intimidatie. De bedreiging komt te dichtbij en dan wordt men bang. Terecht! Denk dus niet: ik heb het wel op orde. Nee, het kan iedereen overkomen. Ik ben zelf ook alerter. Is een wederpartij concreet dreigend naar mijn cliënt, dan attendeer ik soms de politie. Als het om een zitting gaat, is de parketpolitie in het uiterste geval een optie.'

Jolande ter Avest, advocaat personen- en familierecht, Utrecht

Een weerbaarheidstip voor advocaten, was de vraag. Daar moest ik even over nadenken. En dat is eigenlijk wat je niet wilt. Nadenken over je eigen veiligheid. Veilig zijn, is doodgewoon. Vanzelfsprekend. Totdat je het niet meer bent. En dan ben je het ook echt lange tijd niet. Angst blijft lang hangen. En terwijl ik dit schrijf, zit ik in mijn hoofd weer in dat klasje van de NOvA. De weerbaarheidstraining. Ik hoorde de andere advocaten aan. Allemaal hadden ze ervaringen met geweld of bedreigingen. Ik schrok ervan. En toen ik aan de beurt was om te vertellen, leek het of iemand mijn keel dichtkneep, zo lastig vond ik het. Mijn emoties overvielen me. De weerstand om aan

die angstige momenten terug te denken was best groot. Ook nu nog. Na die training heb ik op aanraden van een goede vriend alsnog een traumabehandeling gevolgd. Dat bleek nodig en was helpend. Nog steeds is het lastig om erover na te denken. Toch is dat mijn weerbaarheidstip. Denk goed na over je eigen veiligheid. Veilig zijn is doodgewoon, totdat je het ineens niet meer bent.'

Meer informatie over de NOvA-weerbaarheidstrainingen op advocatenorde.nl/weerbaarheidstraining.

REVIEWS.

POELMANN VAN DEN BROEK VERZAMELT REVIEWS
VIA ADVOCAATSCORE

Advocaatscore
Vraag nu een gratis demo aan!

ADVOCAT SCORE

“Dankzij Advocaatscore
versterken we onze band met
cliënten en optimaliseren we onze
juridische dienstverlening.”

Onschuldig telefoontje?

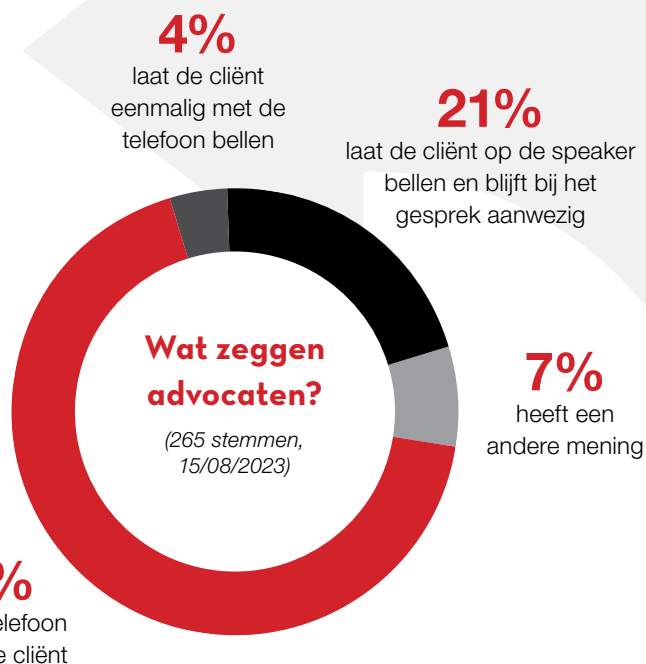
Laat u uw cliënt met uw geheimhouder- nummer zijn moeder bellen?

HET DILEMMA

Ik ben strafrechtadvocaat. Een jonge cliënt komt op kantoor voor het voorbereiden van een zaak. De afspraak is al een aantal keer verplaatst en er is niet veel tijd meer tot aan de zitting. Bij binnenkomst laat de cliënt weten zijn tas met daarin zijn aantekeningen en zijn telefoon te zijn vergeten. Hij vraagt of hij met mijn telefoon zijn moeder mag bellen zodat zij zijn tas even snel langs kan brengen. De moeder van de cliënt is de Nederlandse taal niet machtig en de enige telefoon die ik op dat moment beschikbaar heb voor de cliënt is mijn geheimhoudernummer. Wat doe ik?

SLOTOPMERKING NOVA

Artikel 6.11 van de Verordening op de advocatuur legt een zorgplicht op aan de advocaat. Het artikel schrijft voor dat de advocaat voor zijn vertrouwelijke communicatie zo veel mogelijk gebruik dient te maken van de opgegeven geheimhoudernummers. Personen zonder geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht mogen van die opgegeven nummers geen gebruikmaken. 68% van de respondenten kiest er dan ook voor zijn cliënt niet te laten bellen met een geheimhoudernummer. Slechts 4% geeft zijn of haar telefoon in dit geval wel uit handen aan de cliënt; 21% kiest ervoor om cliënt wel te laten bellen, maar zo veel mogelijk in de gaten te houden wat er wordt besproken. Uit de jurisprudentie (bijvoorbeeld ECLI:NL:TADRARL:2018:63 Raad van Discipline Arnhem-Leeuwarden) blijkt dat het zelf deelnemen als advocaat aan het betreffende gesprek de hoofdregel – personen zonder (afgeleid) verschoningsrecht mogen geen gebruikmaken van geheimhoudernummers – in principe niet anders maakt. 7% van de respondenten gaat op zoek naar een andere oplossing, zoals een telefoon zonder geheimhoudernummer om de cliënt zo toch te kunnen helpen.

Test uw ethisch kompas!

Met de DilemmApp wil de NOVA discussie over dilemma's binnen de advocatuur bevorderen en het bewustzijn vergroten. Iedere twee weken ontvangt u een nieuw dilemma in de app waarmee u een afweging maakt tussen tegenstrijdige belangen. Deelname aan de app is anoniem en niet herleidbaar tot personen/telefoonnummers.

Na publicatie van het nieuwe dilemma plaatst de NOVA ook een slotopmerking bij het vorige dilemma, waarin de mogelijke overwegingen voor en tegen een bepaalde keuze voor u op een rijtje worden gezet. U kunt zelf ook dilemma's indienen binnen de app of deze mailen naar communicatie@advocatenorde.nl.

Download de NOVA DilemmApp gratis in de App Store (iOS) of Google Play Store (Android). Let op: selecteer de app met het blauwe logo en de witte pijlen. Als u voor de eerste keer de app opent, wordt u om een wachtwoord gevraagd. Vul hier in: **Advocaat!**

NOvA vraagt aandacht van politieke partijen voor gefinancierde rechtsbijstand, vertrouwelijkheid en veiligheid

Gefinancierde rechtsbijstand, vertrouwelijkheid tussen advocaat en cliënt en veiligheid en weerbaarheid. Voor deze drie belangrijke punten heeft de NOvA in het belang van een goede rechtsbedeling aandacht gevraagd bij de programmacommissies van de politieke partijen die de verkiezingsprogramma's opstellen.

Om goede rechtsbijstand ook voor rechtzoekenden met een krappe beurs te blijven waarborgen, is het nodig te blijven inzetten op kwaliteit en voldoende aanbod van de sociale advocatuur. De NOvA verwijst naar het dreigend tekort aan sociaal advocaten indien er geen langetermijnbeleid wordt ontwikkeld om de dalende trend te keren. Ook de rechtsbijstand voor specifieke groepen rechtzoekenden, zoals de gedupeerden van de toeslagenaffaire en bewoners van het aardbevingsgebied in Groningen moet prioriteit blijven. De grootschalige herijking van vergoedingen moet wat de NOvA betreft spoedig worden uitgevoerd.

VERTROUWELIJKHEID

Een van de kernwaarden van de advocaat is de vertrouwelijkheid. In een rechtsstaat is het van essentieel be-

lang dat burgers in volledige openheid van gedachten kunnen wisselen met een advocaat, zonder dat vrees voor openbaarmaking van die informatie bestaat. Zonder die vertrouwelijkheid komen een adequate rechtshulpverlening en goede rechtsbedeling in het gedrang. In een aantal zaken is gebleken dat de werkwijze van het Openbaar Ministerie onvoldoende waarborgen biedt aan het uitgangspunt van vertrouwelijkheid. De NOvA pleit in de brief voor een rechterlijke toets.

VEILIGHEID

Het andere punt waar de NOvA bij de programmacommissies aandacht voor vraagt, zijn de veiligheid en weerbaarheid van de advocatuur.

MEER INFORMATIE

Lees verder op advocatenorde.nl/nieuws (4 augustus).

Vacature

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) telt achttien adviescommissies die advies aan de algemene raad uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

De NOvA zoekt een

Advocaat voor de adviescommissie rechtsstatelijkheid

Lijkt het u interessant om naast uw advocatuurlijke werkzaamheden een bijdrage te leveren aan versterking van wetgevingskwaliteit en beleidsmatige en politieke ontwikkelingen op het gebied van rechtsstatelijkheid van dichtbij te volgen, dan wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken.

WERKWIJZE EN VERGOEDING

De werkwijze van de commissies wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zo veel mogelijk plaats door het landelijk bureau van de NOvA. Gemiddeld wordt eenmaal per jaar vergaderd. Verder contact vindt zo veel mogelijk via e-mail plaats. Er staat geen

vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Met het schrijven van een juridisch advies is maximaal één opleidingspunt te behalen. Eén keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner.

MEER INFORMATIE

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jasper Pruis via j.pruis@advocatenorde.nl of +31 (0)6 36 17 53 65. Uw interesse kunt u uiterlijk 5 oktober 2023 kenbaar maken (middels korte cv en motivatie) bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie rechtsstatelijkheid'.

Ontdek CICERO LawPack

Klantendossiers Alles centraal

Dossiers aanmaken, beheren en delen, het kan allemaal met CICERO LawPack.

Ons platform verzamelt en organiseert alles wat tussen jou en de klant gedeeld wordt. Alle communicatie, briefwisseling, stukken, email, whatsapp berichten en Teams gesprekken worden in het dossier opgeslagen. Wij gebruiken daarvoor de Microsoft cloud van uw eigen Microsoft 365 omgeving. U bepaalt zelf wie wel of geen toegang krijgt tot het dossier en tot welke documenten. Hiermee zorgt u niet alleen dat u en uw medewerkers altijd toegang hebben tot de volledige conversatie maar u kunt deze ook onmiddellijk delen met uw cliënten.

Rapporteren en communiceren Overzicht houden

Voor ieder dossier, documenten of medewerker kunt u taken creëren en opvolgen via workflows, zodat de voortgang in het dossier eenvoudig kan opgevolgd worden. Zo weet u, uw medewerkers en uw cliënten, op ieder moment wat verwacht wordt. Ook kunt u met relaties communiceren en mailings en uitnodigingen versturen

Tijdschrijven en factureren Efficiënt opvolgen

Het laatste en niet minst belangrijke. Iedere activiteit kan omgezet worden naar een factureerbare prestatie, zodat het voor u en uw cliënten steeds inzichtelijk is wat de kosten zijn van een dossier. De software geeft zelf aan welke tussentijdse facturen kunnen verzonden worden en zorgt voor de verwerking en opvolging. Het is zelfs mogelijk een volwaardige boekhouding te voeren en interesten te berekenen

Dé software voor advocaten en juridische afdelingen

www.cicerosoftware.com
sales@cicerosoftware.com

CICERO
LawPack[®]

De nieuwe editie!

Onderwijsrecht

Eenheid in verscheidenheid

Welke uitgangspunten liggen ten grondslag aan ons onderwijsstelsel? Wat zijn de rechten en plichten van schoolbesturen, scholen, ouders, leerlingen, studenten en leraren daarbinnen? Welke rol speelt de overheid, en met welke middelen stuurt en handhaaft zij in het onderwijs?

Op deze en andere vragen wordt ingegaan in *Onderwijsrecht*. In deze tweede druk zijn nieuwe ontwikkelingen verwerkt, zoals jurisprudentie en wetgeving met betrekking tot de stichting van nieuwe scholen, burgerschap en de rechtsbescherming van studenten.

Dit handboek is geschikt voor juristen bij de rijksoverheid en gemeenten, juristen en bestuurders die in het onderwijs werkzaam zijn, adviseurs, rechtshulpverleners en geschillenbeslechtters in het onderwijsrecht, studenten in het wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs en geïnteresseerde ouders, leraren en leerlingen.

Prof. mr. P.J.J. Zoontjens

ISBN: 978-94-6212-777-7

2e druk, 2023, 645 pp.

€ 120,50

Bestel je exemplaar via de QR-code, of op
Boom.nl/juridisch

Boomjuridisch

Vacature

De NOvA zoekt een

Lid voor de examencommissie Beroepsopleiding Advocaten

De NOvA heeft een onafhankelijke examencommissie Beroepsopleiding Advocaten (BA) ingesteld. De primaire taak van de examencommissie is het vaststellen van de toetsen, de casus voor de integratieve dagen, de normeringsmethode (de cesuur) en de individuele toetsuitslagen. Daarnaast bewaakt de examencommissie de kwaliteit van de organisatie van de toetsen en behandelt herbeoordelingsverzoeken naar aanleiding van de toetsuitslagen. De examencommissie werkt in vakkamers. Het opleidings- en examenreglement regelt de taken en de samenstelling van de examencommissie.

De examencommissie heeft op dit moment één vacature. De algemene raad zoekt specifiek naar een commissielid met expertise op het gebied van:

Privaatrecht ten behoeve van de vakkamer integratieve dagen.

Er zijn drie toetsen in de Beroepsopleiding Advocaten: de toets Ethiek en twee integratieve dagen. De advocaat-stagiair wordt tijdens de integratieve dagen beoordeeld op de vraag in hoeverre hij in staat is de geleerde vaardigheden en juridisch inhoudelijke kennis toe te passen en in hoeverre zijn ethisch besef is ontwikkeld. Dat gebeurt in twee afzonderlijke praktijksimulaties. Op de eerste integratieve dag in de vorm van een mootcourt en op de tweede integratieve dag bestaat de toetsvorm uit een andere complexe praktijksimulatie, in het geval voor de

hoofdpraktijk privaatrecht betreft dit een onderhandeling.

TIJDSBESTEDING

Heeft u expertise op het gebied van het privaatrecht en lijkt het u leuk om naast uw werkzaamheden een bijdrage te leveren aan de BA als lid van de examencommissie, dan bent u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken. Affiniteit met en interesse in opleiden en toetsen heeft een pre.

De examencommissie vergadert driemaal per jaar. Verder contact vindt voornamelijk via e-mail en de digitale leeromgeving plaats. De totale tijdsbesteding is ongeveer twee tot drie dagen per maand. De examencommissieleden ontvangen een vergoeding voor hun werkzaamheden.

MEER INFORMATIE EN REACTIE

Voor verdere informatie over de procedure kunt u contact opnemen met Kelly van Dijk-Vlasman via k.vandijck@advocatenorde.nl of (06) 48 41 26 72. Uw interesse kunt u uiterlijk 30 september 2023 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie examencommissie BA'.

Voor meer informatie over de Beroepsopleiding Advocaten kijk op advocatenorde.nl/beroepsopleiding.

 wetgevingsadvies

Wetsvoorstel voor grondwettelijke bescherming van kind en gezin hinkt op twee gedachten

De NOvA telt achttien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd. Recent bracht de NOvA de volgende wetgevingsadviezen uit:

Wijziging van de wet terugkeer en vreemdelingenbewaring

Van: NOvA/adviescommissie vreemdelingenrecht
Aan: Minister voor Rechtsbescherming
Datum: 3 augustus 2023
Advies: zie advocatenorde.nl/juridische-databank.

Conceptwetsvoorstel tweede vaststellingswet nieuw Wetboek van Strafvordering

Van: NOvA/adviescommissie strafrecht
Aan: Minister van Justitie en Veiligheid en Minister voor Rechtsbescherming
Datum: 26 juli 2023
Advies: zie advocatenorde.nl/juridische-databank.

Wetsvoorstel tot het opnemen in de Grondwet van een bepaling betreffende het gezin

Van: NOvA/adviescommissie familie- en jeugdrecht
Aan: Ministeries van Algemene Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Tweede Kamer
Datum: 13 juli 2023
Advies: zie advocatenorde.nl/juridische-databank.

Besluit gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen

Van: NOvA/adviescommissie vreemdelingenrecht
Aan: Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
Datum: 13 juli 2023
Advies: zie advocatenorde.nl/juridische-databank.

Wijzigingswet beperking toegang UBO-registers

Van: NOvA/adviescommissie Wwft
Aan: Minister van Financiën
Datum: 27 juni 2023
Advies: zie advocatenorde.nl/juridische-databank.

Besluit tot wijziging van het besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000 en het besluit toevoeging mediation

Van: NOvA/adviescommissie vreemdelingenrecht
Aan: Minister en staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
Datum: 26 juli 2023
Advies: zie advocatenorde.nl/juridische-databank.

JURIDISCHE DATABANK

Download alle wetgevingsadviezen via advocatenorde.nl/juridische-databank. Kijk voor alle wetgevingsadviescommissies op advocatenorde.nl/adviescommissies.

TRANSLATING IS LIKE DATING

Wij zijn voor diverse advocaten, notarissen, internationale ondernemingen en overheden het vaste vertaalbureau voor juridische vertalingen. Zij waarderen onze persoonlijke benadering, de expertise van onze vertalers, onze zorgvuldigheid, betrouwbaarheid en snelheid van vertalen. Het vertalen van bijvoorbeeld algemene voorwaarden is daarom onderdeel van onze core business.

Heb je een juridisch vertaalvraagstuk? Maak gerust eens kennis met ons. We zijn te bereiken via info@feddevertaalt.nl of op 06-3818 5504

TOGAMAKERIJ RHEBERGEN *Sinds 1894*

LAATSTE TRADITIONELE TOGAMAKERIJ VAN NEDERLAND

AL MEER
DAN 128 JAAR
ACTIEF IN HET
VERVAARDIGEN
VAN TOGA'S

T: 020-6629514
M: 06-53395126
AMSTELDIJK 18E
1074 HR AMSTERDAM
INFO@TOGAMAKERIJRHEBERGEN.NL

I AM LEGAL
Upgrade uw juridische kennis

Legal & Business English

11 september | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. I. (Ian) Sumner

Strategisch aansprakelijkheidsrecht

13 september | 6 PO NOvA | Prof. mr. A.L.M. Keirse

Wwft, integriteit en actualiteiten tuchtrecht

15 september | 4 PO NOvA | Mr. B. Martens, mr. S. Hendrickx

Actualiteiten Erfrecht

18 september | 4 PO NOvA, 4 vFAS | Prof. mr. A.H.N. Stollenwerck

Ongunstig tussenvonniss: wat nu?

22 september | 2 PO NOvA | Mr. S.M.A.M. Venhuizen

Actualiteiten Ondernemingsrecht

25 september | 6 PO NOvA | Prof. mr. G. van Solinge, mr. F. Leijten

Roladministratie voor juridisch secretaresses en ondersteuners

28 september | L. Strang

Actualiteiten Insolventierecht

3 oktober | 4 PO NOvA | Prof. mr. N.E.D. Faber

Fiscale aandachtspunten voor de ondernemingsrechtpraktijk

9 oktober | 6 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

Privaatrechtelijke aspecten van onroerend goed

12 oktober | 6 PO NOvA | Prof. mr. F.J. Vonck, mr. J.J. Dammingh

Privacy in het ondernemingsrecht

2 november | 2 PO NOvA | Mr. F.C. van der Jagt

Actualiteiten Intellectuele Eigendom

6 november | 4 PO NOvA | Mr. A.M. van Aerde, mr. M. Schut, mr. S.C. van Loon

Waardering van ondernemingen en jaarrekening-analyse voor juristen

7 november | 6 PO NOvA | Dr. mr. J. van der Heijden RA, prof. dr. mr. J.A.A. Adriaanse, dr. M.J.R. Broekema

Masterclass contracteren en bewijsrecht

7 november | 4 PO NOvA | Mr. S.M.A.M. Venhuizen

Fusies en overnames in de praktijk: het overnameproces en contracteren

8 november | 4 PO NOvA | Mr. S. Storm, mr. G. van Rooijen

Actualiteiten Straf(proces)recht

9 november | 4 PO NOvA | Prof. mr. dr. S. Brinkhoff

Actualiteiten Bouwrecht

10 november | 4 PO NOvA | Mr. B. Th. van Schouwenburg

Actualiteiten Relatievermogensrecht

13 november | 3 PO NOvA, 3 vFAS | Prof. mr. F.W.J.M. Schols

IPR bevoegdheidsrecht in burgerlijke en handelszaken

16 november | 3 PO NOvA | Prof. mr. C.G. van der Plas

Actualiteiten Beslag- en Executierecht

16 november | 4 PO NOvA | Mr. dr. A. Steneker

Procederen in civiel hoger beroep

20 november | 4 PO NOvA | Mr. S.M.A.M. Venhuizen

Erfpacht en Opstal

21 november | 4 PO NOvA | Prof. mr. F.J. Vonck

Basiscursus Wwft

22 november | 2 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

Actualiteiten Arbeidsrecht

23 november | 6 PO NOvA | Prof. mr. dr. A.R. Houweling, mr. E. van der Meulen

Actualiteiten Aanbestedingsrecht

24 november | 2 PO NOvA | Prof. mr. P.H.L.M. Kuypers, mr. M. van der Feltz

Didam-arrest: sluitstuk van een ontwikkeling

28 november | 2 PO NOvA | Prof. mr. J.M. Hebly

Verdiepingscursus Wwft

29 november | 2 PO NOvA | Mr. dr. J.A. Booij

Kijk voor meer informatie en ons volledige cursusaanbod op www.iamlegal.nl

Advocaten gezocht voor kosteloze rechtsbijstand gedupeerden mijnbouwschade

Gedupeerden van de mijnbouwschade in Groningen kunnen kosteloze rechtsbijstand krijgen. Dit is geregeld in de ‘Subsidieregeling rechtsbijstand en aanverwante kosten Tijdelijke wet Groningen’, die 9 augustus 2023 is gepubliceerd in de *Staatscourant*. Voor de uitvoering van de regeling worden advocaten en mediators gezocht.

De basisvergoeding voor rechtsbijstand door advocaten bedraagt veertig punten per fase, zowel in het traject voor de schadevergoeding als voor de versterking. Aanvullend daarop zijn enkele toeslagen mogelijk, zoals bijvoorbeeld een onkostenvergoeding. Voor advocaten die nog niet eerder deelnemer zijn geweest in het stelsel van gefinancier-

de rechtsbijstand organiseert de Raad voor Rechtsbijstand online informatiebijeenkomsten op dinsdag 5 september en dinsdag 12 september 2023.

MEER INFORMATIE

Lees verder op advocatenorde.nl/nieuws (10 augustus).

Vacature

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) heeft een commissie cassatie ingesteld die advocaten mondeling het examen en de proeve van bekwaamheid afneemt ter verkrijging van de (on)voorwaardelijke aantekening ‘advocaat bij de Hoge Raad’ in burgerlijke zaken.

De NOvA zoekt een

Kandidaat voor de commissie cassatie

Bent u deskundig op het terrein van cassatie in burgerlijke zaken en heeft u belangstelling om bij te dragen aan de kwaliteit van de civiele cassatieadvocatuur, dan wordt u van harte uitgenodigd om te reageren op de vacature binnen de commissie cassatie. Namens de algemene raad neemt telkens een tweetal leden van de commissie cassatie het examen dan wel de proeve van bekwaamheid af ter verkrijging van de aantekening ‘advocaat bij de Hoge Raad’ in burgerlijke zaken op het tableau (ingevolge artikel 9j van de Advocatenwet).

WERKWIJZE

Met het vertrek van een van de leden van de commissie cassatie is een vacature ontstaan. De benoeming vindt plaats voor een periode van vier jaar met de mogelijkheid tot herbenoeming voor eenzelfde periode. De werkwijze van de commissie cassatie wordt vastgesteld in overleg met de

algemene raad. Ondersteuning vindt plaats vanuit het landelijk bureau van de NOvA.

Examens en proeven van bekwaamheid worden afgenomen op het bureau van de NOvA in Den Haag, gemiddeld eenmaal per maand in een wisselende samenstelling. Verder contact vindt zo veel mogelijk per e-mail en telefonisch plaats. Leden van de commissie cassatie ontvangen vacatiegeld en een reiskostenvergoeding.

MEER INFORMATIE

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de secretaris van de commissie cassatie, mevrouw mr. I.A. (Ingrid) Tan via i.tan@advocatenorde.nl of +31 (0)6 48 40 80 77. Uw interesse kunt u uiterlijk 5 oktober 2023 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van ‘sollicitatie commissie cassatie’.

Voor de balie

Als publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur bevordert de Nederlandse orde van advocaten (NOvA), in het belang van een goede rechtsbedeling, een behoorlijke uitoefening van de praktijk door advocaten. Op deze pagina vindt u de belangrijkste contactgegevens, informatiebronnen en diensten van de NOvA.

CONTACT MET DE NOVA

- **Adres**
Monarch Tower
Prinses Beatrixlaan 5
Postbus 30851
2500 GW Den Haag
- **Contact algemeen**
Telefoon: (070) 335 35 35
E-mail: info@advocatenorde.nl
Website: advocatenorde.nl
- **Informatiepunt voor advocaten**
Het Informatiepunt geeft voorlichting over de regelgeving voor de advocatuur, beantwoordt vragen over online applicaties van de NOvA en signaleert ontwikkelingen binnen de advocatuur. Het Informatiepunt geeft geen adviezen in individuele zaken.
Telefoon: (070) 33 53 554
E-mail: informatiepunt@advocatenorde.nl
Bereikbaar: maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.30 uur.
Kijk voor veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faq.
- **Social media**
twitter.com/advocatenorde
[linkedin.com/company/advocatenorde](https://www.linkedin.com/company/advocatenorde)

HANDIGE WEBSITES

- **Website NOvA**
Het laatste nieuws, standpunten van de NOvA en praktische informatie voor advocaten over de beroeps- en praktijkuitoefening.
i: advocatenorde.nl
- **Nieuwsabonnement**
Abonneer u op nieuwsberichten van de NOvA per thema.
i: advocatenorde.nl/nieuws/abonneren
- **Zoek een advocaat**
Vind alle advocaten op naam, kantoor, plaatsnaam en rechtsgebied.
i: zoekenadvocaat.nl
- **Wet- en regelgeving**
Alle wet- en regelgeving voor de advocatuur.
i: regelgeving.advocatenorde.nl
- **Mijn Orde**
Pas uw (contact)gegevens aan, vind het noodnummer en CvA-stukken.
i: mijnorde.advocatenorde.nl
- **Tuchtrecht Updates**
Uitspraken van het hof en de Raden van Discipline.
i: tuchtrecht-updates.nl
- **Beroepsopleiding Advocaten**
Informatie voor advocaat-stagiairs en patroons.
i: beroepsopleidingadvocaten.nl

WEERBAARHEID EN VEILIGHEID

- **Noodtelefoon en noodknop**
Advocaten die een dreiging ondervinden of vragen hebben over hun veiligheid kunnen strikt vertrouwelijk bellen met het noodnummer van de NOvA, dat te vinden is op Mijn Orde (alleen bedoeld voor advocaten). In voorkomende gevallen biedt de NOvA een noodknop aan.
i: advocatenorde.nl/nova-noodtelefoon
- **Veiligheidsscan**
Vraag kosteloos een veiligheidsscan aan, waarna beveiligingsexperts uw advocatenkantoor beoordelen op (fysieke en digitale) kwetsbaarheden.
i: advocatenorde.nl/veiligheidsscan
- **Weerbaarheidstraining**
Schrijf u kosteloos in voor deze praktische training die concrete handvatten biedt om in uw dagelijkse praktijk proactief om te gaan met agressie en bedreiging. Ook zijn er speciale trainingen voor advocaten met cliënten in de EBI/AIT en voor advocaat-stagiairs.
i: advocatenorde.nl/weerbaarheidstraining
- **Telefonische hulplijn LawCare**
Voor advocaten die vertrouwelijk willen sparren met een ervaren vakgenoot.
Bereikbaar op: (085) 06 40 182; ma-vr: 10-12 uur en 20-22 uur, za: 14-16 uur.
i: advocatenorde.nl/lawcare

KWALITEITSBEVORDERING EN PRAKTIJKUITOEFENING

- **DilemmApp**
Download de app met ethische dilemma's voor de advocatuur.
i: advocatenorde.nl/dilemmapp
- **Self-assessment**
Online tool voor advocaten om te reflecteren op hun eigen handelen als professional.
i: self-assessment.advocatenorde.nl
- **Advocatenpas-app**
De advocatenpas op uw mobiele telefoon.
i: advocatenorde.nl/advocatenpas-app
- **Modellen, handleidingen en formulieren**
Van model voor bekendmaking van rechtsgebieden tot handleiding geheimhoudernummers.
i: advocatenorde.nl/praktijkuitoefening

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. Het katern 'Van de NOvA' wordt verzorgd door de afdeling communicatie van de NOvA.

? veelgestelde vragen

Waarom zou ik overstappen van de ‘klassieke’ advocatenpas naar de advocatenpas-app?

Top 3 van veelgestelde vragen van advocaten aan het Informatiepunt deze maand.

1 V: Is er een inhoudelijk verschil tussen de drie uur durende patroons cursus en de zes uur durende patroons cursus?

A: Nee, er is alleen verschil in tijdsduur. De zes uur durende cursus wordt gegeven aan nieuwe patroons die nog niet eerder de cursus hebben gevolgd. De drie uur durende cursus is bedoeld als opfriscursus van hetgeen bij de zes uur durende patroons cursus is behandeld. De vereisten daarvan vindt u in artikel 12a Regeling op de advocatuur (Roda).

2 V: Ik ga starten met de Beroepsopleiding Advocaten van de NOvA en heb de basistest ingepland. Nu blijkt dat ik op die datum verhinderd ben. Hoe kan ik een nieuwe datum inplannen?

A: De basistest moet zijn afgelegd voor de start van de Beroepsopleiding Advocaten. Dit kan tot maximaal één jaar voor de start van de beroepsopleiding, zowel voor als na uw beëdiging tot advocaat. Voor alle vragen over aanmelden of wijzigen van de datum van de basistest kunt u contact opnemen met Optimum Assessment via info@optimumassessment.com.

3 V: Ik heb al jaren de advocatenpas met reader, maar deze verloopt binnenkort. Ik twijfel om over te stappen naar de advocatenpas-app. Wat is daarvan het voordeel?

A: Met de advocatenpas-app op uw smartphone kunt u altijd en overal (op kantoor, thuis en/of bij de rechtbank) inloggen bij bijvoorbeeld de Rechtspraak en Mijn Orde. Daarnaast biedt de app bedieningsgemak: u hoeft geen zescijferig nummer meer over te tikken omdat de app automatisch inlogt. Ook is geen aparte pincode voor de cardreader meer nodig. Meer weten? Gebruik de keuzehulp op advocatenorde.nl/advocatenpas/keuzehulp.

Meer vragen?

Bekijk alle veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faqs. Staat uw vraag hier niet bij? Het Informatiepunt voor advocaten is op werkdagen bereikbaar van 9.00 tot 17.30 uur op (070) 335 35 54 en via informatiepunt@advocatenorde.nl. Het Informatiepunt geeft voorlichting aan advocaten over de regelgeving voor de advocatuur en beantwoordt vragen van advocaten over het gebruik van online applicaties van de NOvA.

**Jurist-ondernemer
zoekt patroon
t.b.v. NOVA beroepsopleiding**

Gemotiveerde begin vijftiger wil graag de advocatuur in, na jaren (juridisch) werk in immigratie en het internationale humanitaire veld (o.a. UNHCR), in de context van een midlife carrièreswitch en na afronden van rechtenstudie (cum laude). Ik heb inmiddels 5 jaar praktijkervaring in juridische advisering en procederen middels mijn eenmanszaak. Zie meer bio op mijn website en LinkedIn. Houdt u kantoor in (de omgeving van) Den Haag, dan hoor ik graag van u.

mr. drs. G.H.A. van den Heuvel
Laan van Wateringse Veld 855
2548 BP 's Gravenhage

T 070 2210 420
M 06 191 820 67
E info@vandenheuveljuristen.nl
W www.vandenheuveljuristen.nl

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record van de afgelopen 25 jaar.
Vaste prijzafspraken mogelijk.

Info: mrs. H.J.W. Alt en W.A. Jacobs
Bezoekadres: Statenlaan 28, 2582 GM Den Haag
T: 070 - 358 94 79 | E: alt@altkamboer.com | E: jacobs@altkamboer.com

HART ONDER JE TOGA

MR. MARIE-JOSÉ GILSING
DE MENSELIJKE MAAT
ALS REVOLUTIE IN DE
JURIDISCHE PRAKTIJK

Orbis publishers

lees een
voorproefje

“Een must read voor iedere advocaat”
MR. SUZANNE ARAKELYAN, AKL ADVOCATEN

“Dit boek is een eyeopener. Het gaf mij veel nieuwe inzichten. Dat zal ook gelden voor iedereen die werkzaam is in de advocatuur en voor aankomende juristen zal het een hulp zijn om een goede keuze te maken”

MR. FRANS KLOPPENBURG, GROENENDIJK EN KLOPPENBURG ADVOCATEN

BESTEL BIJ:

bol.com

MANAGEMENT
BOEK

Tip: mooi relatiegeschenk *

GA VOOR MEER INFORMATIE NAAR: ORBISADVOCATUUR.NL

Nominatie managementboek 2022

Verrijk collega's en andere professionals *

Maastricht University
LAW.next

Stepping stones for your career

Juridisch postacademisch onderwijs met cursussen in alle rechtsgebieden

Bij LAW.next staat jouw leerbehoefte centraal.
Kies uit ons ruim open cursusaanbod of ga
voor een cursus op maat voor jouw kantoor of
afdeling.

- ✓ Persoonlijke, klantgerichte aanpak
- ✓ Topdocenten met praktijkervaring
- ✓ Actuele, relevante onderwerpen
- ✓ Kleinschalig en interactief

Bekijk het aanbod
op law-next.nl →

SCAN MIJ

Hoog, ja. Hoogmoedig, nee.

CMS is één van de grootste advocatenkantoren ter wereld met meer dan 70 vestigingen in ruim 40 landen. Je vindt ons in een van de hoge torens aan de Zuidas, maar hoogmoedig zal niemand ons noemen. Ons kantoor is, hoe groot ook, altijd nuchter gebleven want we weten wat ons te doen staat: onze cliënten helpen, met veelal complexe vraagstukken. We kennen hun markten en staan hen als sparringpartner op beslissende momenten terzijde. Werk je als ambitieuze en scherpzinnige advocaat graag in een omgeving waarin topprestaties voor je opdrachtgevers belangrijker zijn dan prestige? Kijk op cms.law.

Wie, wat, waar?

Wie stapte over, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u onlangs van kantoor veranderd of eigen baas geworden? Deel uw ervaringen en stuur een e-mail naar redactie@advocatenblad.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Anbeek, mw. mr. A.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Backx, mr. T.J.: SmeetsGijbels B.V. te Amsterdam
Bahreman, mr. M.H.: Stichting Sociaal Advocaten Rotterdam te Rotterdam
Beersma, mw. mr. J.B.: ZO. advocaten B.V. te Utrecht
Beumer, mr. D.: Rijssenbeek Advocaten te Arnhem
Bijl, mw. mr. I.E. van der: Van Beekhof Bouma Reichmann te Amsterdam
Boorder, mr. S.P. de: Aegon Employees Netherlands B.V. te 's-Gravenhage
Bosma, mw. mr. E.M.: Labré advocaten te Amsterdam
Brewel-Witteveen, mw. mr. M.A.: Olie & De Jonge Advocaten te Goes
Cathas, mr. A.: Meijers Canatan Advocaten te Amsterdam
Catsburg, mw. mr. M.N.: Stek te Amsterdam
Cox, mw. mr. L.C.: Kolokatsi Advocaten te Amersfoort
Dijkstra, mr. P.A.: SWDV Advocaten te Purmerend
Ekkel, mw. mr. A.: e-Legal incasso advocaten B.V. te Rotterdam
Eland, mr. H.M.M.: BINGH Advocaten te Amsterdam
Engelen, mr. D.: Marree en Dijkhoorn Advocaten te Amersfoort
Erp, mw. mr. A.D. van: Rietmeesters te Utrecht
Erp Taalman Kip, mw. mr. O.E. van: Florent te Amsterdam
Fluit, mr. R.: Loyens & Loeff N.V. te Londen
Franken, mr. A.A.: Spijker Strafrecht Advocaten te Arnhem
Goedhart, mw. mr. C.: Knepelhout & Korthals N.V. te Rotterdam
Gogh, mw. mr. J. van: Eldermans & Geerts advocaten te Zeist

Graventein-van Etten, mw. mr. A.S.J.: De Haan Advocaten & Notarissen te Groningen
Hart, mr. B.L. 't: RET N.V. te Rotterdam
Haverkamp, mr. E.: DLA Piper Nederland N.V. te Amsterdam
Hoorweg-de Boer, mw. mr. M.C.: Bosch en Berg Letselschade advocaten te Borne
Horssius, mr. O.S.H.: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Utrecht
Ijzerman, mr. M.W.: Infense Advocaten te Deventer
Jaab, mr. J.: Van der Meij Advocaten te Amsterdam
Kampen, mw. mr. P.T.C. van: Jebbink Soeteman advocaten te Amsterdam
Kleefstra, mw. mr. S.: Stibbe te Londen
Kooren, mr. J.: Windt Le Grand Leeuwenburgh te Rotterdam
Kort, mw. mr. R.M. de: CMS te Amsterdam
Kuil, mw. mr. V. van der: Ten Holter Noordam advocaten te Rotterdam
Le Grand, mw. mr. N.M.: Taylor Wessing N.V. te Amsterdam
Lek-Langenhof, mw. mr. M.H.F. van der: Vangoud Advocaten te Arnhem
Leutenegger, mw. mr. D.M.: Grijmans | Van der Sluis, Van der Zee & Kalmijn Advocaten te Bolsward
Ligthart, mw. mr. L.M.: Atlas Fiscaal Advocaten B.V. te Amsterdam
Nasrullah, mw. mr. S.N.: Ramsaroep Advocatuur te 's-Gravenhage
Nazaryar, mr. I.A.: Allen & Overy LLP te Singapore
Nieuwendijk, mr. S.G.H.: Köster Advocaten N.V. te Haarlem
Oosterhof, mw. mr. J.: DeHaan Szirmai DeHaan Advocaten te Heerenveen
Oremans, mr. A.W.M.: Van Doorne N.V. te Amsterdam

Pelswijk, mr. L.M.J.: Arslan & Arslan Advocaten te Amsterdam
Poerink, mr. M.U.: Van As Advocaten te 's-Hertogenbosch
Ramphal, mw. mr. T.: Norton Rose Fulbright LLP te Amsterdam
Roos, mw. mr. I. de: Halprin Law te Amsterdam
Sangers, mw. mr. M.M.H.: Wieringa Advocaten te Amsterdam
Schriks, mr. C.: Boskamp & Willems Advocaten B.V. te Eindhoven
Schutte, mw. mr. G.A.E.: Daniels Huisman N.V. te Deventer
Šehomerovic, mr. A.: Norton Rose Fulbright LLP te Amsterdam
Siemons, mr. P.J.H.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Londen
Smaalen, mr. H.J. van: Stichting Sociaal Advocaten Rotterdam te Rotterdam
Strang, mr. G.M.P.: Stichting Achmea Rechtsbijstand te Tilburg
Teyhoff, mw. mr. R.: DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringmaatschappij N.V. te Zoetermeer
Veldheer, mr. J.J.: Kuyp Baar advocaten te Laren nh
Verdam, mr. B.T.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Verschuur, mw. mr. A.M.E.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Vollebergh, mr. J.J.: Taylor Wessing N.V. te Amsterdam
Weerd, mr. C.T. van: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Weeren, mr. T.J. van: De Koning Vergouwen Advocaten te Amsterdam
Willems, mr. R.A.F.: Wildenberg Advocaten te Nijmegen
Wit, mw. mr. L.M. de: Mijn Advocaat B.V. te Zaltbommel

Wolterink, mr. H.H.T.: Vriman M&A Lawyers te Amsterdam
Wolters, mw. mr. E.C.: Pot Jonker Advocaten N.V. te Haarlem
Zalewska, mw. mr. E.: Bird & Bird (Netherlands) LLP te Amsterdam

NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF ASSOCIATIE

Advocatenkantoor Schoolderman (mw. mr. F.L.C. Schoolderman te Rotterdam)
Aegon Employees Netherlands B.V. (mr. S.P. de Boorder te 's-Gravenhage)
CS Solutions (mw. mr. C.A.C. Schroeten te Naarden)
Family Matters (mw. mr. F.A. Hendrikse-Voogt te Zutphen)
Flott Advocatuur (mr. R.M. Beltzer te Amsterdam-Duivendrecht)
Laverna Advocatuur (mw. mr. S.C. Kanhai te Almere)
Lone Star Legal (mw. mr. L.T. Welling te Sugarland Texas)
Milly Voorvaart-Kuik | Advocaat Familierecht (mw. mr. A.E. Voorvaart-Kuik te Breda)
mr S. Guman Advocatuur (mr. S. Guman te Amsterdam)
Panc Legal (mr. P.W. van Kooij te Rotterdam)
Renate Kunst advocaat en mediator (mw. mr. A.S.M. Kunst te Zuidlaren)
Silverline Legal B.V. (mr. S.C. Verlinden te Amsterdam)
Ten Tuijnte Advocatuur (mr. Y. ten Tuijnte te Arnhem)
The New Paradigm (mr. D. Hoekzema te Amsterdam)
Van Ittersum Advocatuur (mr. J. Baron van Ittersum te Rotterdam)
viVA Advocaat en mediator (mw. mr. F.E.H.M. van Aken te Sittard)
Wurpel Strafrechtadvocatuur (mr. G.W. Wurpel te Rotterdam)
Zaalberg & Van Dolder advocaten (mw. mr. A.R. van Dolder te Ursem)

UIT DE PRAKTIJK

Backer, mr. M.R., 's-Gravenhage (01-07-2023)
Bakhuis, mr. E., Amsterdam (01-07-2023)
Bakker-van Klaren, mw. mr. B.M.T.G., Utrecht (07-08-2023)
Becker, mr. G.P.W., Amsterdam (31-07-2023)
Beek, mw. mr. A.G. van de, Barneveld (21-06-2023)
Biemans, mw. mr. E.A.E., Amsterdam (21-06-2023)
Boere, mr. D.W., Terneuzen (01-07-2023)
Boiten, mw. mr. P.L., Amsterdam (01-08-2023)
Bolscher, mw. mr. A.D.B., Eindhoven (21-06-2023)
Boven, mw. mr. L.C. van, Amsterdam (01-08-2023)
Bruin, mw. mr. A.M., Amersfoort (15-06-2023)
Buntjer, mr. J., Zeist (01-07-2023)
Buntsma, mr. M.A., Breda (30-06-2023)
Dijk, mr. B. van, Groningen (16-06-2023)
Doornink, mr. M.H.J., Utrecht (17-07-2023)
Eckert, mr. H.P., Groningen (02-07-2023)
Eijck, mr. B.C.W. van, Rotterdam (01-07-2023)

Eijkelenboom, mw. mr. M., Rotterdam (01-08-2023)
Farahani, mr. A.M., Alphen aan den Rijn (01-08-2023)
Genderen, mr. D.C. van, Rotterdam (01-08-2023)
Groenhuijsen, mr. J.L.F., Amsterdam (01-07-2023)
Haak, mr. F.T., Amsterdam (30-06-2023)
Heijden, mw. mr. A.J.M. van der, Sint-Oedenrode (08-08-2023)
Hergreen, mw. mr. A., Zeist (01-08-2023)
Heslenfeld, mr. R., Amsterdam (01-07-2023)
Hiele, mw. mr. E.E., Rotterdam (01-07-2023)
Hogekamp, mw. mr. W.L., Zwolle (15-06-2023)
Hoogma, mr. E.W.F.M., Zoetermeer (01-07-2023)
Hoorneman, mr. W.A.J., Amsterdam (01-08-2023)
Huisman, mr. P.W.M., Amsterdam (04-07-2023)
Janssen, mw. mr. B.M., Amsterdam (01-07-2023)
Joosen, mr. E.P.M., Amsterdam (01-07-2023)
Klerk, mw. mr. A.C. de, Amsterdam (31-07-2023)
Kupper, mw. mr. E., Almere (06-07-2023)

Lauwere, mr. R.V. de, Hilversum (21-07-2023)
Lieshout, mr. M.J.J. van, Amsterdam (30-06-2023)
Linders, mw. mr. J., Maastricht (01-08-2023)
Mermer, mr. H., Delft (04-08-2023)
Mil, mr. A.J.M. van, Eijsden (30-06-2023)
Mutsaers, mw. mr. E.J.D., Amsterdam (01-07-2023)
Neuteboom-Klink, mw. mr. G.M.C., 's-Gravenhage (30-06-2023)
Olthoff-Worst, mw. mr. M.M., Doorn (01-08-2023)
Onderdonck, mw. mr. J.G.M.L., Arnhem (01-08-2023)
Rehes, mr. M., Amsterdam (30-06-2023)
Rijkema, mr. L.L.A.M., Groningen (01-07-2023)
Rutteman, mr. J., Amsterdam (01-07-2023)
Schneider, mr. F., Amsterdam (30-06-2023)
Sixma, mw. mr. K.M., Amsterdam (01-07-2023)
Smit, mr. M.J., Rotterdam (03-08-2023)
Spoor, mr. N.B., Amsterdam (01-07-2023)
 Staps-Geenen, mw. mr. I., Nijmegen (01-08-2023)

Swaak, mr. C.R.A., Amsterdam (01-07-2023)
Tahavol Ghoreyshi, mw. mr. A.A., Baarn (01-07-2023)
Tilburg, mw. mr. B. van, Amsterdam (01-08-2023)
Traag, mw. mr. E.L., Arnhem (26-06-2023)
Visser, mw. mr. K.M., Rotterdam (01-08-2023)
Vrolijk, mw. mr. D., Amersfoort (01-07-2023)
Waals, mw. mr. A.H.A.C., Helmond (01-07-2023)
Weerd, mr. M.A. van de, 's-Gravenhage (04-07-2023)
Westerlaken, mw. mr. A.P.M. van der, Amstelveen (01-07-2023)
Willinge, mr. L.J.H., Amsterdam (09-08-2023)
Witte-van den Haak, mw. mr. M.B., 's-Gravenhage (01-07-2023)
Wubbeling, mw. mr. H.G., Hilversum (02-08-2023)
Zijde, mw. mr. M.E. van der, Venlo (01-07-2023)
Zwart, mw. mr. I.E., Haarlem (01-07-2023)

OVERLEDEN
Hermesen, mr. R.G.B., Tilburg (23-06-2023)

Vacature

Het *Advocatenblad* komt graag in contact met potentiële

Advocaat-redactieleden

Het *Advocatenblad* is de titel voor Nederlandse advocaten. Het schept orde in de informatie door actuele ontwikkelingen op relevantie voor de advocatuur te selecteren en erover te berichten. Het *Advocatenblad* wil in zijn berichtgeving informeren, opiniëren en inspireren. Het *Advocatenblad* doet dit vanuit een onafhankelijke positie, maar geeft als officieel orgaan van de Nederlandse orde van advocaten de orde de ruimte om advocaten voor te lichten. Het *Advocatenblad* biedt een podium aan advocaten en vertolkt zo ook de stem van de advocatuur naar de wereld buiten de advocatuur.

De interne redactie van het *Advocatenblad* wordt ondersteund door een externe redactie, bestaande uit maximaal tien advocaat-redactieleden. Deze externe redactie komt circa acht keer per jaar bijeen. Van de advocaat-redactieleden wordt verwacht dat zij een bijzondere belangstelling aan de dag leggen voor ont-

wikkelingen in de balie en de wijze waarop het *Advocatenblad* daarover bericht. Daarnaast wordt van de advocaat-redactieleden geregeld een actieve bijdrage verwacht, in de vorm van juridische opinies, analyses en/of kronieken.

Benoeming is in beginsel voor een periode van vier jaar. Als gevolg van doorstroming is er behoefte aan nieuw bloed. Advocaten kunnen hun belangstelling kenbaar maken door uiterlijk 1 oktober een korte brief, inclusief bondige motivatie en cv, te sturen naar redactie@advocatenblad.nl. Voor meer informatie over de functie is het mogelijk te bellen met hoofdredacteur Kees Pijnappels (06 22450530).

Het *Advocatenblad* streeft naar een diverse samenstelling van de externe redactie, onder meer rekening houdend met culturele achtergrond, man-vrouwverhouding, geografische spreiding, rechtsgebieden-specialisatie en kantooromvang.

DIT IS JOUW KANS.

Wij zijn op zoek naar een **advocaat** gespecialiseerd in het **personen- en familierecht** om ons team te versterken.

Daar hoort uiteraard een goed salaris bij.

Is deze functie jou op het lijf geschreven reageer dan direct door te bellen op **020 - 528 93 93** of te e-mailen naar **natasja@vanrooijadvocaat.nl**

vanrooijadvocaat.nl

Conchita van Rooij
TOPADVOCaat
Conchita van Rooij

Procederen in Oostenrijk?

WIJNKAMP

Rechtsanwaltskanzlei / Lawfirm

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Communicatie in de Nederlandse taal
Bergsportrecht | Skirecht | Letselschade | Strafrecht
Internationaal handelsrecht en vakantiehuizenproblematiek

Gewerbegebiet 3 / Top 5
6493 Mils bei Imst • Tirol • Austria

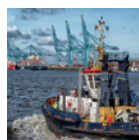
T: 0043 - 5418 20 400 M: office@wlawfirm.eu W: www.bergsportrecht.eu

LRGD

landelijk
register van
gerechtelijke
deskundigen

www.lrgd.nl

*Hét register voor experts met
vakinhoudelijke en procedurele kennis*

BORSBOOM & HAMM ADVOCATEN

Borsboom & Hamm is werkzaam in het ondernemingsrecht en het insolventierecht. Wij zijn met 17 advocaten gevestigd aan het Weena te Rotterdam.

WIJ VRAGEN KANDIDATEN MET:

- bovengemiddelde studieresultaten,
- analytisch vermogen,
- overtuigingskracht en goede sociale vaardigheden,
- gevoel voor cijfers,
- sterke motivatie.

WIJ BIEDEN:

- zaken op hoog niveau,
- een plezierige werkomgeving,
- een prima opleiding en ruimte voor specialisatie (bijv. door Grotius-opleidingen),
- werken in teamverband,
- goede arbeidsvoorwaarden.

Voor meer informatie: borsboomhamm.nl/vacatures

Voor inlichtingen kun je desgewenst vertrouwelijk contact opnemen met Suzanne Nieborg, kantoormanager of met één van onze advocaten, telefoon 010 - 201 29 39.

Sollicitaties kun je richten aan: suzanne.nieborg@borsboomhamm.nl.

**ADVOCaat-STAGIAIR(E) EN
ADVOCaat-MEDEWERKER
ONDERNEMINGSRECHT EN
INSOLVENTIERECHT**

 uitspraken

Van de tuchtrechter

Recente uitspraken, geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Tjitske Cieremans, Maurice Mooibroek en Robert Sanders.

BIJSTAND DOOR STRAFPIKETADVOCAAT

- HvD 27 maart 2023, zaak nr. 220047, ECLI:NL:TAHVD:2023:44.
- Advocatenwet artikel 46.
- Piketadvocaat adviseert aangehouden cliënte over verhoorbijstand.

Mr. X, die strafpiketdienst had, heeft klaagster 's morgens bezocht in verband met aanhouding op verdenking van meerdere strafbare feiten. Mr. X beschikte op dat moment slechts over de informatie die op het piketformulier stond vermeld. In dit eerste gesprek heeft mr. X klaagster geïnformeerd over haar rechtspositie. Op basis van haar verhaal heeft mr. X klaagster geadviseerd een verklaring af te leggen. Voorts heeft zij klaagster een aantal keuzes voorgesteld, waaronder de mogelijkheid van verhoorbijstand. In dat geval zou het verhoor op een later moment plaatsvinden, omdat mr. X die dag nog andere piketmeldingen had. Zonder verhoorbijstand kon het verhoor meteen beginnen. Daarop is klaagster het verhoor ingegaan zonder verhoorbijstand. Tijdens dit verhoor heeft klaagster zich op haar zwijgrecht beroepen.

Mr. X ontving later die dag bericht van de politie dat klaagster in verzekering zou worden gesteld. Mr. X heeft klaagster opnieuw gesproken over de inverzekeringstelling in verband met nader onderzoek door de politie, waarover klaagster opnieuw zou worden gehoord. In de avond droeg mr. X de zaak over aan een advocaat die zich had gemeld met een overnameverzoek. Over de bijstand van mr. X dient klaagster een klacht in. Mr. X zou klaagsters belangen niet goed hebben behartigd, door klaagster tijdens het korte gesprek in de ochtend niet te hebben gewezen op haar rechten. Mr. X heeft klaagster ondanks het feit dat zij van zware feiten werd verdacht niet geadviseerd zich bij het verhoor te laten bijstaan en volgens mr. X zou de zaak met een sisser aflopen.

De raad volgt klaagster en oordeelt dat gelet op de omstandigheden mr. X klaagster niet zonder verhoorbijstand het verhoor had mogen laten ingaan. Mr. X had klaagster tegen zichzelf moeten beschermen. De raad legt een waarschuwing op.

In hoger beroep buigt het hof zich allereerst over de vraag naar de tuchtrechtelijke grenzen van de inhoud en omvang van de rechtsbijstand door een advocaat in het strafpiket. Het hof stelt voorop dat een strafpiket is bedoeld als eerste rechtsbijstandsverlening. De verdachte die is aangehouden, heeft volgens de wet het recht om een advocaat te raadplegen. Het gaat hier om een recht van de verdachte om zich in de eerste fase na aanhouding te laten bijstaan door een advocaat (consultatiebijstand). Sinds 1 maart 2017 bestaat ook een wettelijk recht op bijstand van een advocaat tijdens het politieverhoor (verhoorbijstand). Verdachten kunnen – behoudens uitzonderingen in geval van kwetsbare en minderjarige verdachten – zowel van het recht op consultatiebijstand als van het recht op verhoorbijstand afstand doen.

Mr. X heeft klaagster in het eerste gesprek informatie verstrekt over het te verwachten verloop van de zaak en haar geadviseerd om een verklaring bij de politie af te leggen. Dit advies heeft mr. X gegeven op basis van de mededelingen van klaagster, nu zij niet over andere informatie beschikte. Mr. X heeft voor dit gesprek ruim de tijd genomen. Het hof acht de stelling van klaagster dat dit gesprek hooguit vijf tot tien minuten heeft geduurd, niet aannemelijk vanwege de aard van de bespreking en de besproken onderwerpen.

Tijdens dat eerste gesprek heeft mr. X ook gesproken over het recht van klaagster om zich tijdens het verhoor bij te laten staan, en eveneens over de mogelijkheid om alleen het verhoor in te gaan. Dat klaagster voor dit laatste heeft gekozen, volgt ook uit het procesverbaal van het betreffende verhoor. Nu klaagster niet minderjarig was noch anderszins als kwetsbare verdachte kan worden aangemerkt, had zij de vrije keuze om afstand te doen van verhoorbijstand. Door deze keuze te respecteren, heeft mr. X naar het oordeel van het hof niet-onbetamelijk gehandeld. Het hof betreft verder in zijn beoordeling dat het bijstaan van verschillende verdachten door één piketadvocaat tijdens het strafpiket, ook gezien de praktische uitvoerbaarheid daarvan, staande praktijk is.

Het hoger beroep slaagt, de beslissing wordt vernietigd.

Passend en geboden

Luister naar een nieuwe aflevering van de podcast *Passend en geboden*.

In een halfuur praten advocaten Tjitske Cieremans en Robert Sanders u bij over recente uitspraken in tuchtzaken. De Tuchtcast *Passend en geboden* is te vinden in Apple Podcast, op Spotify en via de website van het *Advocatenblad*.

OVERNAMEPERIKELEN

- HvD 14 april 2023, zaak nr. 220157, ECLI:NL:TAHVD:2023:68.
- Gedragsregels 24 en 28.
- Advocaat neemt een lopende zaak over van klager zonder goed overleg.

Klager staat als advocaat een cliënte bij in een familie-rechtelijke procedure. Een maand na het uitspreken van de echtscheiding wendt de cliënte zich op eigen initiatief voor verdere bijstand tot mr. X. Mr. X, die tot dat moment geen contact had met klager, laat klager weten dat de cliënte ervoor kiest met mr. X als advocaat verder te gaan en dat klager het dossier kan sluiten. Tegelijkertijd plaatst mr. X kanttekeningen bij de aanpak van klager; zij zal het dossier nader bestuderen maar haar cliënte schort de betalingsregeling met klager vooralsnog op. In een volgend bericht geeft mr. X klager aan dat zij omissies en misschien zelfs beroepsfouten van klager heeft geconstateerd. Zij stelt nader overleg voor over de betaling door cliënte van klagers declaraties, waarbij mr. X opmerkt dat het cliënte niet te doen is om een klacht, maar om een oplossing. Klager laat mr. X weten dat hij het dreigen met een klacht om hem onder druk te zetten niet acceptabel vindt. Nadat klager de cliënte dagvaardt over de incasso van zijn openstaande declaraties dient mr. X namens haar cliënte bij de deken een klacht in tegen klager.

Daarop wendt klager zich tot de deken met het verwijt dat i) mr. X in het geheel geen contact met klager heeft opgenomen conform gedragsregel 28 en geen enkel overleg heeft gevoerd in verband met de overname van de zaak, en ii) mr. X herhaaldelijk dreigt met klachten zonder concreet te worden en met geen ander doel dan om hem te bewegen afstand te doen van zijn recht op betaling.

De raad stelt vast dat mr. X vóór haar eerste brief op geen enkele wijze contact had met klager en daardoor zonder overleg en zonder naar klagers visie op de zaak

te vragen de zaak over te nemen in strijd heeft gehandeld met gedragsregel 28. Van dwingende omstandigheden die mr. X niet in staat stelden overleg te voeren, is de raad niet gebleken. Kennelijk was mr. X wel van oordeel dat klager onvoldoende zorgvuldig had gehandeld en heeft zij dat ook tegen haar cliënte, tevens de voormalig cliënte van klager, uitgesproken zonder dit eerst met klager te bespreken. Gedragsregel 28 strekt ertoe dat bij het overnemen van een zaak misverstanden over de wijze waarop de bijstand aan een cliënt is verleend zo veel mogelijk worden voorkomen. Mr. X heeft dan ook tuchtrechtelijk verwijtbaar gehandeld. De raad stelt vast dat mr. X meermaals heeft aangegeven dat zij een klacht zal indienen als klager niet bereid is om zich aan bepaalde voorwaarden te houden. Het op deze wijze aankondigen van het doen van een klacht is volgens de raad niet zonder meer tuchtrechtelijk verwijtbaar, maar in combinatie met de wijze waarop mr. X de zaak van klager heeft overgenomen, is het handelen hier wel laakbaar. Mr. X heeft namelijk gehandeld in strijd met de gedragsregel dat advocaten streven naar een onderlinge verhouding die berust op welwillendheid en vertrouwen.

Het hof komt in hoger beroep tot hetzelfde oordeel als de raad. Anders dan mr. X aanvoert, heeft zij een lopende zaak overgenomen van klager. Er stond namelijk nog een beroepstermijn open waar klager zich met zijn cliënte over moest beraden in de zaak die mr. X overnam. Klager heeft daarbij ook onweersproken aangevoerd dat hij kort voor de overname van de zaak door mr. X nog is benaderd door de advocaat van de wederpartij voor overleg over de verdeling. Bovendien valt niet in te zien dat mr. X niet in goed, welwillend overleg kon treden met klager over de overdracht van de zaak in plaats van die direct met harde hand te ontdoen van klagers rechtsbijstand. Het van meet af aan bekritisieren van de werkzaamheden van klager is niet aan te merken als goed overleg in de zin van gedragsregel 28. Waarschuwing.

Realiseer meer declarabele uren als advocatenkantoor

Ontdek de 3 redenen waarom al meer dan 30.000 advocaten & juristen in Europa werken met Kleos:

- **Alles-in-1-software voor uw advocatenkantoor**
Dossierbeheer, tijdschrijven, facturatie en boekhouding in één.

- **Clëntenportaal**
Communiceer sneller met cliënten via het online cliëntenportaal, beveiligd conform NOVA richtlijnen.

- **E-mailintegratie Outlook**
Sla mailcorrespondentie automatisch op in dossiers

Probeer Kleos nu 3 maanden gratis en vrijblijvend.

Scan de QR-code of ga naar:
www.wolterskluwer.com/nl-nl/solutions/kleos om uw proefperiode aan te vragen.

Meer info? Neem contact op met onze accountmanager:
edin.husagic@wolterskluwer.com
of bel 06 215 422 18.

Ingezonden bijdragen

De redactie verwelkomt opiniërende artikelen van en voor advocaten. Overleg vooraf is raadzaam. Voorstellen of suggesties kunnen worden gestuurd naar redactie@advocatenblad.nl.

Elke 500 woorden leveren één opleidingspunt op.

juridisch

Kronieken

- Intellectueel eigendomsrecht
- Vennootschapsrecht

Analyse

- Geheimhouding bij mediation en collaborative divorce

Geheimhouding
bij mediation en
collaborative divorce

Let op wat je afspreekt

— door Jan Wouter Alt¹

In een recente tuchtrechtelijke uitspraak² werd een advocaat verweten de geheimhouding uit de deelnemersovereenkomst van het overleggedichtscheidingstraject te hebben geschonden. De kwestie illustreert het spanningsveld tussen enerzijds een getekende geheimhoudingsverklaring tijdens het minnelijk traject en de – helaas niet zelden – daaropvolgende procedure.

Zowel in het arbeidsrecht als in het familierecht zijn vormen van mediation gebruikelijk. In het arbeidsrecht wordt dit nogal eens geadviseerd teneinde een arbeidsconflict op te lossen en in het familierecht hoopt men daarmee een vechtscheiding te voorkomen. In het familierecht kent men ook nog een tussenvorm: *collaborative divorce* (hierna CD). Dit is een overleggedichtscheiding. Het verschil met mediation is dat partijen elk een eigen advocaat hebben. In al deze overeenkomsten wordt geheimhouding overeengekomen. De ratio daarvan is dan dat partijen vrijuit kunnen spreken. Maar, zoals we uit voornoemde tuchtrechtuitspraak kunnen leren, ziet die geheimhouding ook op schriftelijke informatie die wordt uitgewisseld. Zelfs is het dikwijls niet toegestaan om aan de rechter in een latere procedure duidelijk te maken – en dat is in de arbeidsrechtpraktijk van belang – dat één partij de mediation als een rituele dans heeft ondergaan of zelfs geheel heeft gefrustreerd.

BEGINSELEN VAN DE CIVIELRECHTELIJKE PROCEDURE

Ons burgerlijk procesrecht is gebaseerd op stelplicht en bewijslast (artikelen 21, 24, 149 en 150 Rv). Artikel

21 Rv bepaalt dat partijen verplicht zijn de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Het artikel bepaalt verder dat wanneer deze verplichting niet wordt nageleefd, de rechter daaruit de gevolgtrekking kan maken die hij geraden acht. De ervaring leert echter dat ondanks dit artikel partijen vaak niet bereid zijn om voor hun zaak negatieve feiten aan te voeren. Doorgaans zal een wederpartij van die feiten wel enige weet hebben, bijvoorbeeld omdat dit in een eerder stadium zelf is waargenomen.

BEWIJSOVEREENKOMST

Partijen kunnen bij overeenkomst van het wettelijk bewijsrecht afwijken, voor zover het rechtsgevolg ter vrije bepaling van partijen staat.³ Partijen kunnen dus afspreken dat in een procedure bepaalde met name genoemde stukken niet als bewijsmiddel kunnen dienen. In een zaak waarin partijen dat hadden afgesproken met betrekking tot de mediator,⁴ oordeelde de Hoge Raad als volgt:

‘Op zichzelf staat het partijen vrij getuigenverklaringen als bewijsmiddel tussen hen uit te sluiten. Daarom kun-

nen zij ook overeenkomen dat een verklaring van een derde die als mediator is opgetreden in een mediation tussen partijen, omtrent hetgeen deze in het kader van de mediation ter kennis is gebracht of anderszins gekomen, als bewijsmiddel in een (eventueel) geding tussen die partijen is uitgesloten. Ingevolge art. 153 Rv. kunnen zij een dergelijke bewijsovereenkomst echter niet sluiten met betrekking tot het bewijs van feiten waaraan het recht gevolgen verbindt, die niet ter vrije bepaling van partijen staan.

Of sprake is van een bewijsovereenkomst als hiervoor bedoeld, staat ter beoordeling van de rechter die over de feiten oordeelt. Het algemene maatschappelijke belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt ten dienste van een goede rechtsbedeling, welk belang mede ten grondslag ligt aan de in art. 165 lid 1 neergelegde getuigplicht, brengt mee dat niet spoedig mag worden aangenomen dat een overeenkomst zonder een uitdrukkelijk daarop gerichte bepaling, een bewijsovereenkomst is die ertoe strekt de verklaring van de mediator als getuige in een rechtsgeding als bewijsmiddel uit te sluiten.'

Kortom: partijen kunnen via een bewijsovereenkomst bepaald bewijs op voorhand uitsluiten, maar omdat de waarheidsvinding in het civiele geding vooropstaat, zal een dergelijke overeenkomst niet snel worden aangenomen.

DE ROL VAN DE ADVOCAAAT EN HET TUCHTRECHT

Uit het voorgaande kan de conclusie worden afgeleid dat het in een civiele procedure allemaal wel losloopt: een partij heeft zelf een waarheidsplicht op grond van artikel 21 Rv en een bewijsovereenkomst wordt niet snel aangenomen. In civiele procedures geldt echter voor het in het geding brengen van schriftelijke stukken in veel gevallen⁵ een verplichte procesverteenwoordiging. Advocaten zijn ingevolge artikel 46 Advocatenwet onderworpen aan het voor advocaten geldende tuchtrecht. Blijkens bestendige jurisprudentie levert het schenden van de geheimhoudingsverklaring tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen op:

'Eén van de beperkingen in de hiervoor bedoelde grote mate van vrijheid is dat een advocaat niet mag onthullen wat tussen betrokken partijen in het kader van mediation is besproken. Het is vaste jurisprudentie van het Hof van Discipline dat de uit hoofde van een mediationovereenkomst tussen partijen geldende geheimhoudingsverplichting op onaanvaardbare wijze aan waarde zou inboeten als het de advocaat naar eigen goeddunken, op grond van een eigen opvatting omtrent hetgeen het belang van zijn cliënt meebrengt en zonder

*de wederpartij daarin te kennen, te bepalen dat in de procedure gebruik zal worden gemaakt van stukken uit de mediation of zich anderszins uit te laten over het vermeend doel, de inhoud en/of de uitkomst van de mediation. De geheimhoudingsverplichting rust ook op de advocaat als deze niet direct bij de mediation betrokken is geweest en (dus) ook geen geheimhoudingsverklaring heeft ondertekend.'*⁶

In de recente uitspraak ging het om financiële informatie.⁷ Opvallend was dat de RvD overweegt dat 'de raad van oordeel [is] dat voor verweerder kenbaar had moeten zijn dat de rapporten vertrouwelijke informatie bevatten'. Dat lijkt op gespannen voet te staan met de vaste jurisprudentie met betrekking tot klagen over een advocaat van een wederpartij. Die vindt zijn begrenzing in de plicht van de advocaat zich te onthouden van (feitelijke) stellingen waarvan hij de onjuistheid kent of redelijkerwijs kan kennen. Daarbij moet, aldus de tuchtrechter, in het oog worden gehouden dat de advocaat de belangen van zijn cliënt dient te behartigen aan de hand van het feitenmateriaal dat zijn cliënt hem verschaft en dat hij in het algemeen mag afgaan op de juistheid van dat feitenmateriaal en slechts in uitzonderingsgevallen gehouden is de juistheid daarvan te verifiëren.⁸

Het lijkt er dus op dat voor de *juistheid* van het door de cliënt aangeleverde feitenmateriaal een advocaat in het algemeen mag afgaan op hetgeen zijn cliënt aan geeft, maar voor de *herkomst* van dat materiaal beducht moet zijn dat dit materiaal mogelijk als gevolg van een geheimhoudingsbeding niet mag worden gebruikt. Naar men uit de bewuste uitspraak kan afleiden, geldt dat ook voor een opvolgende advocaat. Waar het burgerlijk procesrecht de waarheidsvinding vooropstelt, is het tuchtrecht onverbiddelijk: een advocaat die kiest voor het belang van zijn cliënt of niet goed oplet ten aanzien van de herkomst van het door de cliënt aangeleverd materiaal handelt tuchtrechtelijk verwijtbaar.

GEHEIMHOUDING EN UITLEG VAN EEN CONVENANT, VASTSTELLINGSOVEREENKOMST OF ANDER COMPROMIS

In de eerdergenoemde uitspraak van de Hoge Raad⁹ ging het om de vraag of er tijdens de mediation een overeenkomst tot stand was gekomen. Vaker zal aan de orde zijn dat dit inderdaad het geval is, maar dat partijen vervolgens strijden over de *uitleg* daarvan. Volgens vaste jurisprudentie geschiedt uitleg van een overeenkomst aan de hand van de Haviltex-maatstaf.¹⁰ Die komt er in het kort op neer dat de uitleg dient te geschieden aan de hand van hetgeen de contractspartijen bij het aangaan uit elkaars uitlatingen en gedragin-

gen hebben mogen afleiden. Uitleg geschiedt dus aan de hand van de *bedoeling van partijen*. Maar wat nu indien daarover geheimhouding is overeengekomen? Normaal gesproken wordt die bedoeling afgeleid uit correspondentie voorafgaand aan de overeenkomst of door verklaringen van bij de totstandkoming betrokkenen. In het geval van een overeengekomen algehele geheimhouding lijkt het dan voor een partij geen eenvoudige opgave om in een latere procedure de bedoeling te bewijzen en aldus tot een wenselijke uitleg te komen.

OPLOSSING VOOR DIT PROBLEEM: ZET DE BEDOELING LUID EN DUIDELIJK IN DE CONSIDERANS

Als gezegd, wordt de bedoeling van partijen doorgaans afgeleid uit de correspondentie voorafgaand aan de totstandkoming van de overeenkomst. Indien die onder geheimhouding valt – en indien men dat wenst te handhaven omdat partijen zich anders niet vrij voelen om uit de eigen juridische vesting te stappen – dan dient dat mijns inziens te worden opgelost door aan die bedoeling in het convenant of in de vaststellingsovereenkomst daar ruim aandacht aan te besteden: is er bedoeld van het wettelijke systeem af te wijken, en zo ja, waarom? Hebben partijen daarmee beoogd alles finaal te regelen, is er sprake van het voldoen aan een natuurlijke verbintenis enzovoort? Met een goede considerans¹¹ kunnen de ergste uitlegproblemen worden ondervangen. Bedenk daarbij ook dat vaststellingsovereenkomsten lastiger open te breken zijn dan gewone overeenkomsten. Een vaststellingsovereenkomst met een niet-wijzigingsbeding kan een partij die de alimentatie wegens verlies van een baan niet meer kan betalen in ernstige problemen brengen. Dat geldt eens te meer als hij vanwege geheimhouding ook niet kan aantonen dat de enige bedoeling was dat partijen niet bij elke schommeling van inkomen voor aanpassing opnieuw naar de rechter zouden moeten, maar zeker niet dat wijziging alleen nog bij een *absolute wanverhouding* mogelijk is.¹² Ook in zo'n geval kan het opnemen van de juiste bedoeling uitkomst bieden.

MET OOG OP TOEKOMSTIGE PROCEDURES: EEN GECLAUSULEERDE GEHEIMHOUDING

Zeker voor de gevallen waarin een mediation of CD onverhoopt mislukt, is het zaak dat partijen in de procedure hun handen vrij hebben en niet allerhande stellingen en bewijsmateriaal hebben geblokkeerd. Zoals we hebben gezien, is een advocaat op basis van het tuchtrecht met handen en voeten gebonden. Slechts met toestemming van beide betrokken partijen mag hij materiaal uit mediation of schikkingsonderhandelingen gebruiken. Indien er eenmaal een procedu-

re aanhangig is, zal die toestemming er doorgaans niet meer komen. Dat betekent dat partijen als onderdeel van de overeenkomst van mediation of CD moeten regelen welke gegevens wel en welke gegevens niet onder geheimhouding vallen. Te denken valt bijvoorbeeld aan een afspraak dat partijen geen mededelingen doen over welke voorstellen zijn verworpen en waarom dat was. Overigens zouden partijen, bijvoorbeeld in arbeidszaken, ook kunnen afspreken dat de mediator bij falen van de mediation een beknopt verslag van het verloop van de mediation maakt, zonder expliciet in te gaan op specifieke standpunten, dat wel kan worden gebruikt in een vervolprocedure. Met name gaat het dan om de vraag of er van een serieuze medewerking van alle partijen geen sprake was.¹³ Partijen moeten in vrijheid omwille van een oplossing water bij de wijn kunnen doen zonder daar later voor te worden bestraft. Uitgesloten van geheimhouding zouden mijns inziens moeten zijn die feiten en omstandigheden en stukken die een partij in redelijkheid ex artikel 21, 149 en 150 Rv in een latere procedure eigener beweging en naar waarheid in het geding behoort te brengen.

Noten

- 1 Mr. dr. H.J.W. Alt is cassatieadvocaat bij Alt Kam Boer in Den Haag en redacteur van dit blad.
- 2 Raad van Discipline Amsterdam 17 juli 2023, ECLI:NL:TADRAMS:2023:131.
- 3 Artikel 153 Rv.
- 4 HR 10 april 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG9470, *NJ* 2010/471 (*M./Lubbers*). Hier ging het overigens om de geheimhoudingsplicht van de mediator en de vraag of zijn verklaring op voorhand contractueel kan worden uitgesloten.
- 5 Alleen bij arbeidszaken bij de kantonrechter geldt geen verplichte procesvertegenwoordiging door een advocaat.
- 6 Zie bijvoorbeeld RvD Arnhem-Leeuwarden 17 juli 2023, ECLI:NL:TADRARL:2023:170, rov. 5.2. Zie bijvoorbeeld ook RvD 's-Gravenhage 9 januari 2023, ECLI:NL:TADRSGR:2023:5, rov. 5.4. Zie verder RvD 's-Hertogenbosch, ECLI:NL:TADRSH:2022:182, rov. 5.2 e.v.a.
- 7 RvD Amsterdam 17 juli 2023, ECLI:NL:TADRAMS:2023:131, rov. 5.6.
- 8 Zie verder RvD 's-Hertogenbosch, ECLI:NL:TADRSH:2022:182, rov. 5.1.
- 9 HR 10 april 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG9470, *NJ* 2010/471 (*M./Lubbers*).
- 10 HR 13 maart 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4158, *NJ* 1981/635 met annotatie van C.J.H. Brunner (*Haviltex*).
- 11 Dat gedeelte onder het kopje 'in aanmerking nemende dat' voorafgaand aan het kopje: 'komen overeen'.
- 12 Voorbeeld is ontleend aan Hof Amsterdam 4 oktober 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:2823.
- 13 Dit is voor een vervolprocedure van belang om te beoordelen of het slechts een 'rituele dans' van één der partijen was, dan wel een serieuze poging was om het een en ander vlot te trekken. Dit kan weer een bijdrage leveren aan de vraag in hoeverre er sprake is van, bijvoorbeeld, een duurzaam verstoorde arbeidsrelatie, maar ook aan de effectiviteit van de mediation zelf.

ERVAAR DEZE WINTER 'THE GREATEST SNOW ON EARTH'

In het Amerikaanse Utah zijn 2 bijzondere skigebieden: Park City is het grootste skigebied van Amerika en biedt talloze off-piste mogelijkheden. Deer Valley is zeer exclusief en de pistes worden meerdere keren per dag geprepareerd. Beide gebieden hebben de fameuze champagne poedersneeuw.

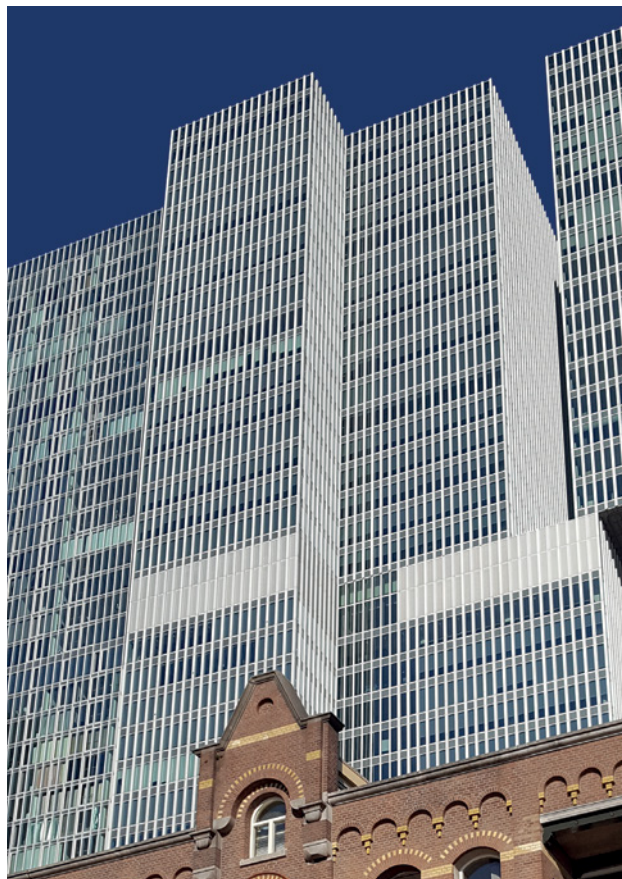
Laat ons een reis samenstellen inclusief:

- ✓ Rechtstreekse vlucht naar Salt Lake City
- ✓ Transfer van vliegveld naar het hotel
- ✓ Overnachten in een luxueus 4 /5 sterren hotel
- ✓ Ski-in ski-out verblijf aan de piste
- ✓ Verblijf op basis van logies en ontbijt
- ✓ Liftpas voor Park City of voor Deer Valley
- ✓ Gratis dagelijkse rondleiding in het skigebied
- ✓ 24/7 Concierge service via whatsapp

Wintersport Canada Amerika is een specialistische reisorganisatie. Wij weten alles van wintersport naar Noord Amerika en we maken iedere reis op maat. Bel of whatsapp op 020 2117818 of scan de QR code en lees online verder op www.WintersportCanadaAmerika.nl

SKIUTAH

DÉ PARTNER VOOR DE ADVOCATUUR

Wij zijn een ambitieus gerechtsdeurwaarderskantoor en **dé partner voor de advocatuur.**

Wij staan voor een accurate behandeling van uw opdrachten, een vast contactpersoon voor uw vragen en natuurlijk het zeer snel betekenen van uw exploitatie door heel Nederland.

GERECHTSDEURWAARDERS
**VELTHOVEN
DE KONING**

Bahialaan 500A • 3065 WC Rotterdam
010 - 820 88 16 • opdracht@vdk-gdw.nl

www.vdk-gdw.nl

Inhoud

KRONIEK INTELLECTUEEL EIGENDOMSRECHT

- 85** Octrooirecht
 - 85** Geldigheid
 - 85 *Inventiviteit*
 - 86 *Plausibiliteit*
 - 86** Inbreuk
 - 86** Grensoverschrijdend verbod
 - 87** De afstemmingsregel en erkenning van buitenlandse vonnissen
 - 88** De start van het Unified Patent Court
- 88** Auteursrecht
 - 88** Beschermingsomvang
 - 88 *Auteursrechtthebbende*
 - 88 *Inbreuk*
 - 88 *Materiële-reciprociteitstoets*
 - 89** Thuiskopievergoeding aangepast
- 89** Modelrecht
 - 89** Beschermingsomvang
 - 89 *Samengesteld voortbrengsel*
 - 89 *Techniekrestrictie*
 - 90** Procesrechtelijke ontwikkelingen
 - 91** Modernisering van het uniemodelrecht
- 91** Merkenrecht
 - 91** Uitzonderingen op inbreuk
 - 91 *Rechtsverwerking wegens gedogen*
 - 91 *Uitputting*
 - 91 *Geldige reden voor gebruik*
 - 91** Kwade trouw
 - 91** Beschermd oorsprongsbenamingen
 - 92** Bewijslast normaal merkgebruik

KRONIEK VENNOOTSCHAPSRECHT

- 95** DEEL I: rechtspraak
 - 95** Bestuurdersaansprakelijkheid
 - 95 *Feitelijk beleidsbepaler in de zin van artikel 2:248 lid 7 BW*
 - 96 *Handelen in strijd met de statuten, ernstig verwijt?*
 - 97 *Ongepast gedrag*
 - 98** Nadere uitwerking limitatieve matigingsgronden van artikel 2:248 lid 4 BW
 - 98** Belang van minderheidsaandeelhouder is onderdeel van vennootschappelijk belang
 - 99** Enquêteprocedure
 - 99 *Benoeming van een onafhankelijk bemiddelaar*
 - 99 *Misbruik van enquêtebevoegdheid*
 - 100 *Benoeming tijdelijke bestuurder in incident (artikel 223 Rv)*
 - 101** Begrenzing van bevoegdheden aandeelhouder
 - 101** Oordeel schadeloosstelling SNS blijft in stand
 - 101** Centric en Oranjewoud & Strukton – Sanderink
- 103** DEEL II: wetgeving
 - 103** Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid
 - 103** Wet veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames
 - 103** Online oprichting bv
 - 103** UBO-register
 - 103** Centraal aandeelhoudersregister
 - 104** Kamerbrief voortgang modernisering ondernemingsrecht
 - 104** Corporate Governance Code 2022
 - 104** Tijdelijke wet transparantie turboliquidatie
 - 104** Wet implementatie richtlijn grensoverschrijdende omzettingen, fusies en splitsingen
 - 105** Wetsvoorstel digitale algemene vergadering privaatrechtelijke rechtspersonen
 - 105** Wetsvoorstellen modernisering personenvennootschappen
 - 106** Wetsvoorstel tot aanpassing geschillenregeling en verduidelijking ontvankelijkheidseisen enquêteprocedure
 - 106** BVm

— Kroniek

Intellectueel eigendomsrecht

— door **Silke Fest & Nathalie Rodriguez Arigon**
beeld **Floris Tilanus**

Voor u ligt de nieuwste Kroniek over het intellectueel eigendomsrecht.

In deze Kroniek hebben wij een selectie gemaakt van de jurisprudentie en ontwikkelingen op het gebied van het octrooirecht, auteursrecht, modelrecht en merkenrecht over de periode juni 2022 tot juni 2023. Net als in de vorige Kroniek zullen wij bij de bespreking van de verschillende ontwikkelingen eerst ingaan op de betrokken (basis)beginselen. Aan bod komen onder meer de start van het Unified Patent Court, de auteursrechtelijke bescherming van (buitenlandse) productvormgeving en de modernisering van het Europese modellenrecht. We sluiten af met een selectie merkenrechtelijke kaasgeschillen.

OCTROOIRECHT

Geldigheid

Het octrooirecht verleent aan de octrooihouder een exclusief recht om anderen te verbieden de door hem geöctrooieerde uitvinding toe te passen. Uiteraard zijn er een aantal vereisten waaraan een octrooi moet voldoen.¹ Voldoet een octrooi niet aan die zogenaamde geldigheidsvereisten, dan is het octrooi nietig.

Inventiviteit

Veruit de meeste octrooigeschillen gaan over de vraag of een uitvinding inventief, dat wil zeggen niet voor de hand liggend, is ten opzichte van de stand van de techniek. Tot de stand van de techniek behoort al hetgeen wat openbaar toegankelijk is gemaakt op het moment van de octrooiaanvraag. In de Nederlandse rechtspraak wordt bij de beoordeling van inventiviteit doorgaans de zogenaamde *problem and so-*

lution approach toegepast. Daarbij wordt aan de hand van het document wat als de meest nabije stand van de techniek wordt gezien beoordeeld of de gemiddelde vakpersoon (een fictief persoon met expertise op het betreffende technische gebied) op een voor de hand liggende wijze de stand van de techniek zou aanpassen om op de in het octrooi omschreven oplossing te komen, in de redelijke verwachting dat hij daarbij het voordeel van de uitvinding zou bereiken.

In een geschil tussen Sandoz en Astellas (ECLI:NL:RBDHA:2022:12463) achtte de Rechtbank Den Haag het octrooi van Astellas dat ziet op het geneesmiddel mirabegron voor gebruik bij de behandeling van het overactieve blaassyndroom (OAB) inventief. Het document dat de rechtbank als meest nabije stand van de techniek beschouwde, openbaarde verschillende verbindingen waarmee een therapeutisch effect kan worden bereikt, waaronder mirabegron. Het document openbaarde echter niet dat mirabegron kan wor-

den gebruikt voor de behandeling van OAB. In de stand van de techniek was slechts bekend dat mirabegron gebruikt kan worden voor de behandeling van diabetes mellitus. De rechtbank oordeelde dat het voor de vakpersoon niet voor de hand lag om te onderzoeken of het middel mirabegron kan worden toegepast in de blaas of voor de behandeling van OAB, omdat de meest nabije stand van de techniek daar geen enkele aanwijzing voor gaf.²

Plausibiliteit

De afgelopen jaren werd er in de Nederlandse en Europese octrooirechtspraak vaak geprocedeerd over plausibiliteit, een in de rechtspraak ontwikkelde toets die in het inventiviteitsvereiste is ingebakken. Deze toets vereist dat het technische effect waarop de octrooihouder een beroep doet plausibel moet zijn gemaakt in de octrooiaanvraag, bijvoorbeeld door middel van experimentele data. Als dat technische effect niet plausibel is gemaakt, dan mag dat effect niet zonder meer worden meegenomen in de inventiviteitsbeoordeling en zal een octrooi doorgaans inventiviteit ontberen. Zoals wij bespraken in de vorige Kroniek Intellectueel eigendomsrecht wees de Nederlandse rechter de mogelijkheid om een beroep te doen op zogenaamde *post-published evidence* (data gepubliceerd ná de indieningsdatum van een octrooi, waarmee het technische effect van de uitvinding naderhand kan worden aangetoond) steeds vaker van de hand omdat het technische effect niet plausibel zou zijn gemaakt in de octrooiaanvraag.³

In G2/21 heeft de Grote Kamer van Beroep (of de 'GKvB') van het Europees Octrooibureau (het 'EOB', de instantie die verantwoordelijk is voor de verlening van Europese octrooien) zich uitgelaten over de plausibiliteitstoets. Volgens de GKvB brengt de vrije bewijsleer met zich mee dat *post-published evidence* niet zomaar buiten beschouwing mag worden gelaten om de enkele reden dat de data zijn gepubliceerd na de indieningsdatum van een octrooiaanvraag.⁴ Van doorslaggevend belang voor de vraag of er een beroep kan wor-

den gedaan op een bepaald technisch effect is of een vakpersoon op basis van de octrooiaanvraag zoals ingediend en zijn/haar algemene vakkennis het geclaimde technische effect zou afleiden als zijnde omvat door de technische leer en belichaamd door dezelfde oorspronkelijk geopenbaarde uitvinding.⁵ In dat geval staat het de octrooihouder vrij om een beroep te doen op *post-published evidence* ter ondersteuning van het technisch effect.

Inbreuk

De beschermingsomvang van een octrooi wordt bepaald door de conclusies, waarin de kenmerken van de uitvinding worden beschreven. De conclusies moeten worden begrepen en uitgelegd in de context van de beschrijving en de tekeningen in het octrooischrift.⁶ In de vorige Kroniek bespraken wij een aantal uitspraken waarin de Rechtbank Den Haag de conclusies restrictief uitlegde ten nadele van de octrooihouder. Ook het afgelopen jaar bleek geen succesvol jaar voor de octrooihouder. In een groot aantal zaken – Kiremko/Tomra (ECLI:NL:RBDHA:2022:7844), SEAB/TWT (ECLI:NL:RBDHA:2022:6786), Floriation/Royal Flora-Holland (ECLI:NL:RBDHA:2022:8015), Google/Sonos (ECLI:NL:RBDHA:2022:10485), Advanced Bionic/Med-El (ECLI:NL:RBDHA:2023:212), Sunconfex/HSD (ECLI:NL:RBDHA:2023:1334) en Marchfun/Ziggo (ECLI:NL:RBDHA:2023:4853) – oordeelde de Rechtbank Den Haag dat de vermeend inbreukmakende producten niet onder de beschermingsomvang van de conclusies van de betreffende octrooien vielen en daarop dus geen inbreuk werd gemaakt.

Opvallend was dat de octrooihouder in een tweetal zaken – PDA/ABI (ECLI:NL:RBDHA:2022:13930) en Pharmathen/Novartis (ECLI:NL:GHDHA:2022:2327) – wél een succesvol beroep kon doen op equivalente inbreuk. Wanneer een product niet onder de letterlijke tekst van de conclusies van een octrooi valt – en er dus geen *letterlijke* inbreuk wordt gemaakt op een octrooi – dan kan er sprake zijn van inbreuk bij wege van equivalentie als de vermeend inbreukmaker een uitvoeringsvariant toepast die weliswaar niet onder de letterlijke bewoordingen van een octrooi-conclusie valt, maar wel tot hetzelfde resultaat leidt als de octrooi-conclusie.⁷

Grensoverschrijdend verbod

Met enige regelmaat legt de Nederlandse rechter een grensoverschrijdend (*cross-border*) octrooi-inbreukverbod op. Daarvoor is vereist dat er inbreukmakende handelingen (zogenaamde 'voorbehouden handelingen') in de betreffende jurisdicties worden gepleegd. Wanneer een partij inbreuk in het buitenland faciliteert door bepaalde handelingen in Nederland te verrichten, dan kan die partij in Nederland worden aangesproken op onrechtmatige daad. Daarvan kan bijvoorbeeld sprake zijn wanneer een moedermaatschappij aan haar dochtervennootschap in het buitenland de op-

dracht geeft om een inbreukmakend product in dat land te verkopen. Het afgelopen jaar is er een aantal uitspraken geweest waarin de reikwijdte van het begrip voorbehouden handeling aan bod kwam.

In een geschil tussen octrooihouder Novartis en gedaagde Pharmathen Global, de moedermaatschappij van de Pharmathen-groep, had Novartis een *cross-border* verbod jegens Pharmathen gevorderd omdat zij haar dochtervennootschap Pharmathen SA in staat zou stellen om octrooi-inbreuk te maken in Griekenland en in andere landen waar het octrooi van Novartis van kracht is (ECLI:NL:RBDHA:2022:7186). Novartis betoogde dat Pharmathen Global feitelijk leidinggeeft aan haar dochtervennootschappen, waaronder aan Pharmathen SA. Zo zou zij onder meer verantwoordelijk zijn voor de strategische beslissingen rondom research en development van nieuwe producten (waaronder het inbreukmakende product). De Haagse voorzieningenrechter ging hierin mee en verbood Pharmathen om onrechtmatig te handelen door haar dochtervennootschappen in de landen waar het octrooi van Novartis van kracht is aan te zetten tot het maken van inbreuk, die inbreuk toe te staan, goed te keuren, te faciliteren, te bevorderen, uit te lokken, of om willens en wetens te profiteren van die inbreuk.⁸

In hoger beroep (ECLI:NL:GHDHA:2022:2327) oordeelde het Hof Den Haag echter dat Pharmathen Global *zelf* octrooi-inbreuk maakte (in plaats van dat zij ‘slechts’ onrechtmatig handelde) door feitelijk leiding of uitvoering te geven aan de door haar dochtervennootschappen voorbehouden handelingen.⁹ Het hof breidde derhalve het aan Pharmathen opgelegde voorlopige verbod uit naar een voorlopig octrooi-inbreukverbod.¹⁰

Ook in een geschil tussen Orope en Nokia (ECLI:NL:RBDHA:2022:9193) werd het begrip ‘voorbehouden handeling’ ruim geïnterpreteerd. Aan Orope (de distributeur van OPPO smartphones in Duitsland) werd door de Rechtbank Den Haag een inbreukverbod op het Nederlandse deel van een Europees octrooi van Nokia opgelegd nadat Orope op social media een win-actie was gestart waarmee men een reis naar IJsland en een OPPO smartphone kon winnen (r.o. 3.5.3).¹¹ De rechtbank oordeelde dat Orope voorbehouden handelingen in Nederland pleegde doordat de campagne middels een ‘Koop nu’-knop doorlinkte naar de Nederlandse OPPO-webshop, waar de smartphones door in Nederland gevestigde afnemers konden worden besteld.¹²

De afstemmingsregel en erkenning van buitenlandse vonnissen

De door de Hoge Raad geformuleerde afstemmingsregel houdt in dat een voorzieningenrechter die in kort geding moet beslissen op een vordering tot het geven van een voorlopige voorziening nadat de bodemrechter reeds een vonnis in de hoofdzaak heeft gewezen in beginsel zijn vonnis dient af te stemmen op het oordeel van de bodemrechter.¹³ Het af-

gelopen jaar speelde in meerdere octrooizaken de vraag of de Nederlandse kortgedingrechter zijn oordeel zonder diende af te stemmen op het oordeel van een *buitenlandse* bodemrechter.

De Hoge Raad heeft in Boehringer/Kirin Amgen bepaald dat een beslissing van de Oppositieafdeling van het EOB op één lijn kan worden gesteld met een in een bodemprocedure gegeven oordeel.¹⁴ In Novartis/Mylan (ECLI:NL:RBDHA:2022:5898) betoogde octrooihouder Novartis dat de voorzieningenrechter zijn voorlopig oordeel over de geldigheid van het (te verlenen) octrooi in de Nederlandse kortgedingprocedure diende af te stemmen op de beslissing van de Technische Kamer van Beroep (ofwel de ‘TKvB’) van het EOB in de verleningsprocedure, die de octrooiaanvraag geldig had geacht. De voorzieningenrechter verwierp dit betoog en oordeelde dat er niet hoeft te worden afgestemd op een oordeel van de TKvB dat is gegeven in de verleningsprocedure van een Europees octrooi, omdat die procedure – in tegenstelling tot de oppositieprocedure – niet kan worden beschouwd als een volwaardige procedure op tegenspraak. Derden worden immers niet gehoord bij de mondelinge behandeling en kunnen derhalve geen weerwoord geven.¹⁵ Deze uitspraak is door het Hof Den Haag bekrachtigd (ECLI:NL:GHDHA:2022:2079), zij het op andere gronden.

Ook in DivX/Netflix (ECLI:NL:RBAMS:2023:49) strandde een beroep op de afstemmingsregel. DivX vorderde dat aan Netflix een verbod zou worden opgelegd om inbreuk te maken op het Duitse deel van haar Europese octrooi. DivX deed een beroep op het vonnis van het Landgericht Mannheim, waarin was geoordeeld dat Netflix inbreuk maakt op hetzelfde octrooi van DivX, en stelde dat de voorzieningenrechter zijn vonnis diende af te stemmen op het oordeel van de Duitse bodemrechter. De voorzieningenrechter kwam tot de conclusie dat de afstemmingsregel niet zonder meer geldt voor een buitenlands vonnis, onder meer omdat erkenning van een beslissing volgens artikel 36(1) Brussel I bis-Vo inhoudt dat het procesrecht van de lidstaat van herkomst bepalend is voor het gezag en het effect van een rechterlijke beslissing. Het Duitse procesrecht kent geen afstemmingsregel.¹⁶ Bovendien kan het vonnis van de Duitse bodemrechter volgens de voorzieningenrechter niet op één lijn worden gesteld met een Nederlands bodemvonnis in een octrooizaak omdat in het Duitse bodemvonnis niet is geoordeeld over de geldigheid van het octrooi. In Duitsland wordt er namelijk in aparte procedures geoordeeld over de inbreuk en de geldigheid van een octrooi.¹⁷

Ten slotte kon Pharmathen Global in het geschil met Novartis geen geslaagd beroep doen op erkenning van een Grieks vonnis. Het Hof Den Haag achtte de voorzieningenrechter niet gebonden aan het oordeel van de Griekse voorzieningenrechter, want naar Grieks recht heeft een vonnis uitsluitend gezag van gewijsde tussen de partijen in

de procedure die heeft geleid tot het vonnis. Het Griekse vonnis was gewezen jegens Pharmathen Griekenland, en dus niet jegens Pharmathen Global. Bovendien komt aan een kortgedingvonnis nooit gezag van gewijsde toe naar Grieks recht.¹⁸

De start van het Unified Patent Court

Op 1 juni 2023 was het dan eindelijk zover: de start van het Unified Patent Court (of 'UPC'). Het UPC is een instelling voor EU-lidstaten die de UPC Agreement hebben geratificeerd. Het UPC is bevoegd om nietigheids- en inbreukzaken te behandelen voor zowel Europese octrooien (nationale octrooien die voor staten die partij zijn bij het Europees Octrooiverdrag zijn verleend) als voor unitaire octrooien die voor het gehele UPC-territoire zijn verleend. Met één beslissing kan er een verbod voor het gehele UPC-territoire worden uitgevaardigd, of kan een octrooi voor het gehele territoire worden vernietigd.

Sinds 1 juni jl. is het UPC operationeel. In Den Haag is er een lokale divisie van het UPC geopend, waar inbreukprocedures aanhangig kunnen worden gemaakt als de inbreuk op Nederlands grondgebied heeft plaatsgevonden of als de gedaagde in Nederland is gevestigd. Bij de lokale divisie in Den Haag kan er zowel in het Nederlands als in het Engels geprocedeerd worden.

AUTEURSRECHT

Beschermingsomvang

Auteursrechtelijke

Via het auteursrecht kan een *maker* van een *werk* eigen creaties beschermen tegen onrechtmatige exploitatie door anderen. Een werk dient een *eigen oorspronkelijk karakter* te hebben en het *persoonlijke stempel* van de maker te dragen. Ofwel, de maker brengt een werk op creatieve wijze tot stand waarbij diens persoonlijkheid in het werk weerspiegeld wordt.¹⁹ In beginsel komt het auteursrecht automatisch toe aan de maker van een werk.²⁰ De auteursrechtelijke heeft het exclusieve recht om anderen te verbieden het werk openbaar te maken of te verveelvoudigen.²¹ Het auteursrecht kent echter geen registers, waardoor het in de praktijk lastig kan zijn voor een maker om aan te tonen dat hij of zij de auteursrechtelijke op het werk is.

Die kwestie kwam aan de orde voor het HvJ EU (ECLI:EU:C:2023:342).²² TB verkoopt afbeeldingen, waarvan Castorama Polska en Knor twee exacte kopieën verkopen. TB vorderde op grond van artikel 8 Handhavingsrichtlijn een gelasting tot informatieverstrekking omtrent de vermeende reproducties van Castorama Polska en Knor.²³ De gezochte informatie zou noodzakelijk zijn om een eventuele auteursrechtinbreuk vast te stellen. Castorama Polska betwistte dat er sprake is van auteursrechtelijk beschermde werken en betoogde dat TB niet heeft aangetoond dat zij auteursrechtelijke op de afbeeldingen is. Er werd een prejudiciële vraag gesteld aan het HvJ EU of het op de weg van TB lag

om te bewijzen dat zij houdster is van de betreffende intellectuele-eigendomsrechten of dat zij die status slechts 'aan nemelijk' hoeft te maken. Het HvJ EU oordeelde dat de eiser in een dergelijke procedure *alle* redelijkerwijs beschikbare bewijsmaterialen moet overleggen waarmee de rechter bij wie het verzoek wordt gedaan voldoende zekerheid kan verkrijgen dat hij of zij de houder van dat recht is. Hierbij moet het overgelegde bewijsmateriaal aansluiten bij de aard van dat recht en bij de bijzondere formaliteiten die eventueel van toepassing zijn.²⁴

Inbreuk

Er is sprake van inbreuk op een auteursrecht wanneer een derde, zonder toestemming van de auteursrechtelijke, het auteursrechtelijk beschermde werk openbaar maakt of verveelvoudigt.²⁵ De vraag of sprake is van inbreuk moet worden getoetst aan het totaalindrukken criterium. Daartoe moet worden beoordeeld of het beweerdelijk inbreukmakende werk in zodanige mate de auteursrechtelijke beschermde elementen van het eerdere werk vertoont dat de totaalindrukken overeenkomen.²⁶ Bij de bepaling van de totaalindruk spelen onbeschermde elementen van het eerdere slechts een rol als deze onderdeel zijn van oorspronkelijke combinaties.²⁷

In Snurk/Faro (ECLI:NL:RBROT:2023:5334) ging het over het ontwerp van beddengoed. Snurk verkoopt sinds 2013 een dekbedovertrek met een teddybeer en strikjespatroon en stelde dat Faro inbreuk maakt op haar auteursrechten. De Rechtbank Rotterdam oordeelde dat het dekbedovertrek van Snurk een auteursrechtelijk beschermd werk is, maar dat aan het werk slechts een beperkte beschermingsomvang toekomt waardoor er geen sprake is van een inbreuk.²⁸ Een opmerkelijke beslissing, aangezien alle elementen van het dekbedovertrek van Snurk waren overgenomen in het dekbedovertrek van Faro. De rechtbank was echter van mening dat, mede vanwege de beperkte beschermingsomvang, de totaalindrukken van de beide dekbedovertrekken in voldoende mate van elkaar verschillen.²⁹

Een belangrijke ontwikkeling die zich sinds de vorige Kroniek heeft voorgedaan in de Philips/LIDL-jurisprudentie (ECLI:NL:HR:2023:1070) gaat over de bescherming van de vormgeving van scheerapparaten.³⁰ Philips klaagde in cassatie dat het hof onterecht heeft geoordeeld dat haar vorderingen geheel waren toegesneden op het gestelde auteursrecht op de vormgeving van het ST3D-scheerapparaat. Als gevolg daarvan werden de vorderingen die waren gebaseerd op het auteursrecht op de Arcitec-vormgeving niet toegewezen. De Hoge Raad heeft die klacht gegrond geacht, het arrest vernietigd en het geding terugverwezen naar het Hof Amsterdam.

Materiële-reciprociteitstoets

Bij internationale auteursrechtgeschillen in Berner Conventie-lidstaten³¹ kunnen makers in elke lidstaat een beroep

doen op de aldaar geldende auteursrechtbescherming.³² Er dient echter wel te worden voldaan aan de materiële-reciprociteitstoets: om in aanmerking te komen voor auteursrechtbescherming in een andere lidstaat, moet het werk die bescherming ook toekomen in de lidstaat van oorsprong.³³ Dit kan ertoe leiden dat een bepaald werk dat in Nederland geen auteursrechtelijke bescherming toekomt maar in het land van oorsprong wel (zoals een werk van toegepaste kunst)³⁴ in Nederland toch aanspraak maakt op auteursrechtelijke bescherming.

In JLR/Ineos (ECLI:NL:GHARL:2022:8162) stond in kort geding de vraag centraal of de vormgeving van het exterieur van de Land Rover Defender auteursrechtelijke bescherming in Nederland geniet. Het Hof Arnhem-Leeuwarden kon niet met een redelijke mate van zekerheid vaststellen dat de Defender in het land van oorsprong, het Verenigd Koninkrijk, auteursrechtelijk is beschermd. Als gevolg daarvan maakt JLR ook in Nederland geen aanspraak op auteursrechtelijke bescherming.³⁵

In Vitra/Kwantum (ECLI:NL:HR:2023:508) speelde de vraag of de van oorsprong Amerikaanse designstoel 'Dining Sidechair Wood' in Nederland en België auteursrechtelijke bescherming geniet.³⁶ Het Hof Den Haag oordeelde dat een voorwerp dat in het land van oorsprong als werk van toegepaste kunst wordt aangemerkt maar daar niet meer auteursrechtelijk wordt beschermd doordat de beschermingsduur is verstreken, wel auteursrechtelijk wordt beschermd in het land waarvoor de bescherming wordt ingeroepen als in dat land de beschermingsduur niet is verstreken.³⁷ Volgens Vitra was de materiële-reciprociteitstoets in deze zaak echter niet van toepassing. De Hoge Raad zag aanleiding om die stelling te onderzoeken – zij het op een andere rechtsgrond – en heeft vijf prejudiciële vragen aan het HvJ EU gesteld. Daarbij verwees de Hoge Raad naar het RAAP-arrest³⁸ van het HvJ EU, waaruit zou blijken dat de materiële-reciprociteitstoets binnen de EU niet mag worden toegepast ten aanzien van een werk uit een derde land.³⁹ Voor nu is het afwachten tot het HvJ EU zich erover buigt.

Thuiskopievergoeding aangepast

In de vorige Kroniek werd de zaak-HP/SONT besproken, waarin het Hof Den Haag concludeerde dat een offline streaming kopie ('*tethered download*') geen thuiskopie is in de zin van artikel 16c Aw.⁴⁰ Als gevolg van deze uitspraak zijn de tarieven voor de thuiskopievergoeding tijdelijk aangepast, in afwachting van de cassatieprocedure.⁴¹

MODELRECHT

Beschermingsomvang

De uiterlijke verschijningsvorm van een product, of 'voortbrengsel' wordt beschermd door het modelrecht.⁴² Elk op industriële of ambachtelijke wijze vervaardigd voorwerp is een voortbrengsel, inclusief de onderdelen die bestemd zijn om tot een 'samengesteld voortbrengsel' te worden samen-

gevoegd.⁴³ Om voor bescherming in aanmerking te komen, gelden in beginsel de voorwaarden nieuwheid en eigen karakter.⁴⁴ Voor de bescherming van onderdelen die zijn bestemd om tot een samengesteld voortbrengsel te worden samengevoegd, gelden echter aanvullende voorwaarden.

Samengesteld voortbrengsel

Een samengesteld voortbrengsel is een (de)monteerbaar voortbrengsel dat bestaat uit meerdere onderdelen die nodig zijn om het samengestelde voortbrengsel normaal te gebruiken.⁴⁵ Een onderdeel dat in het samengestelde voortbrengsel is verwerkt, komt slechts voor modelbescherming in aanmerking als het (i) voldoet aan het zichtbaarheidsvereiste en (ii) de zichtbare kenmerken van het onderdeel als zodanig aan de voorwaarden van nieuwheid en eigen karakter voldoen.⁴⁶ Het zichtbaarheidsvereiste bepaalt dat alleen de kenmerken die bij normaal gebruik zichtbaar blijven, kunnen bijdragen aan de nieuwheid en het eigen karakter van een model.⁴⁷ Om het genoemde 'normaal gebruik' vast te stellen, dient er te worden gekeken naar hoe een eindgebruiker het voortbrengsel zou gebruiken, met uitzondering van onderhouds- en reparatiehandelingen.⁴⁸ Dit is een op het eerste oog duidelijk criterium, wat echter in de praktijk minder eenduidig (b)lijkt te zijn.

In Monz/Büchel (ECLI:EU:C:2023:105) werd gediscussieerd over de vraag of de onderkant van een fietszadel zichtbaar is bij normaal gebruik.⁴⁹ Als reactie op een prejudiciële vraag van het Bundesgerichtshof, oordeelde het HvJ EU dat het zichtbaarheidsvereiste niet *in abstracto* mag worden beoordeeld. De concrete situaties waarin dat voortbrengsel wordt gebruikt moeten daarbij steeds in overweging worden genomen. Zo bepaalde het HvJ EU dat een onderdeel dat in een samengesteld voortbrengsel is verwerkt bij normaal gebruik niet te allen tijde in zijn geheel zichtbaar hoeft te zijn. Verder werd geoordeeld dat handelingen vóór, tijdens en na gebruik van de hoofdfunctie van het samengestelde voortbrengsel evenzeer in aanmerking komen voor normaal gebruik, aldus ook opslag en transport. Ondanks dat het voor de hand lijkt te liggen dat de onderkant van het zadel tijdens het fietsen niet zichtbaar is voor de eindgebruiker, is het wel zichtbaar voor de eindgebruiker als hij of zij het samengestelde voortbrengsel op een fietsbeugel of op een fietsenrek op een wagen zet. Aangezien met name een fietsenrek veel wordt gebruikt als transportmethode, zijn wij benieuwd hoe het Bundesgerichtshof op de zaak zal beslissen.

Techniekrestrictie

Niet alle voortbrengselen genieten modelbescherming. Een voortbrengsel waarvan de uiterlijke kenmerken uitsluitend worden bepaald door de technische functie geniet geen bescherming uit hoofde van de techniekrestrictie.⁵⁰ Modelbescherming mag immers niet leiden tot monopolisering van techniek. Bij de beoordeling of de uiterlijke kenmerken uitsluitend worden bepaald door de technische functie dient

de rechter rekening te houden met alle relevante objectieve omstandigheden van het specifieke geval.⁵¹ Dit is wederom bevestigd door het HvJ EU in *Papierfabriek/Sprick* (ECLI:EU:C:2023:141).⁵² Bij die beoordeling is niet doorslaggevend of er alternatieven zijn, maar er moet worden nagegaan of de technische functie de enige bepalende factor is voor die kenmerken.⁵³

In *Digital Revolution/Samsung* (ECLI:NL:HR:2022:1943) speelde de vraag of de ribbels en rasters die zijn aangebracht op Samsungs tonercartridges uitsluitend noodzakelijk zijn voor het bereiken van een technische functie. In 2020 overwoog het Hof Den Haag in deze zaak al dat het voor de uiterlijke kenmerken van tonercartridges niet voor de hand ligt dat er andere factoren een rol spelen dan de met de vormgeving te vervullen technische functie.⁵⁴ Het hof oordeelde dat met de ribbels en rasters enerzijds materiaal kan worden bespaard, terwijl anderzijds de constructiestijfheid kan worden behouden.⁵⁵ Derhalve achtte het hof de kenmerken technisch bepaald en verklaarde hij de modelrechten van Samsung nietig. In cassatie klaagde Samsung dat het hof heeft miskend dat het besparen van materiaal niet kwalificeert als een technisch effect/functie. De overweging van een ontwerper om materiaal te besparen, is niet gebaseerd op de noodzaak dat het voortbrengsel zijn technische func-

tie kan vervullen.⁵⁶ Volgens P-G Van Peurseem is de vraag hoe 'technisch bepaald' in deze zaak moet worden geïnterpreteerd. Als de lijn van Samsung wordt gevolgd, moeten er volgens Van Peurseem prejudiciële vragen worden gesteld.⁵⁷ De Hoge Raad bekrachtigde echter het oordeel van het hof en zag daarom geen aanleiding om over het voorgaande prejudiciële vragen te stellen aan het HvJ EU.⁵⁸

Procesrechtelijke ontwikkelingen

Het geschil in *Multimox/Sanyang* (ECLI:NL:GHDHA:2023:1126) ging over vier modellen voor retro-scootermobielen.⁵⁹ Volgens Sanyang had Multimox de modellen te kwader trouw in de Benelux geregistreerd en verhandeld. Sanyang kreeg in eerste aanleg gelijk. Multimox moest toen twee modellen overdragen aan Sanyang. Multimox vorderde in hoger beroep vernietiging van het vonnis en teruggave van de modellen. Sanyang vorderde in reconventie een verklaring voor recht dat zij auteursrechthebbende is op deze modellen en Multimox daarom moest worden verplicht om mee te werken aan de wijziging van de tenaamstelling van de modellen. Sanyang stelde dat zij de modellen heeft (laten) ontwerpen en de rechten dus aan haar toebehoren. Het Hof Den Haag oordeelde echter dat Sanyang onvoldoende gespecificeerd bewijs van voldoende concrete feiten had aangebo-

den om die stellingen te onderbouwen, waardoor hij niet kon vaststellen welke partij gelijk heeft. Omdat op Sanyang het bewijsrisico rust, waren haar vorderingen niet toewijsbaar.⁶⁰ Daarmee is de rechtsgrond aan de tenuitvoerlegging van het vonnis komen te ontvallen en werd Sanyang, zoals gevorderd, veroordeeld om mee te werken aan de teruggave van de modellen.⁶¹

Modernisering van het uniemodelrecht

De Europese Commissie heeft onlangs voorstellen gepubliceerd om de Europese regelgeving inzake modellen te moderniseren op Europees en nationaal niveau.⁶² Met de opmars van het digitale tijdperk is het welkom – en nodig! – dat het twintig jaar oude juridische modelrechtkader wordt gemoderniseerd. Het voorstel betreft een aanzienlijke lijst met voorgestelde wijzigingen⁶³ die variëren van inhoudelijke wijzigingen (zoals het toevoegen van parodie als toegestaan gebruik van een model) tot tekstuele wijzigingen (zoals vervanging van de term ‘Gemeenschapsmodel’ met ‘Uniemodel’). De wijzigingen zien zowel op de Gemeenschapsmodellenverordening⁶⁴ als op de Modellenrichtlijn.⁶⁵ Het zal wel nog even duren voordat de wijzigingen ook daadwerkelijk zijn doorgevoerd. De twee voorstellen zijn eerst voor goedkeuring aan het Europees Parlement en de Raad toegezonden. Wanneer de voorstellen worden aangenomen, hebben de EU-lidstaten twee jaar de tijd om de nieuwe richtlijn om te zetten in nationaal recht.

MERKENRECHT

Uitzonderingen op inbreuk

Rechtsverwerking wegens gedogen

De houder van een ouder merk kan zich in beginsel verzetten tegen inschrijving en gebruik van een jonger merk. De houder van het oudere recht moet echter wel binnen een bepaalde termijn actie ondernemen. Verzet is niet meer mogelijk tegen het gebruik van een jonger merk indien de merkhouder zich geruime tijd bewust was van de inbreuk en de inbreuk heeft gedoogd.⁶⁶ De termijn van rechtsverwerking wegens bewust gedogen is in beginsel vijf jaar.

In Heitec/Heitech (ECLI:EU:C:2022:400) bepaalde het HvJ EU dat het louter verzetten tegen gebruik van een jonger merk niet voldoende is. De merkhouder moet het nodige doen om een juridisch dwingende oplossing te verkrijgen. Doet de merkhouder dit niet, dan wordt met verzet het gedogen niet beëindigd en als gevolg daarvan de rechtsverwerkingstermijn niet gestuit.⁶⁷ Ook is er geen stuiting als de merkhouder vóór het verstrijken van de rechtsverwerkingsstermijn beroep instelt met een processtuk dat niet voldoet aan de formele vereisten van betekening en dit gebrek pas ná het verstrijken van die rechtsverwerkingstermijn wordt hersteld.⁶⁸

Uitputting

Het merkenrecht geeft de merkhouder een uitsluitend recht dat hem onder meer toestaat derden te verbieden waren die

van dat merk zijn voorzien in te voeren, aan te bieden enzovoort. Het concept ‘uitputting’ is een uitzondering op deze regel.⁶⁹ Het merkenrecht van de houder is ‘uitgeput’ wanneer de waren door de merkhouder of met diens toestemming in de EER in de handel zijn gebracht.⁷⁰

In SodaStream/MySoda (ECLI:EU:C:2022:834) oordeelde het HvJ EU dat wanneer bepaalde flessen al in de handel zijn gebracht door een partij en een andere partij die flessen vervolgens voorziet van nieuwe etikettering met diens eigen merk erop, er sprake is van uitputting ten aanzien van het recht van de oorspronkelijke merkhouder.⁷¹ Hierbij is wel van belang dat de nieuwe etikettering niet de indruk mag wekken bij de consument dat er een economische band bestaat tussen de twee verschillende bedrijven.⁷²

Geldige reden voor gebruik

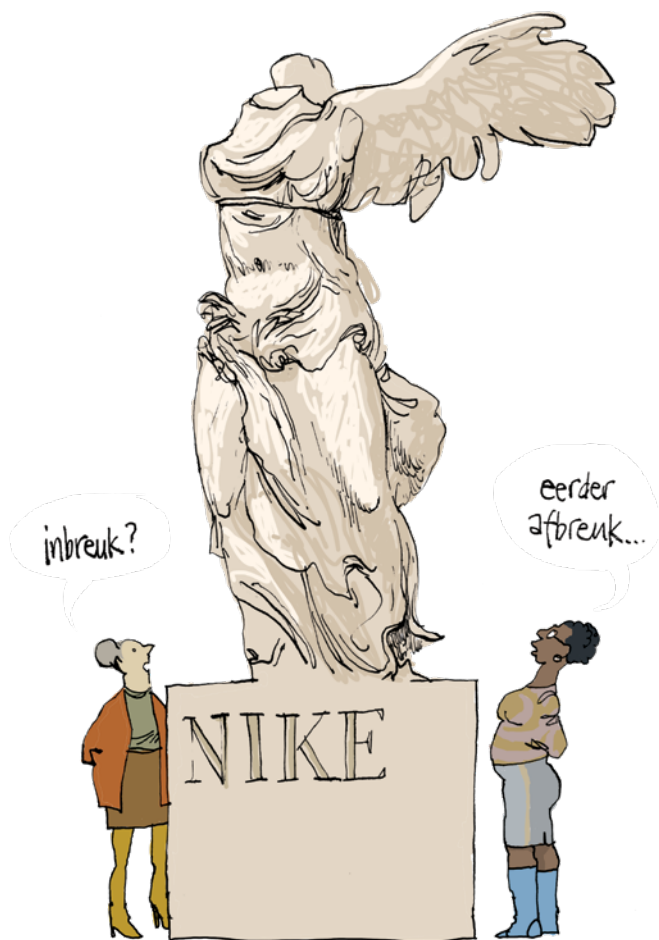
Een andere uitzondering op het exclusieve recht van de merkhouder bestaat wanneer een derde een merk niet gebruikt als onderscheidingsteken voor een waar, maar het merk slechts onderdeel van de waar zelf is. Dit was volgens het Hof Amsterdam bijvoorbeeld het geval bij het gebruik van het woord ‘Jiskefet’ in de titel van een boek over Jiskefet.⁷³ In de zaak-Noblesse/Jiskefet (ECLI:NL:GHAMS:2022:1851) stond enkel het gebruik van het woord in de titel ter discussie. Het hof oordeelde dat de titel van een boek een onderdeel van dat boek is waardoor het niet aannemelijk is dat Noblesse ongerechtvaardigd voordeel haalt uit het onderscheidend vermogen en de reputatie van het merk, noch dat er afbreuk wordt gedaan aan dat vermogen en de reputatie. Daardoor is er volgens het hof geen sprake van merkinbreuk.

Kwade trouw

Het HvJ EU heeft in de afgelopen jaren handvatten gegeven voor de beoordeling van het begrip ‘kwade trouw’, dat niet is gedefinieerd in de Uniemerkenverordening.⁷⁴ Zo is een merkinschrijving te kwader trouw wanneer de aanvrager de bedoeling heeft om afbreuk te doen aan de belangen van derden op een manier die niet strookt met de eerlijke handelsgebruiken, dan wel om zonder oog op bepaalde derden een uitsluitend recht te verkrijgen waarbij het normaal gebruik van een onderscheidingsteken niet het doel is. In Nhera (ECLI:EU:T:2022:430) oordeelde het Gerecht EU dat er geen sprake is van een merkinschrijving te kwader trouw als een oud reeds vervallen merk wordt gedeponereerd op een moment waarop het merk geen algemene bekendheid meer geniet en de aanvrager aldus geen ongerechtvaardigd voordeel kan trekken uit mogelijk ‘meeliftgedrag’.⁷⁵

Beschermde oorsprongsbenamingen

De bescherming van oorsprongsbenamingen (BOB) dient primair om bij de consument misleiding omtrent de herkomst van een product tegen te gaan, maar beschermt ook de reputatie van de BOB tegen onrechtmatige uitbuiting daarvan. Uit vaste rechtspraak is bekend dat de beschermingsomvang van BOB’s ruim moet worden uitgelegd.⁷⁶

In de Feta-zaak (ECLI:EU:C:2022:561) oordeelde het HvJ EU dat ook bij de uitvoer van producten met een BOB-aanduiding naar niet-EU-lidstaten die producten aan het productdossier van die BOB moeten voldoen. In het onderhavige geschil had Denemarken dergelijk onrechtmatig gebruik van de BOB 'feta' voor Deense zuivelproducten niet voorkomen of beëindigd en handelde de lidstaat aldus in strijd met de verordening.⁷⁷

Een dergelijke oorsprongsbenaming kan er ook aan in de weg staan dat een bepaald woordmerk kan worden gedeponeerd. In de Emmentaler-zaak (ECLI:EU:T:2023:278) oordeelde het Gerecht EU dat de term 'Emmentaler' beschrijvend is voor kazen.⁷⁸ In Duitsland verwijst de term namelijk naar een volvette Zwitserse gatenkaas met een nootachtige smaak. Volgens het Gerecht is het voldoende om te spreken van een beschrijvend merk in de gehele EU als de term een te beschrijvend karakter heeft in één lidstaat.

Bewijslast normaal merkgebruik

Het merkenrecht is (in principe)⁷⁹ een eeuwigdurend recht, mits het merk 'normaal' gebruikt wordt.⁸⁰ Als een merk gedurende vijf jaar zonder geldige reden niet normaal is gebruikt, kan het vervallen worden verklaard.⁸¹

In Maxxus/Globus (ECLI:EU:C:2022:174) vorderde Maxxus om die reden in Duitsland vervallenverklaring van de MAXUS-merken van Globus.⁸² Het HvJ EU heeft eerder voor

recht verklaard dat de bewijslast voor normaal merkgebruik op de merkhouder rust.⁸³ Volgens rechtspraak van het Bundesgerichtshof rust de bewijslast van een vordering tot vervallenverklaring wegens niet-gebruik echter op de verzoekende partij. De verwijzende rechter stelde daarom prejudiciële vragen aan het HvJ EU. Het HvJ EU overweegt dat de betreffende bewijslast geen procedureregel is die onder de bevoegdheid van de lidstaten valt.⁸⁴ De Merkenrichtlijn verzet zich namelijk tegen dergelijke nationale procedureregels. De bewijslast voor normaal merkgebruik rust dus – in lijn met de eerdere jurisprudentie van het HvJ EU – op de merkhouder.⁸⁵

– De auteurs zijn advocaat bij Taylor Wessing en HOYNG ROKH MONEGIER te Amsterdam. Met speciale dank aan Djamo van Lutervelt (student-stagiair bij Taylor Wessing).

Noten

- 1 Artikel 2-4 Rijkssoctrooiwet.
- 2 Rb. Den Haag 23 november 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:12463 (*Sandoz/Astellas*), r.o. 4.10.6.
- 3 Zie bijvoorbeeld Hof Den Haag 29 juni 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:2055 (*Nutrition/Kuminda*).
- 4 R.o. 56.
- 5 R.o. 94.
- 6 Artikel 69 Europees Octrooiwet.
- 7 Kort begrip van het intellectueel eigendomsrecht 2022/91.
- 8 Rb. Den Haag 19 juli 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:7186 (*Novartis/Pharmathen*), r.o. 4.18-4.20.
- 9 Hof Den Haag 15 november 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2327 (*Pharmathen/Novartis*), r.o. 5.17.
- 10 Idem, r.o. 5.70.
- 11 Rb. Den Haag 7 september 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:9193 (*Orope/Nokia*), r.o. 3.5.3.
- 12 Idem, r.o. 4.21.3.
- 13 HR 7 januari 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP0015 (*Yukos Int. c.s./Promneftstroy en Rosneft*).
- 14 HR 21 april 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1705 (*Boehringer/Kirin Amgen*), r.o. 3.4.
- 15 Rb. Den Haag 26 juni 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:5898 (*Novartis/Mylan*), r.o. 4.4.
- 16 Rb. Amsterdam 6 januari 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:49 (*DivX/Netflix*), r.o. 4.7-4.8.
- 17 Idem, r.o. 4.10.
- 18 Hof Den Haag 15 november 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2327 (*Pharmathen/Novartis*), r.o. 5.10-5.11.
- 19 HvJ EU 1 december 2011, C-145/10, ECLI:EU:C:2011:798 (*Painer/Standard*), punt 94.
- 20 Artikel 1 Aw; Uitzondering hier op is het fictief makerschap. In plaats van de daadwerkelijke maker, wordt de werkgever (artikel 7 Aw) of een rechtspersoon (artikel 8 Aw) als maker – en dus rechthebbende – aangemerkt.
- 21 Artikel 1 Aw; zie ook artikel 12 Aw (openbaarmaking) en artikel 13 (verveelvoudiging).
- 22 HvJ EU 27 april 2023, C-628/21, ECLI:EU:C:2023:342 (*Castorama Polska en Knor*).
- 23 Artikel 8 Handhavingsrichtlijn staat een rechthebbende toe om op verzoek bepaalde informatie (zowel via getuigenverhoor als in schriftelijke vorm) te verkrijgen van de inbreukmaker en bepaalde betrokken derden. Het gaat daarbij om gegevens

- omtrent de herkomst van inbreukmakende zaken of diensten, dan wel om die omtrent de distributiekkanalen.
- 24 HvJ EU 27 april 2023, C-628/21, ECLI:EU:C:2023:342 (*Castorama Polska en Knor*), punt 55.
- 25 Artikel 1 Aw; zie ook artikel 12 Aw (openbaarmaking) en artikel 13 (verveelvoudiging).
- 26 HR 29 december 1995, NJ 1996/546 m.nt. D.W.F. Verkade (*Decaux/Mediamax*); HR 29 november 2002, NJ 2003/17 (*Una Voce Particolare*); HR 12 april 2013, NJ 2013/503 m.nt. P.B. Hugenholtz (*Stokke/Fikszo*).
- 27 HR 12 april 2013, NJ 2013/503 m.nt. P.B. Hugenholtz (*Stokke/Fikszo*), r.o. 5.1.1.
- 28 Rb. Rotterdam 21 juni 2023, ECLI:NL:RBROT:2023:5334 (*Snurk/Faro*), r.o. 4.11.
- 29 R.o. 4.17.
- 30 Hoge Raad 7 juli 2023, ECLI:NL:HR:2023:1070 (*Philips/LIDL*).
- 31 De Berner Conventie ('BC') is tot stand gekomen in 1886 en wordt gezien als het belangrijkste internationale auteursrechtverdrag.
- 32 Artikel 5(1) BC.
- 33 Artikel 2(7) BC; Zie ook HR 28 oktober 2011, ECLI:NL:HR:2011:BR3059 (*MAG/Edco*); en Conclusie A-G Drijber 15 oktober 2021, ECLI:NL:PHR:2021:983 (*Vitra/Kwantum*).
- 34 Werken van toegepaste kunst betreffen de esthetische vormgeving van functionele voorwerpen (voertuigen, meubels, kleding enzovoort en van omgevingen (bijvoorbeeld gebouwen)).
- 35 Hof Arnhem-Leeuwarden 6 september 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:8162 (*JLR/Ineos*), r.o. 5.24.
- 36 HR 31 maart 2023, ECLI:NL:HR:2023:508 (*Vitra/Kwantum*).
- 37 Hof Den Haag 14 juli 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:1218 (*Vitra/Kwantum*), r.o. 153 ev.
- 38 HvJ EU 8 september 2020, zaak C-265/19, ECLI:EU:C:2020:677 (*RAAP/Phonographic Performance*).
- 39 HR 31 maart 2023, ECLI:NL:HR:2023:508 (*Vitra/Kwantum*), r.o. 3.11 ev.
- 40 Hof Den Haag 22 maart 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2289 (*HP/SONT*), r.o. 4.84.10.
- 41 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2022-30241.html>.
- 42 Artikel 1(a) Modellenrichtlijn; artikel 3.1(2) BVIE en artikel 3(a) GMoV.
- 43 Artikel 1(b) Modellenrichtlijn; artikel 3.1(4) BVIE en artikel 3(b) GMoV.
- 44 Artikel 3(2) Modellenrichtlijn; artikel 3.1(1) BVIE en artikel 4(1) GMoV; Hierbij dient te worden opgemerkt dat ondanks deze termen lijken te refereren aan respectievelijk het octrooirecht en het auteursrecht, deze vereisten een zelfstandige betekenis hebben binnen het modelrecht.
- 45 Artikel 1(c) Modellenrichtlijn; artikel 3.1(4) BVIE en artikel 3(c) GMoV.
- 46 Artikel 3(3) Modellenrichtlijn; artikel 3.4(1) BVIE en artikel 4(2) GMoV.
- 47 21 september 2017, EU:C:2017:720 (*Easy Sanitary Solutions* en *EUIPO/Group Nivelles*), punten 62 en 63; en 28 oktober 2021 EU:C:2021:889 (*Ferrari*), punt 30.
- 48 Artikel 3(4) Modellenrichtlijn; artikel 3.4(3) BVIE en artikel 4(3) GMoV.
- 49 HvJ EU 16 februari 2023, ECLI:EU:C:2023:105 (*Monz/Büchel*).
- 50 Artikel 3.2(1)(a) BVIE en artikel 8(1) GMoV (*de techniekrestrictie*).
- 51 HvJ EU 8 maart 2018, ECLI:EU:C:2018:172 (*Doceram*), punt 36-38.
- 52 HvJ EU 2 maart 2023, ECLI:EU:C:2023:141 (*Papierfabriek/Sprick*).
- 53 HvJ EU 8 maart 2018, ECLI:EU:C:2018:172 (*Doceram*), punt 26 en 31.
- 54 Hof Den Haag, ECLI:NL:GHDHA:2020:1624 (*Digital Revolution/Samsung*), r.o. 4.4.6.
- 55 *Idem.*, r.o. 4.4.2.
- 56 HR 23 december 2022, ECLI:NL:HR:2022:1943 (*Digital Revolution/Samsung*), r.o. 4.1.
- 57 Conclusie P-G Van Peurseem 29 april 2022, ECLI:NL:PHR:2022:402 (*Digital Revolution/Samsung*), r.o. 4.46.
- 58 HR 23 december 2022, ECLI:NL:HR:2022:1943 (*Digital Revolution/Samsung*), r.o. 4.4.
- 59 Hof Den Haag 2 mei 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:1126 (*Multimox/Sanyang*).
- 60 R.o. 6.12.
- 61 R.o. 23.
- 62 Persbericht Europese Commissie van 29 november 2022, 'Intellectuele eigendom: nieuwe regels zullen tekeningen en modellen van nijverheid goedkoper, sneller en voorspelbaarder maken', https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/ip_22_7216.
- 63 Voor een diepgaande analyse verwijs ik graag naar de Brands Update van 22 maart 2023 van Louise Popple en Fabio Lo lacono 'Major changes to designs law in the EU: proposals for a new Designs Regulation and Directive' op <https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights>.
- 64 https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/proposal-regulation-community-designs_nl.
- 65 https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/proposal-directive-legal-protection-designs-recast_nl.
- 66 Overweging 12 van de Merkenrichtlijn. De houder van het oudere merk kan zich overigens wel verzetten tegen een jonger merk dat hij geruime tijd bewust heeft gedoogd, indien het jongere merk te kwader trouw is aangevraagd.
- 67 HvJ EU 19 mei 2022, C-466/20, ECLI:EU:C:2022:400 (*Heitech/Heitech*), punt 57.
- 68 R.o. 68.
- 69 Artikel 2.23(3) BVIE en artikel 15(2) UMVo.
- 70 HvJ EU 20 november 2001, ECLI:EU:C:2001:617 (*Zino Davidoff*; en *Levi Strauss*), r.o. 40; en HvJ EU 8 april 2003, ECLI:EU:C:2003:204 (*Van Doren/Lifestyle*), r.o. 33.
- 71 HvJ EU 27 oktober 2022, C-197/21, ECLI:EU:C:2022:834 (*Soda-Club/SodaStream*), punt 54.
- 72 R.o. 44.
- 73 Hof Amsterdam 28 juni 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:1851 (*Noblesse/Jiskefet*).
- 74 HvJ EU 27 juni 2013, ECLI:EU:C:2013:435 (*Malaysia Dairy Industries*); HvJ EU 11 juni 2009, EU:C:2009:361 (*Lindt & Sprüngli*); HvJ EU 12 september 2019, ECLI:EU:C:2019:724 (*Koton*); en HvJ EU, 29 januari 2020, ECLI:EU:C:2020:45 (*Sky/Skykick*).
- 75 Gerecht EU 6 juli 2022, T-250/21, ECLI:EU:T:2022:430 (*Nehera*).
- 76 HvJ EU 9 september 2021, ECLI:EU:C:2021:713 (*Champanillo*); HvJ EU 14 juli 2011, ECLI:EU:C:2011:484 (*Cognac*); HvJ EG 26 februari 2008, ECLI:EU:C:2008:117 (*Parmigiano Reggiano*); HvJEG 4 maart 1999, ECLI:EU:C:1999:115 (*Gorgonzola*).
- 77 HvJ EU 14 juli 2022, C-159/20, ECLI:EU:C:2022:561 (*Feta*), punt 80.
- 78 Gerecht EU 24 mei 2023, T-2/21, ECLI:EU:T:2023:278 (*Emmentaler Switzerland*).
- 79 Artikel 2.9(3) BVIE: Het merkenrecht moet elke tien jaar worden verlengd worden.
- 80 HvJ EU 11 maart 2003, ECLI:EU:C:2003:145 (*Ansul/Ajax*) en HR 8 oktober 2004, ECLI:NL:HR:2004:AP0432 (*Ansul/Ajax*); zie ook HvJ EU 27 januari 2004, NJ 2007/280 m.nt. J.H. Spoor (*La Mer/Goemar*); HR 23 december 2005, NJ 2007/281 m.nt. J.H. Spoor, IER 2006/25 (*Sidoste/Bonnie Doon*); HvB Brussel 22 dec. 2005, Ing.-Cons. 2005, p. 401 (*Oenobiol/Menobiol*) en Hof 's-Gravenhage 13 april 2006, IER 2006/58 (*Ipko/Marie Claire*); Hof 's-Hertogenbosch 2 november 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:3295 (*Wendy's*).
- 81 Artikel 19(1) Merkenrichtlijn, artikel 2.27(2) BVIE en artikel 58(1)(a) UMVo.
- 82 HvJ EU 10 maart 2022, C-183/21, ECLI:EU:C:2022:174 (*Maxxus Group*).
- 83 HvJ EU 22 oktober 2020, C-720/18 en C-721/18, EU:C:2020:854 (*Ferrari*), punt 82.
- 84 HvJ EU 10 maart 2022, C-183/21, ECLI:EU:C:2022:174 (*Maxxus Group*), punt 33.
- 85 R.o. 36 en 46.

**SCAN
DE QR CODE
VOOR MEER
INFORMATIE**

ONTDEK DE BESTE OPLEIDINGEN EN CURSUSSEN VOOR ADVOCATEN BIJ SDU OPLEIDINGEN!

Kennis vergroten, specialiseren in een bepaald rechtsgebied of jezelf bijscholen op specifieke juridische onderwerpen? Bij Sdu Opleidingen ben je aan het juiste adres. Of je nu op zoek bent naar fysieke of online opleidingen, wij bieden het allemaal. Met meer dan 15 jaar ervaring zijn wij dé professionele en betrouwbare aanbieder op het gebied van juridische opleidingen.

Ons diverse aanbod bestrijkt maar liefst 16 rechtsgebieden, zodat je altijd de opleiding vindt die bij jouw expertise en interesses past. We werken samen met ervaren docenten die hun kennis en praktijkervaring graag met jou delen.

Ontdek ons uitgebreide aanbod en versterk je juridische expertise!

[SDUJURIDISCHEOPLEIDINGEN.NL](https://www.sdu.nl/opleidingen)

Sdu

— Kroniek

Vennootschapsrecht

— door **Lisette van der Gun & Rogier Wolf**
 beeld **Floris Tilanus**

In deze Kroniek staan de rechtspraak en wetgeving op het gebied van het vennootschapsrecht uit de periode juli 2022 tot en met juli 2023 centraal. In het eerste deel van de Kroniek bespreken wij enkele noemenswaardige uitspraken over onder andere bestuurdersaansprakelijkheid, de enquêteprocedure, de schadeloosstelling in de SNS-zaak en de perikelen rondom Sanderink en zijn ondernemingen Centric en Strukton. De actuele stand van zaken op wetgevingsgebied komt in het tweede deel aan bod. Vanwege de grote hoeveelheid rechtspraak en wetgeving(sinitiatieven) hebben wij een selectie moeten maken. Voor het thema duurzaamheid in het ondernemingsrecht verwijzen wij onder meer naar de Kroniek van het ondernemingsrecht in het *NJB* van de hand van Harm-Jan de Kluiver.¹

DEEL I: RECHTSPRAAK

Bestuurdersaansprakelijkheid

Feitelijk beleidsbepaler in de zin van artikel 2:248 lid 7 BW

Artikel 2:248 lid 7 BW bepaalt dat voor de toepassing van dat artikel (bestuurdersaansprakelijkheid in faillissement) met een bestuurder wordt gelijkgesteld degene die het beleid van de vennootschap heeft bepaald of mede heeft bepaald als ware hij bestuurder. In de parlementaire geschiedenis bij dit artikel wordt opgemerkt: *‘Er moet enerzijds een directe bemoeienis met het bestuur zijn, anderzijds een feitelijke terzijdestelling van het formele bestuur, wil er sprake zijn van beleidsbepaler als ware hij bestuurder’.*² Lange tijd bestond er

onduidelijkheid over de vraag of het bestuur van een vennootschap feitelijk terzijde moest zijn gesteld om iemand als feitelijk beleidsbepaler te kunnen aanmerken. De Hoge Raad heeft op 24 maart 2023 aan die onduidelijkheid een einde gemaakt (ECLI:NL:HR:2023:445).

Het ging om mevrouw X, een bestuurder van een stichting die in 2012 was opgericht. In 2014 heeft deze stichting een bv opgericht. X was op dat moment geen bestuurder van die bv. De bv had externe financiering nodig, die door de Rabobank werd verstrekt. X heeft in dat kader met Rabobank gecorrespondeerd en ook stukken aan de Rabobank overhandigd. Deze stukken bleken vervalst te zijn. Eind december 2014 is X benoemd als (enig) bestuurder van de bv. In 2016

ging de bv failliet. De curator vordert onder meer een verklaring voor recht dat X haar taak als bestuurder, althans feitelijk beleidsbepaler van de bv, kennelijk onbehoorlijk heeft vervuld in de zin van artikel 2:248 lid 1 BW en dat deze onbehoorlijke taakvervulling een belangrijke oorzaak is van het faillissement. Het hof oordeelt onder meer dat X kwalificeert als feitelijk beleidsbepaler. X is het daarmee niet eens en gaat in cassatie. Zij stelt onder verwijzing naar de parlementaire geschiedenis dat zij niet als feitelijk bestuurder kan worden aangemerkt, omdat de statutair bestuurder van de bv steeds verantwoordelijk is geweest en gebleven voor het bestuur en beleid, zodat het vereiste van feitelijke terzijdestelling van de statutair bestuurder niet is vervuld.

De Hoge Raad overweegt: *‘Of iemand het beleid van een vennootschap heeft bepaald of mede heeft bepaald als ware hij bestuurder, en dus kan worden aangemerkt als feitelijk beleidsbepaler in de zin van art. 2:248 lid 7 BW, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Met de zinsnede in de wetsgeschiedenis dat een feitelijke terzijdestelling van het formele bestuur vereist is om iemand als “beleidsbepaler als ware hij bestuurder” te kunnen aanmerken, is kennelijk niet beoogd tot uitdrukking te brengen dat de feitelijk beleidsbepaler moet hebben bestuurd in plaats en met uitsluiting van het for-*

*mele bestuur. Daarmee is tot uitdrukking gebracht dat de feitelijk beleidsbepaler zich ten minste een deel van de bestuursbevoegdheid moet hebben toegeëigend, en op die manier het beleid heeft bepaald of mede heeft bepaald als ware hij bestuurder. Uit het woord “mede” in art. 2:248 lid 7 BW kan worden afgeleid dat van zodanige beleidsbepaling ook sprake kan zijn in de situatie dat daarnaast een of meer formele bestuurders hun taken als bestuurder bleven uitoefenen.*³

Om als feitelijk beleidsbepaler te kunnen kwalificeren, is het dus niet nodig dat de betrokkene het formele bestuur feitelijk terzijde stelt. Van een feitelijk beleidsbepaler kan ook sprake zijn als een of meer formele bestuurders hun taken als bestuurder zijn blijven uitoefenen.

Handelen in strijd met de statuten, ernstig verwijt?

In het arrest van de Hoge Raad van 3 februari 2023 (ECLI:NL:HR:2023:146) ging het om de vraag of de bestuurder een ernstig verwijt gemaakt kan worden doordat zij de statuten niet heeft nageleefd.

De enig bestuurder van Stichting Studiefinanciering Curaçao (“SSC”) is op 15 mei 2017 een overeenkomst aangegaan. Op grond van de statuten moest daarvoor goedkeuring van de Raad van Commissarissen (“RvC”) gekregen worden. Die

goedkeuring was niet gevraagd. De RvC heeft de bestuurder per 13 juli 2017 geschorst en vervolgens tijdens de vergadering van de RvC van augustus 2017 ontslagen. De RvC meende dat sprake was van wanbeleid. De bestuurder start een procedure. SSC stelt een eis in reconventie in. De vorderingen in conventie zijn afgewezen; in reconventie is voor recht verklaard dat de bestuurder aansprakelijk is voor de schade die SSC lijdt en zal lijden uit hoofde van de overeenkomst van 15 mei 2017. Daarbij is de bestuurder veroordeeld tot vergoeding van die schade. In hoger beroep is het vonnis bekrachtigd. De bestuurder gaat in cassatie.

De Hoge Raad overweegt: *‘Voor aansprakelijkheid op de voet van art. 2:9 BW en zijn tegenhanger art. 2:14 (oud) BWC is vereist dat aan de bestuurder een ernstig verwijt kan worden gemaakt. Of van een ernstig verwijt sprake is, dient te worden beoordeeld aan de hand van alle omstandigheden van het geval. De omstandigheid dat gehandeld is in strijd met statutaire bepalingen die de rechtspersoon beogen te beschermen, moet in dit verband als een zwaarwegende omstandigheid worden aangemerkt, die in beginsel de aansprakelijkheid van de bestuurder vestigt. Indien de aldus aangesproken bestuurder echter feiten en omstandigheden heeft aangevoerd op grond waarvan zou kunnen worden aangenomen dat het gewraakte handelen in strijd met de statutaire bepalingen niet een ernstig verwijt oplevert, dient de rechter deze feiten en omstandigheden uitdrukkelijk in zijn oordeel te betrekken.’*⁴

De bestuurder heeft ter weerlegging van aansprakelijkheid onder meer aangevoerd dat twee commissarissen instemden met het aangaan van de overeenkomst van 15 mei 2017 en dat daarmee de vereiste goedkeuring was verstrekt, dat de RvC en het ministerie hun waardering voor haar functioneren naar de bestuurder hadden uitgesproken, dat de overeenkomst past binnen de geldende subsidiebegroting en het businessplan en dat SSC ten tijde van het aangaan van de overeenkomst geen acute financieringsproblemen had. Het hof is niet op deze stellingen ingegaan. Daarmee heeft het hof hetzij blijkt gegeven van een onjuiste rechtsopvatting doordat het heeft miskend dat voor de vraag of de bestuurder een ernstig verwijt kan worden gemaakt, alle omstandigheden van het geval bepalend zijn, hetzij zijn oordeel ontoereikend gemotiveerd. De door de bestuurder aangevoerde omstandigheden ter weerlegging van aansprakelijkheid hoeven niet alleen betrekking te hebben op de gang van zaken rond het – in dit geval – al dan niet verkre-

gen hebben van goedkeuring van de RvC, deze kunnen ook betrekking hebben op de inhoud van de overeenkomst en of deze past binnen de begroting en het businessplan en bijvoorbeeld de financiële positie van SSC. Met andere woorden: *alle* omstandigheden van het geval spelen een rol bij de beoordeling of sprake is van een ernstig verwijt. Dit past in de lijn van eerdere arresten van de Hoge Raad over dit onderwerp.⁵

Ongepast gedrag

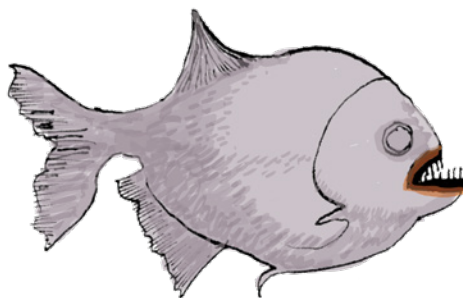
Ook ongepast gedrag van een bestuurder van een vennootschap kan leiden tot zijn aansprakelijkheid. X was bestuurder van Small Bite BV (‘Small Bite’). In Small Bite was een octrooi voor een afslankbeugel ondergebracht. Zij was een samenwerking met Ortho Corpus Slim BV (‘OCS’) aangegaan. Y en Z waren, respectievelijk, indirect statutair bestuurder en dagelijks bestuurder van OCS. Doel van de samenwerking was het ontwikkelen en vergroten van de markt voor de afslankbeugel.

De samenwerking tussen Small Bite en OCS liep stuk. X had door ‘beledigende, grove en lasterlijke uitlatingen’ over Y en Z en diens ‘daaruit voortvloeiende oncoöperatieve houding (...) de samenwerking met OCS gefrustreerd en een onwerkbare situatie gecreëerd’.⁶

Het hof oordeelde dat Small Bite is tekortgeschoten in de nakoming van de samenwerkingsovereenkomst onder meer door de uitlatingen van X. Ook oordeelde het hof dat X als bestuurder van Small Bite ernstig verwijtbaar heeft gehandeld en daarom persoonlijk aansprakelijk is voor de schade die OCS heeft geleden als gevolg van de niet-nakoming door Small Bite van de samenwerkingsovereenkomst.

Ook Y en Z stellen een vordering in, en wel tot schadevergoeding op grond van onrechtmatige daad en verbod tot laster. Rechtbank en hof wijzen deze vorderingen toe. Die vorderingen stonden in cassatie niet meer ter discussie.

In cassatie klaagt X dat het hof ten onrechte de grondslag van de vordering van OCS heeft aangevuld, buiten de rechtsstrijd van partijen is getreden en/of een verrassingsbeslissing heeft gegeven. X stelt dat de vordering van OCS in eerste aanleg alleen ging over de vraag of Small Bite is tekortgeschoten in haar contractuele verplichtingen jegens OCS en niet over de bestuurdersaansprakelijkheid van X. In hoger beroep heeft OCS de grondslag van haar vordering niet gewijzigd of uitgebreid in de zin dat zij X als bestuurder aansprakelijk hield.

De Hoge Raad geeft in zijn arrest van 9 december 2022 (ECLI:NL:2022:1848) redding⁷ en overweegt dat het oordeel van het hof in het licht van het procesverloop niet onjuist of onbegrijpelijk is. Wat OCS in hoger beroep aan haar vordering tegen X ten grondslag heeft gelegd, komt er onder meer op neer dat het optreden van X jegens haar onrechtmatig is geweest en dat daarvan aan X persoonlijk een ernstig verwijt kon worden gemaakt. Met het oordeel dat X als bestuurder van Small Bite ernstig verwijtbaar heeft gehandeld en daarom persoonlijk aansprakelijk kan worden gehouden, heeft het hof toepassing gegeven aan de voor bestuurdersaansprakelijkheid geldende norm en op die grond de vordering uit onrechtmatige daad toegewezen. Het heeft aldus niet de grondslagen van de vordering van OCS aangevuld en is evenmin buiten de rechtsstrijd van partijen getreden of een verrassingsbeslissing gegeven.⁸

Ook klaagt X dat het hof aan de hand van alle omstandigheden van het geval had moeten nagaan of X een persoonlijk ernstig verwijt kan worden gemaakt van het tekortschieten van Small Bite. Voor bestuurdersaansprakelijkheid geldt een hoge drempel.

De Hoge Raad gaat ook niet mee in die klacht. Het hof heeft onderzocht of X persoonlijk een ernstig verwijt treft van het tekortschieten in de nakoming van de samenwerkingsovereenkomst door Small Bite. Small Bite heeft door het gedrag van haar bestuurder X een onwerkbaar situatie gecreëerd waardoor de samenwerking is ontspoord. Dit gedrag van X als bestuurder heeft het hof gekwalificeerd als ernstig verwijtbaar. Deze oordelen van het hof geven geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en zijn voldoende gemotiveerd.⁹

Nadere uitwerking limitatieve matigingsgronden van artikel 2:248 lid 4 BW

In de vorige Kroniek behandelden wij het arrest van de Hoge Raad van 13 mei 2022, waarin de Hoge Raad bevestigde dat de matigingsgronden van artikel 2:248 lid 4 BW limitatief zijn.¹⁰ In het verlengde van deze uitspraak ligt de uitspraak van de Hoge Raad van 21 april 2023 (ECLI:NL:HR:2023:635). Artikel 2:248 lid 4, eerste volzin, BW bepaalt dat de rechter het bedrag waarvoor de bestuurders aansprakelijk zijn, kan verminderen indien hem dit bovenmatig voorkomt, gelet op de aard en de ernst van de onbehoorlijke taakvervulling door het bestuur, de andere oorzaken van het faillissement alsmede de wijze waarop dit is afgewikkeld. De rechter kan voorts het bedrag van de aansprakelijkheid van een afzonderlijke bestuurder verminderen indien hem dit bovenmatig voorkomt, gelet op de tijd gedurende welke die bestuurder als zodanig in functie is geweest in de periode waarin de onbehoorlijke taakvervulling plaatsvond (artikel 2:248 lid 4, tweede volzin, BW). In dit laatste arrest stond onder meer de vraag centraal of matiging alleen kan worden toegepast in gevallen waarin het boedeltekort groter is dan de schade die door het onbehoorlijk bestuur is veroorzaakt.

De Hoge Raad beantwoordt deze vraag ontkennend. Uit de parlementaire geschiedenis¹¹ blijkt dat aan de matigingsbe-

voegdheid onder meer ten grondslag ligt dat het niet redelijk is de bestuurder aansprakelijk te houden voor een hoger bedrag dan de schade die door het onbehoorlijk bestuur kan zijn ontstaan. Verder overweegt hij dat de rechter het bedrag dat de bestuurders moeten betalen kan verminderen waardoor het in een redelijke verhouding komt te staan tot de aard en de ernst van de tekortkomingen van het bestuur, waarbij ook gelet moet worden op het aandeel van het onbehoorlijk bestuur in het totaal van de oorzaken van het faillissement en met de wijze waarop het faillissement is afgewikkeld. Dit laat ruimte voor matiging, ook als het boedeltekort niet groter is dan de door de onbehoorlijke taakvervulling veroorzaakte schade. Die ruimte is niet beperkt tot gevallen waarin zich bijzondere omstandigheden voordoen.¹²

Belang van minderheidsaandeelhouder is onderdeel van vennootschappelijk belang

Bij de vervulling van hun taak richten de bestuurders zich naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden onderneming. Dat belang stond ook centraal in het arrest van de Hoge Raad van 10 februari 2023 (ECLI:NL:HR:2023:199, *JOR* 2023/119).

MHS en Bab, twee investeringsmaatschappijen, hebben een *joint venture* en nemen direct en indirect deel in het kapitaal van Cordial en Turnham. Intertrust is bij Cordial en Turnham enig bestuurder. Onder deze vennootschappen hangt een groep van vennootschappen, waaronder een Duitse vennootschap die onroerend goed in eigendom heeft. MHS houdt (indirect) 85% van de aandelen in Cordial en Turnham en Bab de resterende 15%. In 2009 verstrekt MHS een lening aan deze Duitse onroerend goed-dochtervennootschap. Deze lening is vervolgens na een cessie verrekend met aandelen in Turnham en Cordial, die in 2010 zijn uitgegeven en uiteindelijk terechtkomen bij MHS. Hierdoor verwatert het belang van Bab van 15% naar 0,0044% in Cordial en 0,0023% in Turnham. Bab start vervolgens een enquêteprocedure.

Het is de tweede keer dat de Hoge Raad in deze zaak uitspraak heeft gedaan.¹³ Deze tweede beschikking ziet op de tweede fase van een enquêteprocedure. Het Gemeenschappelijk Hof heeft bepaald dat sprake is van wanbeleid. Het is kritisch op het handelen van het bestuur, maar de verzochte voorzieningen zijn afgewezen. Bab gaat in cassatie.

In deze Kroniek gaan wij alleen in op de klacht van Bab dat het Gemeenschappelijk Hof heeft miskend dat het belang van Cordial en Turnham mede het belang van minderheidsaandeelhouder Bab omvat om niet het reële risico te lopen om op deze manier te verwateren. De Hoge Raad herhaalt zijn overwegingen uit de Cancun-beschikking:¹⁴

1. als aan een rechtspersoon een onderneming is verbonden wordt het belang van de rechtspersoon in de regel vooral bepaald door het bevorderen van het bestendige succes van deze onderneming;
2. in geval van een joint venturevennootschap wordt het belang van de rechtspersoon bepaald door de aard en in-

- houd van de tussen de aandeelhouders overeengekomen samenwerking;
3. de aard en inhoud van dat samenwerkingsverband kunnen ook meebrengen dat het belang van de rechtspersoon is gebaat bij continuering van de bestaande verhoudingen tussen de aandeelhouders;
 4. bestuurders moeten bij de vervulling van hun taak zorgvuldigheid betrachten met betrekking tot de belangen van al degenen die bij de rechtspersoon en haar onderneming zijn betrokken en deze zorgvuldigheidsverplichting kan meebrengen dat bestuurders bij het dienen van het vennootschapsbelang ervoor zorgen dat daardoor de belangen van die betrokkenen niet onevenredig worden geschaad; en
 5. de verplichting van bestuurders van een joint venturevennootschap om jegens de aandeelhouders de nodige zorgvuldigheid te betrachten, kan een bijzondere zorgplicht meebrengen met betrekking tot de positie van een aandeelhouder wiens belang is verwaterd of (verder) dreigt te verwateren.

Aan die overwegingen voegt de Hoge Raad toe – en dat is nieuw – dat een rechtspersoon een zelfstandig belang heeft bij het op juiste wijze naleven van wettelijke en statutaire normen of normen die mede voortvloeien uit de redelijkheid en billijkheid, waaronder begrepen procedurele normen die noodzakelijk zijn voor een goede besluitvorming.¹⁵ Een andere, belangrijke aanvulling¹⁶ is dat bij het belang van Cordial en Turnham, mede gezien de doeleinden en strekking van het enquêterecht, ook de belangen van Bab als minderheidsaandeelhouder van Cordial en Turnham betrokken moeten worden.¹⁷ Nog niet eerder kwam het belang van de minderheidsaandeelhouder in het kader van het vennootschappelijk belang zo prominent naar voren.

Enquêteprocedure

Benoeming van een onafhankelijk bemiddelaar

In het kader van een enquêteprocedure kwam ook de benoeming van een onafhankelijk bemiddelaar aan de orde. De OK benoemde in de beschikking van 7 november 2022 voor het eerst een dergelijke bemiddelaar bij wijze van onmiddellijke voorziening (ECLI:NL:GHAMS:2022:3179).

Het ging om een bv waarin een landgoed is ondergebracht. Aandeelhouder van de bv is een STAK. De certificaathouders zijn twee broers en een zus. Zij zijn alle drie bestuurder van de STAK. Tussen hen bestaat verschil van inzicht op financieel vlak en op het gebied van de governance.

In 2020 heeft de bv een enquêteverzoek ingediend. De OK heeft in haar beschikking van 23 oktober 2020¹⁸ een onderzoek bevolen, maar nog geen onderzoeker benoemd. Bij wijze van onmiddellijke voorziening zijn de aandelen tijdelijk ten titel van beheer overgedragen. De beheerder mag het tot zijn taak rekenen om een minnelijke regeling tussen partijen te beproeven. Dat is kennelijk niet gelukt. In 2022 wendden een broer en de zus zich tot de OK met het verzoek bij wijze

van onmiddellijke voorziening een onafhankelijk bemiddelaar aan te wijzen om (alsnog) tot een overeenstemming tussen de certificaathouders te komen. Met instemming van partijen is dit verzoek op 24 oktober 2022 ten overstaan van een door de OK¹⁹ aangewezen raadsheer-commissaris mondeling behandeld. Omdat alle betrokkenen hebben aangegeven dat het in het belang van de bv is dat de geschillen tussen de certificaathouders worden opgelost en de aanwijzing van een onafhankelijk bemiddelaar daaraan zou kunnen bijdragen, heeft de OK het verzoek daartoe toegewezen. De kosten van de bemiddelaar komen voor rekening van de bv.²⁰ Ook dit bleek niet tot een oplossing te leiden. Tussen partijen is geen overeenstemming bereikt. De OK heeft in haar beschikking van 15 maart 2023 (ECLI:NL:GHAMS:2023:894) alsnog een onderzoeker als bedoeld in de beschikking van 23 oktober 2020 aangewezen.

Misbruik van enquêtebevoegdheid

Het enquêterecht staat in de rechtspraak garant voor een waaier aan onderwerpen. Ditmaal bespreken we misbruik van enquêtebevoegdheid.

Als een verzoek bij de OK niet op een redelijke grond is gedaan, kan de rechtspersoon op grond van artikel 2:350 lid 2 BW aanspraak maken op schadevergoeding. Deze regeling dient om misbruik van het enquêterecht tegen te gaan.²¹ In haar beschikking van 21 april 2021²² oordeelde de OK voor het eerst ambtshalve²³ dat een enquêteverzoek niet op redelijke grond is gedaan. De OK heeft daarbij het leerstuk van misbruik van procesrecht toegepast. Daarvan is pas sprake als een verzoeker zijn verzoek tot enquête baseert op feiten en omstandigheden waarvan hij de onjuistheid kende dan wel behoorde te kennen of op stellingen waarvan hij op voorhand moest begrijpen dat deze geen kans van slagen hadden.

Het enquêteverzoek waar de HR zich over boog (ECLI:NL:HR:2022:1580) richt zich tegen een vennootschap, waarvan 7,5% van de aandelen wordt gehouden door 'gekwalficeerde aandeelhouders'. Zij hebben op grond van de statuten bijzondere bevoegdheden. De vennootschap heeft het voornemen om via een *initial public offering* (IPO) naar de beurs te gaan. De gekwalficeerde aandeelhouders moeten daarover unaniem een besluit nemen. Tussen de gekwalficeerde aandeelhouders bestaat een verschil van mening over de wenselijkheid van een IPO en over alternatieve statutaire uittredmogelijkheden. Hoewel aan de voorwaarden voor de IPO is voldaan, stemt Olympus, een gekwalficeerde aandeelhouder, tegen de IPO. Daarop is de OK verzocht een onderzoek te bevelen naar het beleid en de gang van zaken van de vennootschap. Ook wordt verzocht onmiddellijke voorzieningen te treffen die ertoe leiden dat de unanimiteitseis voor de IPO niet meer geldt. Olympus doet een tegenverzoek:²⁴ zij verzoekt ook om een onderzoek en om voorlopige voorzieningen die ertoe leiden dat het bestuur van de vennootschap uitvoering geeft aan de alternatieve statutaire uittredmogelijkheden.

De OK wijst beide verzoeken af. De OK beslist ambtshalve dat het verzoek van Olympus niet op redelijke grond is gedaan. De OK overweegt dat dit verzoek berust op ongefundeerde veronderstellingen en speculaties. Bestuursleden zouden bijvoorbeeld hun stemgedrag afstemmen om aan de vennootschap of minderheidsaandeelhouders schade toe te brengen. Dit soort verwijten vergen volgens de OK een gedegen en concrete onderbouwing. Die ontbrak.

In cassatie ging het onder meer om de vraag of de OK bij haar beoordeling of het enquêteverzoek niet op redelijke grond is gedaan het leerstuk van misbruik van procesrecht juist heeft toegepast. De drempel daarvoor is hoog. In zijn arrest van 4 november 2022 oordeelt de Hoge Raad dat de OK deze maatstaf juist heeft toegepast. Het is nu aan de vennootschap om op grond van artikel 2:350 lid 2 BW bij de OK een vordering tot schadevergoeding in te stellen. Dat is in een enquêteprocedure waarin is geoordeeld dat het verzoek niet op redelijke grond was gedaan, niet eerder gebeurd.

Benoeming tijdelijke bestuurder in incident (artikel 223 Rv)

Ook op andere aspecten van het enquêteprocesrecht zijn ontwikkelingen te melden.

De bevoegdheid van de OK tot het treffen van onmiddellijke voorzieningen op grond van artikel 2:349a lid 2 BW heeft geen beperking van de bevoegdheid van de voorzieningenrechter in kort geding tot het treffen van voorlopige voorzie-

ningen en van de bodemrechter tot het treffen van provisionele voorzieningen op grond van artikel 223 Rv tot gevolg.²⁵ A en B houden ieder 50% van de aandelen in een vennootschap. Ook zijn zij allebei bestuurder van deze vennootschap. Ze krijgen ruzie. Bij de rechtbank worden over en weer vorderingen ingesteld, waaronder uittreding²⁶ en uitstoting.²⁷ Ze lijken het erover eens te zijn dat A de aandelen van B moet overnemen. A heeft in de hoofdzaak een incident ingesteld en gevorderd dat de rechtbank voor de duur van het geding bij wijze van voorlopige voorziening op grond van artikel 223 Rv een derde (tijdelijke) bestuurder benoemt in het bestuur van de vennootschap. De rechtbank wijst deze incidentele vordering af (ECLI:NL:RBGEL:2022:2904), omdat zij meent dat de benoeming van een tijdelijk bestuurder in beginsel is voorbehouden aan de OK en dat het onvoldoende aannemelijk is dat B zich als bestuurder van de vennootschap schuldig heeft gemaakt aan wanbeleid. Daarom ziet de rechtbank geen grond om in te grijpen en bij wijze van voorlopige maatregel een tijdelijk bestuurder te benoemen.

Agaat hiertegen in beroep bij de OK. De OK overweegt in haar beschikking van 7 maart 2023 (ECLI:NL:GHAMS:2023:583) dat de rechtbank inderdaad bevoegd was tot het treffen van de gevorderde voorlopige voorzieningen, maar dat zij daarbij een verkeerde maatstaf heeft gehanteerd. De rechter moet beoordelen of het noodzakelijk is om, in afwachting van de uitkomst van de bodemzaak, ordemaatregelen

te treffen die op die uitkomst vooruitlopen. Daarbij spelen de omstandigheden van het geval en de verschillende belangen een rol. Het is niet nodig dat aansluiting wordt gezocht bij de maatstaf voor toewijzing door de OK van een verzoek tot het gelasten van onmiddellijke voorzieningen op grond van artikel 2:349a lid 2 BW of eindvoorzieningen op grond van artikel 2:356 BW.

Begrenzing van bevoegdheden aandeelhouder

Eerder in deze Kroniek ging het over het vennootschappelijk belang. Een interessante vraag is in hoeverre een aandeelhouder bij het uitoefenen van zijn bevoegdheden rekening moet houden met dat belang. De OK sprak zich daarover op 14 november 2022 uit (ECLI:NL:GHAMS:2022:3212, *JOR* 2023/98).

Een aandeelhouder mag bij de uitoefening van zijn rechten in beginsel zijn eigen belang nastreven. Daarbij mag hij het belang van de vennootschap in beginsel niet veronachtzamen. In deze zaak was A meerderheidsaandeelhouder (50,1%) van X en bestuurder en meerderheidsaandeelhouder van Y, een noodzakelijke leverancier van X. B was bestuurder en minderheidsaandeelhouder (49,9%) van X.

Y ontwikkelde software die X verkocht en (verder) ontwikkelde. De afspraken tussen X en Y over bij wie de intellectuele-eigendomsrechten van de softwareapplicaties zouden liggen, waren niet goed vastgelegd. Ook was vaak onduidelijk in welke hoedanigheid A handelde: als aandeelhouder van X of als bestuurder (en aandeelhouder) van Y. Die positie bepaalde mede hoe A zich als meerderheidsaandeelhouder van X moest gedragen en dat daarbij van hem de nodige zorgvuldigheid jegens degenen die bij de onderneming van A betrokken zijn, mocht worden verwacht. Deze zorgvuldigheid heeft A niet in acht genomen. Zo verzocht hij om een algemene vergadering van X met op de agenda het ontslag van B als bestuurder en de benoeming van een aan Y gelieerde partij tot bestuurder. Ook heeft hij aan het personeel van X medegedeeld dat B ontslagen zou worden. Het doel daarbij was om de intellectuele-eigendomsrechten om niet aan Y over te kunnen dragen. In een eerdere beschikking stelde de OK voorop dat voor de juridische beoordeling van het geschil over de intellectuele eigendomsrechten de gewone burgerlijke rechter bevoegd is. Wel constateerde de OK dat dit geschil ontwrichtend was voor de onderneming van X. Die situatie leverde voldoende gegronde redenen op om te twifelen aan een juist beleid en een juiste gang van zaken bij X. De OK had daarom eerder een onderzoek gelast en onmiddellijke voorzieningen getroffen.²⁸

De OK stelde in zijn beschikking van 14 november 2022 vast dat sprake is van wanbeleid bij X. A is verantwoordelijk voor dat wanbeleid. A is als (meerderheids)aandeelhouder niet de dialoog over de rechten van intellectuele eigendom aangegaan, maar heeft meteen de confrontatie gezocht met B, (minderheids)aandeelhouder en bestuurder. A heeft daarbij maatregelen getroffen die schadelijk waren voor X en de door haar gedreven onderneming. In dat verband heeft A,

met terzijdestelling van B, de statutair bestuurder, gehandeld als feitelijk bestuurder van X. Daarmee heeft A gehandeld in strijd met de op grond van artikel 2:8 BW ten opzichte van zowel X als de medeaandeelhouder B in acht te nemen zorgvuldigheid.

Oordeel schadeloosstelling SNS blijft in stand

In de Kroniek 2019/2020 bespraken we al enkele aspecten van de procedures rond SNS Reaal en SNS Bank.

Nadat SNS Reaal en SNS Bank in de problemen waren gekomen door ontwikkelingen bij dochtervennootschap SNS Property Finance, zijn zij op 1 februari 2013 genationaliseerd. De houders van effecten en vermogensbestanddelen in SNS Reaal en SNS Bank zijn daarbij door de Staat onteigend. De minister van Financiën heeft hen toen een schadeloosstelling van nihil aangeboden. Enkel van hen zijn een procedure bij de OK gestart. De OK heeft in 2021²⁹ – na meerdere tussenuitspraken – uiteindelijk de schadeloosstelling vastgesteld op ruim € 800 miljoen, vermeerderd met de wettelijke rente vanaf 1 februari 2013 tot aan de datum van de betaling en de kosten van een aantal belanghebbenden die de Staat moet voldoen. De OK oordeelde dat voor de hoogte van de schadeloosstelling moest worden beoordeeld welk bedrag de ‘onteigenden’ zouden hebben gekregen als SNS Reaal en SNS Bank niet zouden zijn genationaliseerd, maar failliet waren verklaard. In dat scenario zouden de onteigende houders van achtergestelde obligaties en leningen een groot deel van hun vordering hebben ontvangen. Dat geldt niet voor de onteigende houders van Core Tier 1 Securities.³⁰ De minister van Financiën en een aantal belanghebbenden hebben cassatie ingesteld. Op 21 april 2023 deed de Hoge Raad uitspraak in de schadeloosstellingsprocedure (ECLI:NL:HR:2023:649 en ECLI:NL:HR:2023:646). De Hoge Raad heeft de uitspraak van de OK in stand gelaten. De onteigende houders van achtergestelde leningen en obligaties hebben nu definitief recht op schadeloosstelling. De onteigende houders van Core Tier 1 Securities hebben dat definitief niet.

Centric en Oranjewoud & Strukton – Sanderink

Het kan u bijna niet ontgaan zijn: de perikelen rondom Sanderink en zijn ondernemingen Centric en Strukton. We zouden er een hele Kroniek mee kunnen vullen. Dat doen we bewust niet omdat de kwesties rond Sanderink vaak meer weg hebben van een *soap* en in de kern vervelend – en in feite triest – zijn voor alle betrokkenen. We noemen kort de meest in het oog springende uitspraken.

Bijzonder is dat het Openbaar Ministerie een verzoek tot enquête indiend.³¹ Dat kan om redenen van openbaar belang. In het proces-verbaal van 3 november 2022 beantwoordt de OK de vraag of het verzoek van het OM in het openbaar belang is gedaan positief (ECLI:NL:GHAMS:2022:3139). Bij Centric werken in Nederland ongeveer 2500 mensen. De vennootschappen verzorgen vitale IT-diensten voor een groot aantal publieke en semipublieke organisaties, waar-

onder DNB, Bank Nederlandse Gemeenten en 70% van de Nederlandse gemeenten. Een juist beleid en een juiste gang van zaken bij Centric dienen derhalve ook het openbaar belang. De OK vindt het ingrijpen in Centric noodzakelijk en treft voorlopige voorzieningen. Redenen daarvoor zijn dat het bestuur van Centric niet in staat is gebleken om voldoende zelfstandig en onafhankelijk te opereren. Het bestuur van Centric Holding bestaat uitsluitend nog uit Sanderink. Hij lijkt niet in staat om het belang van Centric gescheiden te houden van zijn privébelangen en zijn conflict met zijn voormalige partner Brigitte van Egten. Dit leidde tot grote onrust en onvrede onder het personeel, de klanten en de zakelijk dienstverleners van Centric. De inhoud en de toon van de brieven van Sanderink aan de advocaat-generaal en de Ondernemingskamer van 23 oktober 2022 en 26 oktober 2022 geven aanleiding te twijfelen aan het vermogen van Sanderink om rationele beslissingen te nemen in het belang van de onderneming van Centric en roepen de vraag op of hij voldoende in staat is om leiding te geven aan een onderneming met de aard en omvang van Centric. Dit levert voorshands een gegronde reden op om te twijfelen aan een juist beleid en juiste gang van zaken bij Centric, aldus de OK. De OK schorst Sanderink als bestuurder van Centric, benoemt een uitvoerend en niet-uitvoerend bestuurder en draagt de aandelen van Sanderink (behalve één) en titel van beheer over aan een beheerder (alles als onmiddellijke voorziening voor de duur van de procedu-

re, ECLI:NL:GHAMS:2022:3195). Deze uitspraak kreeg een vervolg in de beschikking van 27 januari 2023, waarbij de OK een onderzoek beval naar het beleid en de gang van zaken bij Centric (ECLI:NL:GHAMS:2023:149).

Sanderink is ook (indirect) bestuurder en aandeelhouder in Oranjewoud en Strukton. Dit keer zijn het Oranjewoud en Strukton die op de voet van artikel 2:346 lid 1 onder d BW een enquêteverzoek indienen. Bij beschikking van 1 juni 2023 – na een poging tot wraking door Sanderink⁻³² beveelt de OK een onderzoek naar het beleid en de gang van zaken van Oranjewoud en Strukton, schorst Sanderink als bestuurder van beide vennootschappen en draagt ten titel van beheer zijn aandelen (behalve één) over aan een beheerder (ECLI:NL:GHAMS:2023:1275). De OK is in deze beschikking nog harder over Sanderink: *'Dit alles vindt plaats tegen de achtergrond van een toenemende twijfel aan het vermogen van Sanderink om effectief leiding te geven aan een onderneming met de complexiteit en de omvang van Oranjewoud en Strukton Groep. De raad van commissarissen merkt bij de vergadering van 25 november 2022 op dat Sanderink angstig en wantrouwend is en een verwarde indruk maakt. Op 2 december 2022 kondigt Sanderink aan geen overheidsopdrachten meer te willen aannemen omdat hij de overheid niet meer vertrouwt. Naar aanleiding van het opeisen van de lening door Centric ontslaat Sanderink X zonder overleg met de raad van commissarissen, omdat hij de opinies van CMS niet met Sanderink zou hebben gedeeld. Uit verschillende notulen blijkt evenwel dat*

de relevante conclusies uit die opinies destijds met Sanderink zijn besproken, terwijl X toen nog niet was benoemd. Ook Mazars wordt beschuldigd van misleiding en bedreigd met aansprakelijkstelling, waardoor de relatie met de (na veel moeite gevonden) accountant opnieuw dreigt te worden opgezegd. Op 16 maart 2023 vindt vervolgens het incident in de rechtszaal in Almelo plaats. De raad van commissarissen en het hoofd juridische zaken weten zelfs niet dat Strukton Groep in die zaak is gedagvaard. Nadat Sanderink op 17 maart 2023 is geschorst als bestuurder dreigt hij ook de raad van commissarissen te ontslaan. De brieven van 7 en 13 mei 2023 gericht aan leden van de Tweede Kamer bevatten een onsamenhangende uiteenzetting over een complot van onder meer diverse publieke instanties met leden van de Russische maffia om Sanderink van zijn aandelen te ontdoen met het oogmerk om de stabiliteit van de Nederlandse Staat te ondermijnen. Deze theorie wordt door Sanderink ter onderbouwing van zijn wrakingsverzoek bij de mondelinge behandeling in deze procedure herhaald.³³

De hiervoor besproken kwesties zullen ongetwijfeld een vervolg krijgen.

DEEL II: WETGEVING

Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid

In eerdere Kronieken berichtten wij over de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid. Die wet trad op 24 april 2020 in werking en bood rechtspersonen de mogelijkheid tijdelijk af te wijken van wettelijke en statutaire bepalingen. Daardoor is het voor rechtspersonen mogelijk virtueel te vergaderen. Een groot deel van de regeling is per 1 februari 2023 vervallen. Per 1 september 2023 vervalt de rest.

Wet veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames

In de vorige Kroniek meldden wij dat op 17 mei 2022 de Wet veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames door de Eerste Kamer was aangenomen. Het doel van deze wet is het beheersen van regels waarmee risico's voor de nationale veiligheid, als gevolg van bepaalde verwervingsactiviteiten zoals investeringen en fusies, beheerst kunnen worden. Dergelijke activiteiten met betrekking tot vitale aanbieders (partijen die een dienst aanbieden waarvan de continuïteit van vitaal belang is voor de Nederlandse samenleving) of ondernemingen die over sensitieve technologie beschikken, kunnen leiden tot risico's voor de nationale veiligheid. De wet is op 1 juni 2023 in werking getreden.

Online oprichting bv

In de vorige Kroniek berichtten wij over het wetsvoorstel dat de online oprichting van een bv mogelijk maakt. Dat wetsvoorstel is inmiddels beide Kamers gepasseerd. Het is op 27 juni 2023 door de Eerste Kamer als hamerstuk afgedaan. De verwachte datum van inwerkingtreding is 1 januari 2024.

UBO-register

Het UBO-register blijft de gemoederen bezighouden.

Op 22 november 2022 heeft het Hof van Justitie van de EU uitspraak gedaan in een prejudiciële zaak over het Luxemburgse UBO-register (ECLI:EU:C:2022:912). Het Hof overweegt dat de Europese wetgever met de anti-witwasrichtlijn een doelstelling van algemeen belang nastreeft die zelfs een ernstige inmenging in de artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie erkende grondrechten, namelijk eerbiediging van het privéleven en bescherming van persoonsgegevens, kan rechtvaardigen, en dat de toegang van het brede publiek tot informatie over uiteindelijk begunstigden kan bijdragen tot de verwezenlijking van die doelstelling. Het Hof overweegt ook dat de bepaling in de anti-witwasrichtlijn die regelt dat lidstaten moeten zorgen dat eenieder toegang moet krijgen tot UBO-informatie, onvoldoende onderbouwd en daarmee ongeldig is. Gevolg van deze uitspraak is dat lidstaten moeten zorgen dat informatie over uiteindelijk belanghebbenden toegankelijk is voor personen en organisaties die een legitiem belang kunnen aantonen, in plaats van elk lid van de bevolking. Naar aanleiding van het arrest is door de minister van Financiën bij brief van 22 november 2022 aangekondigd dat tijdelijk geen informatieverstrekkingen worden gedaan uit het UBO-register.³⁴ Bevoegde autoriteiten, de meldingsplichtige instellingen en andere personen en organisaties met een legitiem belang zouden toegang kunnen blijven houden. Er wordt in dat kader bezien hoe deze toegang dient te worden vormgegeven. Daarbij blijft de plicht gelden voor juridische entiteiten om UBO's te registreren.

Centraal aandeelhoudersregister

De laatste stand van zaken is dat de minister bij brief van 16 februari 2023 een reactie heeft gegeven over de mogelijke impact van de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 22 november 2022 over het UBO-register op de Wet centraal aandeelhoudersregister.³⁵ Die reactie komt erop neer dat een centraal aandeelhoudersregister zoals voorgesteld in het initiatiefwetsvoorstel, niet publiek

toegankelijk is. Zo kan, in tegenstelling tot het UBO-register van voor 22 november 2022, geen sprake zijn van misbruik van persoonsgegevens zoals omschreven in het arrest doordat de persoonsgegevens niet openlijk kunnen worden geraadpleegd, opgeslagen en verspreid, aldus de minister. De vraag is of het initiatiefwetsvoorstel nu snel een vervolg zal krijgen.

Kamerbrief voortgang modernisering ondernemingsrecht

Bij brief van 24 januari 2023³⁶ heeft minister Weerwind de Kamer geïnformeerd over het werk van de expertgroep modernisering NV-recht. De expertgroep, waarover wij in de vorige Kroniek berichtten, is verzocht om in het bijzonder over de volgende onderwerpen advies uit te brengen: (i) de verhouding tussen vennootschappen met en zonder beursnotering (inclusief SPAC's, beurs-bv's en nv's/bv's met een beursnotering (uitsluitend) in het buitenland), (ii) grondslagen van de principes van en voor het ondernemingsrecht, (iii) een mogelijke invoering van loyaliteitsaandelen, (iv) mogelijkheden voor aanpassingen van bestuursbeloningen bij fusies en overnames, inclusief de eventuele rol van de aandeelhoudersvergadering daarbij, (v) kapitaal en vermogen, waaronder kapitaalbescherming, blokkeringsregeling (flex-bv als voorbeeld), (vi) variabel stemrecht en winstrecht voor aandeelhouders (flex-bv als voorbeeld), (vii) flexibele verdeling van bevoegdheden voor aandeelhouders (flex-bv als voorbeeld) en (viii) grensoverschrijdende herstructurering (mede naar aanleiding van implementatie van de Europese Richtlijn).

Wat betreft loyaliteitsaandelen constateert de expertgroep dat invoering van een wettelijke regeling ter stimulering daarvan niet, althans onvoldoende, nodig of wenselijk is. De minister neemt die conclusie over. Voor het overige heeft de minister toegezegd de Kamer periodiek over de voortgang van het werk van de expertgroep te informeren.

Corporate Governance Code 2022

Op 20 december 2022 heeft de Monitoring Commissie Corporate Governance Code ('Commissie') de Corporate Governance Code uit 2016 geactualiseerd. Belangrijke wijzigingen in de nieuwe Code zijn dat bestuurders verantwoordelijk zijn voor duurzame langetermijnwaardecreatie en dat vennootschappen beleid voor diversiteit en inclusie moeten opstellen voor de gehele onderneming.

Van bestuurders en commissarissen wordt niet alleen verwacht dat zij aandacht besteden aan de consequenties van beslissingen op de lange termijn en de impact op stakeholders, maar ook dat zij duurzaam handelen vanuit ecologisch, sociaal en economisch perspectief. De exacte invulling van dit begrip verschilt per vennootschap. Het is aan de

vennootschappen om de door de Code geboden ruimte te gebruiken om zelf invulling te geven aan de wijze waarop zij duurzaam langetermijnwaarde creëren en om hierover verantwoording af te leggen. In de geactualiseerde Code heeft de Commissie het begrip 'stakeholders' uitgebreid door toe te voegen dat het bij het begrip stakeholders ook gaat om groepen en individuen die direct of indirect door het bereiken van de doelstellingen van de vennootschap kunnen worden beïnvloed. De gevolgen van het handelen van de vennootschap, zowel vanuit sociaal als ecologisch perspectief, kunnen tot ver buiten de kring van de direct bij de vennootschap betrokkenen uitstrekken en een ingrijpende impact hebben. De Code is ook op andere punten geactualiseerd.

Tijdelijke wet transparantie turboliquidatie

De Tijdelijke wet transparantie turboliquidatie treedt met ingang van 15 november 2023 in werking.³⁷ Deze wet wijzigt Boek 2 BW, de Faillissementswet en de Wet op de economische delicten wat betreft de turboliquidatie. Dit is een tijdelijke regeling voor twee jaar met de mogelijkheid tot verlenging als de intentie bestaat maatregelen uit deze wet permanent in te voeren. Turboliquidatie is de ontbinding op eigen initiatief van rechtspersonen zonder baten. De wet vergroot de transparantie bij turboliquidatie. Beoogd wordt misbruik bij beëindiging van rechtspersonen via turboliquidatie te voorkomen, met name in gevallen waarin de rechtspersoon ophoudt te bestaan met achterlating van schulden. Er worden drie maatregelen geïntroduceerd. Het (voormalig) bestuur wordt verplicht om een aantal financiële stukken openbaar te maken en eventuele schuldeisers hiervan schriftelijk op de hoogte te brengen. Daarnaast wordt het OM in staat gesteld een bestuursverbod te implementeren op het (voormalig) bestuur en de ontbinding zonder baten mee te laten tellen in de beoordeling van recidive. Ook krijgen schuldeisers een inzage-recht in de bewaarde administratie van de ontbonden rechtspersoon als het bestuur de verantwoordingsverplichting niet is nagekomen.

Wet implementatie richtlijn grensoverschrijdende omzettingen, fusies en splitsingen

De Wet implementatie richtlijn grensoverschrijdende omzettingen, fusies en splitsingen wijzigt Boek 2 BW en de Wet op het notarisambt ter implementatie van EU-richtlijn 2019/2121 over grensoverschrijdende omzettingen, fusies en splitsingen en treedt op 1 september 2023 grotendeels in werking.³⁸ Deze richtlijn wijzigt en vult de zogenaamde Vennootschapsrichtlijn (EU) 2017/1132 aan. Hiermee wordt de vrijheid van vestiging van ondernemingen binnen de EU bevorderd. Met deze wet wordt het voor vennootschappen gemakkelijker om grensoverschrijdende omzettingen, fusies en splitsingen te verrichten, terwijl de rechten van belang

hebbenden (zoals aandeelhouders, schuldeisers en werknemers) worden versterkt. Zo kan een vennootschap via een grensoverschrijdende omzetting haar rechtsvorm naar het recht van een lidstaat van de EU of de EER veranderen in een vergelijkbare rechtsvorm naar het recht van een andere lidstaat zonder haar rechtspersoonlijkheid te verliezen. Hierbij kan gedacht worden aan een Nederlandse bv die zich omzet in een Duitse GmbH. Daarnaast voorziet de richtlijn in een geharmoniseerd kader voor grensoverschrijdende splitsingen van kapitaalvennootschappen. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan een Nederlandse bv die gesplitst wordt in een op te richten Duitse GmbH en een op te richten Belgische bv waarbij de Nederlandse bv ophoudt te bestaan (een zuivere splitsing). Ook kan worden gedacht aan een Duitse GmbH die een deel van haar vermogen overdraagt op een nieuw op te richten Nederlandse bv (een afsplitsing).

Wetsvoorstel digitale algemene vergadering privaatrechtelijke rechtspersonen

Inmiddels heeft de internetconsultatie plaatsgevonden van het wetsvoorstel digitale algemene vergadering privaatrech-

telijke rechtspersonen. Het voorstel regelt dat privaatrechtelijke rechtspersonen (onder meer nv's/bv's, verenigingen, VvE's, coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen) digitaal kunnen vergaderen. Nu is dat alleen nog fysiek of hybride mogelijk, terwijl dat op grond van de Tijdelijke wet COVID-19 Justitie en Veiligheid tijdelijk wel mogelijk was. Daarmee zijn in de coronaperiode goede ervaringen opgedaan. Er worden in het wetsvoorstel enkele voorwaarden gesteld, zodat de digitale vergadering goed kan verlopen. Verder wordt het eenvoudiger om langs digitale weg op te roepen. Hopelijk krijgt dit wetsvoorstel snel een parlementair vervolg. Aan digitaal vergaderen binnen rechtspersonen bestaat in de praktijk sterke behoefte.

Wetsvoorstellen modernisering personenvennootschappen

In deze verslagperiode heeft ook de internetconsultatie plaatsgevonden van de drie wetsvoorstellen die het nieuwe moderne wettelijk kader voor personenvennootschappen (maatschap, vennootschap onder firma en commanditaire vennootschap) geven. Het betreft de civielrechtelijke rege-

ling, fiscale maatregelen en enkele invoeringsbepalingen (waaronder het overgangsrecht).³⁹

De modernisering van de regeling over de personenvennootschappen kent een lange aanlooptijd en meerdere pogingen. Het huidige Voorontwerp borduurt voort op het eerdere voorontwerp dat in 2019 ter consultatie is aangeboden. In het huidige Voorontwerp is de reactie uit 2019 meegenomen. Vlot gaat het zeker niet; wij houden u op de hoogte.

Wetsvoorstel tot aanpassing geschillenregeling en verduidelijking ontvankelijkheidseisen enquêteprocedure

De ministerraad heeft op 14 april 2023 besloten het voorontwerp voor een wetsvoorstel tot aanpassing van de geschillenregeling en de enquêteprocedure voor advies aan de Raad van State voor te leggen. Hopelijk volgt snel een positief advies en kan gekomen worden tot een wetsvoorstel dat bij de Tweede Kamer kan worden ingediend.

BVm

Tot slot: het blijft stil rond de besloten vennootschap met een maatschappelijk doel.

– Lisette van der Gun en Rogier Wolf zijn advocaat bij UdinkSchepel Advocaten in Den Haag. Rogier Wolf is ook universitair docent Ondernemingsrecht aan Maastricht University (ICGI) en lid van de advocatenredactie van het *Advocatenblad*.

Noten

- 1 *NJB* 2023/1079.
- 2 *Kamerstukken II* 1983/84, 16 631, nr. 6, p. 24.
- 3 R.o. 3.3 van het arrest.
- 4 R.o. 3.3.2.
- 5 Zie ook HR 29 november 2002, *JOR* 2003/2, m.nt. Bartman (*Schwandt Berghuizer Papierfabriek*), ECLI:NL:HR:2002:AE7011, r.o. 3.4.5; vgl. ook HR 20 juni 2008, *JOR* 2008/260, m.nt. Borrius (*Willemsen/NOM*); ECLI:NL:HR:2008:BC4959, r.o. 5.3-5.4.
- 6 Hof Den Haag 4 mei 2021, ECLI:NL:GHDHA:2021:1669, r.o. 50.
- 7 De uitspraak is niet zonder kritiek ontvangen. Zie *JOR* 2023/173, m.nt. J. van Bekkum.
- 8 R.o. 3.1.3.
- 9 R.o. 3.2.2.
- 10 ECLI:NL:HR:2022:691.
- 11 *Kamerstukken II* 1980/81, 16 631, nr. 3, p. 5.
- 12 Zie r.o. 3.2.3 van het arrest.
- 13 HR 11 november 2016, ECLI:NL:HR:2016:2574.
- 14 HR 4 april 2014, r.o. 4.2.1. en 4.2.2, ECLI:NL:HR:2014:797 (*Cancun*).
- 15 R.o. 3.4.2.
- 16 R.o. 3.4.5.
- 17 R.o. 3.4.5.
- 18 ECLI:NL:GHAMS:2020:3166.
- 19 Op de voet van artikel 16, lid 5 Rv.
- 20 Met analoge toepassing van artikel 2:357 lid 2 BW.
- 21 *Kamerstukken II* 1995/96, nr. 3, p. 8.
- 22 OK 21 april 2021, *ARO* 2021/96.
- 23 De OK is vanwege het recht op toegang tot de rechter (artikel 6 EVRM) sowieso terughoudend met het oordeel dat een verzoek om een enquête niet op redelijke grond is gedaan. Zij oordeelde dat pas drie keer eerder.
- 24 Artikel 282 lid 4 Rv.
- 25 *Kamerstukken II* 1991/92, 22 400, nr. 3, p. 6 en 15.
- 26 Artikel 2:343 BW.
- 27 Artikel 2:336 BW.
- 28 OK 7 september 2020, ECLI:NL:GHAMS:2021:3240.
- 29 OK 11 februari 2021, ECLI:NL:GHAMS: 2021:304.
- 30 Zie de conclusie van A-G Assink van 8 juli 2022, ECLI:NL:PHR:2022:684: '3.5.1. *In rov. 2.45 vervolgt de OK met hetgeen volgens haar volgt uit deze gang van zaken. Erop neerkomend dat bij de uitgifte van de Core Tier 1 Securities tussen SNS Reaal en Stichting Beheer is overeengekomen en vastgelegd in genoemde Terms and Conditions dat de vorderingen uit hoofde van de Core Tier 1 Securities ook in een faillissement van SNS Reaal een gelijke rangorde zouden hebben als de door SNS Reaal uitgegeven gewone aandelen en aandelen B. Wat betekent dat ervan moet worden uitgegaan dat een curator in het faillissement van SNS Reaal zich met een beroep op deze afspraak met succes zou kunnen hebben verzetten tegen de verificatie van deze vorderingen van Stichting Beheer. En dat op deze vorderingen, zoals de deskundigen ook hebben aangenomen, in het faillissement van SNS Reaal geen uitkering zou hebben plaatsgevonden.'*
- 31 Het Openbaar Ministerie maakt steeds vaker gebruik van haar civielrechtelijke bevoegdheden om in te grijpen in rechtspersonen. Zie bijvoorbeeld ook: ECLI:NL:RBAMS:2022:4160 (*Mondkapjes-beschikking*) en ECLI:NL:RBDHA:2022:11344 (*Kasteel Oud-Wassenaar*).
- 32 Hof Amsterdam (OK) 24 mei 2023, ECLI:NL:GHAMS:2023:1191.
- 33 R.o. 3.13.
- 34 *Kamerstukken II* 2022/23, 31 477, nr. 84.
- 35 *Kamerstukken II* 2022/23, 34 661 en 31 477, nr. 15.
- 36 Kenmerk: 4394373.
- 37 *Kamerstukken* 36 172, *Stb.* 2023/243 en 244.
- 38 *Kamerstukken* 36 267, *Stb.* 2023/252 en 254.
- 39 Zie hierover ook het themanummer *Ondernemingsrecht* 2023, afl. 2/3.

Tech Meets Law Academy

De nieuwe opleider voor juristen in de digitale wereld

In een wereld die steeds digitaal wordt, biedt de TML Academy juristen een actueel, inspirerend en uitdagend opleidings- en trainingsaanbod.

Leer hoe de juridische actualiteit zich verhoudt tot de **nieuwste technologieën**

Begrijp hoe **juridische technologie** jouw werk als jurist verandert

Ontdek hoe je de **uitdagingen rondom technologie en digitalisering** kunt omzetten in kansen voor je praktijk

Meer info:
www.techmeetslaw.nl

Een greep uit ons

Opleidingsaanbod

AI meets law

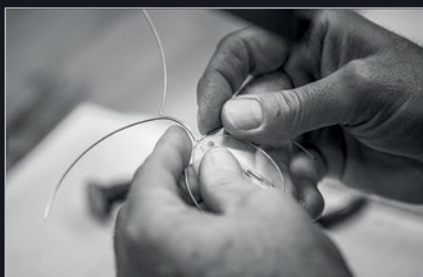
Ethiek in het digitale domein

Design thinking

Decision & document automation

Retro Panto in 18-karaats goud

Vue d'Or

HAUTE LUNETTERIE

Een unieke ambachtelijk gemaakte gouden bril, ontworpen en gecreëerd voor uw gezicht.

Het genot van verfijning en comfort,
door een bril die u mooier maakt.

Brillenmaker **Frans Veurink** MNGG, FIGP

www.vuedor.nl